

Jaargang 31, nr. 2, juni-juli-augustus 2016

van wirs

Driemaandelijks tijdschrift van heemkundekring 'Amalia van Solms', Baarle-Hertog-Nassau

kaante

P918541

Colofon

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van Baarle, Castelé, Ulicoten en Zondereigen om de kennis ervan te vergroten en de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen.

Heemhuis

Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog

Openingstijden:

- Elke woensdagavond van 19.30 tot 21.00 uur
- Elke eerste zondag van de maand van 10.30 tot 12.30 uur

Bankrelaties

- NL 13 RABO 0103 8949 69
- BE 90 7333 0238 8032
- Persoonlijk lidmaatschap: € 15,00
- Gezinslidmaatschap: € 20,00

Secretariaat (Maria Voeten)

B: Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog
NL: Postbus 225,
5110 AE Baarle-Nassau
0031 (0)13 507 8133
info@amaliavansolms.org

Voorzitter (Ad Jacobs)

0031 (0)13 507 8258

Penningmeester (Nelly Pieke)

0031 (0)13 508 3408
penningmeester@amaliavansolms.org

Verantwoordelijke uitgever

Ad Jacobs, Kerkstraat 4,
2387 Baarle-Hertog

Website

- www.amaliavansolms.org
- www.dodendraad.org
- Voor de digitale nieuwsbrief van de heemkundekring aanmelden via website amaliavansolms.org

Van Wirskaante

Overname van teksten is toegestaan mits bronvermelding. Losse nummers zijn verkrijgbaar voor € 5,00 per stuk.

Redactieadres

vanwirskaante@amaliavansolms.org

Realisatie en druk:

Koninklijke Drukkerij Em. de Jong,
Baarle-Nassau
Oplage: 1400.

Inhoud

4 Voorwoord

6 Aon de praot mee...(61) Elisabeth (Bep) Marcus-Spring in 't Veld

Zo'n 35 jaar geleden kwam Bep Marcus in Baarle wonen. Zij heeft veel werk verzet voor mensen die in de knel zitten, aangewezen zijn op hulp van anderen.

18 Veertig jaar Amalia in actie

Op 8 juni 1976 is heemkundekring Amalia van Solms opgericht. Fons Raeijmaekers heeft in een uitgebreid artikel 'veertig jaar Amalia' beschreven.

35 Minisymposium: visie op heemkunde en erfgoed

Precies 40 jaar na de oprichting heeft Amalia een minisymposium georganiseerd. Als sprekers zijn de professoren Stefaan Top (KU Leuven) en Jos Swanenberg (Universiteit van Tilburg) uitgenodigd.

37 De vaart verjaart

Honderdvijftig jaar geleden is het traject Turnhout – St. Lenaarts van het Kanaal van Dessel naar Schoten in gebruik genomen. Alle reden – het ligt maar vijf kilometer van ons heem vandaan – om er eens aandacht aan te besteden.

44 Chauffeur van een smokkelbak (8)

47 We gedenken Desiré Geraerts

Op 4 juni 1866 wordt te Mechelen Pieter Jozef Desiderius Geraerts geboren. Dat is nu dus honderdvijftig jaar geleden. Desiré Geraerts was van 1937 tot 1942 inwoner van Baarle-Nassau en tevens de enige en laatste gobelinwever in Nederland. Iets van zijn werk is te

Redactie

Harry Benschop (a.i.)

Leo Voeten (a.i.)

Harry Benschop, Ad Jacobs,
Jos Jansen, Herman Janssen,
Jeanne Meeuwesen, Antoon van Tuijl,
Leo Voeten, Maria Voeten-Wouters en
Jan Willekens.

Foto's: hkk Amalia van Solms,
tenzij anders vermeld.

Jaargang 31, nr. 2, juni-juli-augustus 2016

van wirs

Driemaandelijks tijdschrift van heemkundekring 'Amalia van Solms', Baarle-Hertog-Nassau

kaante

zien in de Japanse
Kamer van ons
Heemhuis.

51 Citroenmelisse (34)

53 Graven op het tracé van de rondweg (5)

Archeoloog Jos van der Weerden ging op het heemhuis in gesprek met Antoon Gillis en Piet Adriaansen, twee inwoners van Baarle die de oorlog 'aan de oostkant van Baarle' als tiener hebben meegeemaakt. Ook Jos van Roozendaal was er bij aanwezig.

57 Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens (18)

63 Belangwekkende kunst

De 'Hollandse kerk' bewaart in haar kerk belangwekkend werk, van Pieter Geraedts sr.

66 Test uw kennis van ons heem

68 Merkwaardigheden (83)

71 Nieuwe leden

72 Amalia aan het werk (6)

Dit voorjaar heeft Amalia weer de archeologische dagen voor leerlin-

gen van de basisscholen in Baarle, Ulicoten en Zondereigen (foto omslag) georganiseerd.

75 In memoriam

76 Arme Amalia (92)

78 Dagboeken van Jo Huibregts (10)

Frits Philips vindt in 1971 de omgeving van Baarle-Nassau de meest geschikte plaats voor de aanleg van het tweede Schiphol.

85 Activiteitenkalender

Voorwoord

Op dinsdag 22 maart hebben wij onze 40e Algemene Ledenvergadering gehouden. Er waren ruim vijftig leden aanwezig. Belangrijke punten op deze agenda waren de bestuursverkiezingen, financiële zaken en de viering van 40 jaar Amalia.

Op 8 juni gaan we dit jubileum luister bijzetten door het organiseren van een mini-symposium. De organisatie van dit symposium is in handen van de werkgroep Speciale Projecten. Zij hebben de organisatie verzorgd van de viering van ons zilveren jubileum en als bestuur zijn wij blij dat ook nu een beroep op hen gedaan kon worden. Voor deze gelegenheid hebben zij enkele bijzondere sprekers uitgenodigd, namelijk Prof. dr. Jos Swanenberg, professor in de Taal-en Cultuurstudies aan

de Universiteit van Tilburg en Em. prof. dr. Stefaan Top. De laatste was verbonden aan het departement literatuurwetenschap van de KU Leuven. Naast de inleidingen van deze twee sprekers zullen ook voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem, voorzitter Ludo Helsen van Gouw Antwerpen en burgemeester Marjon de Hoon-Veelenturf van Baarle-Nassau het woord voeren.

Voor het mini-symposium hebben we onder andere de beide gemeentebesturen, onze sponsors, naburige heemkundekringen en organisaties waar Amalia mee samenwerkt uitgenodigd. Van de ruim 1.700 leden van Amalia zijn de actieve vrijwilligers, kartrekkers en 'mijlpaalleden' uitgenodigd. Later dit jaar zal er voor ieder lid een presentje zijn.

Tijdens de bestuursverkiezingen heeft Ad van Hoek als aftredend bestuurslid zijn bestuursfunctie niet verlengd. Hij is in 2011 tot het bestuur toetreden en heeft de verslaglegging van onze vergaderingen verzorgd. Daarmee heeft hij het werk van onze secretaris op een fantastische wijze ondersteund. Ad was bovendien altijd bereid om zich in te zetten voor Amalia. Wij danken hem voor zijn inzet en zullen hem zeker missen.

Vorig jaar leidde Ad van Hoek de heemquiz van achter de bestuurstafel.

De coördinator van de werkgroepen, Jan Willekens, was regulier aftredend en hij stelde zich weer voor een periode van drie jaar beschikbaar. Jan is een vertrouwd gezicht in het bestuur en wij zijn blij met zijn herbenoeming. Gerda Laurijssen is door het bestuur voorgedragen en is als zodanig ook benoemd. Gerda gaat zich bezig houden met communicatie en social media binnen onze vereniging. Onze penningmeester Nelly Pieke heeft haar bestuursfunctie met drie jaar verlengd. Met de (her)benoeming van de

bestuursleden hebben wij de bestuurlijke organisatie zo goed als rond. Ik heb het al eerder gezegd: met dit bestuur wil ik als voorzitter graag verder.

Uit de toelichting van onze penningmeester Nelly Pieke blijkt dat Amalia een financieel gezonde vereniging is. Zij heeft onze verenigingsadministratie weer goed op poten weten te zetten door gebruik te maken van een ander boekhoudprogramma. Dit programma verwerkt de informatie en levert daarna de gevraagde overzichten aan. Een duidelijke verbetering voor de informatieverstrekking richting bestuur, kascommissie en Algemene Ledenvergadering. Tot deze conclusie kwam de kascommissie ook, want zij keurden de boekhouding en administratie over 2015 goed.

Als we naar ons activiteitenprogramma kijken, zien wij dat afgestemd is op de tijd van het jaar. We trekken er de komende maanden op uit om ons heem en directe omgeving nog beter te leren kennen. De vijf korte zomeravondwandelingen zijn hiervoor bijzonder geschikt. Maar we pakken ook de fiets om wat grotere afstanden te overbruggen en om te gluren bij de burens. Onze activiteiten worden veelal aangekondigd via onze facebookpagina, nieuwsbrief, website en ook via Ons Weekblad. Volg deze items om op de hoogte te blijven van onze activiteiten. Ontvang je onze nieuwsbrief nog niet, meld je dan aan via onze website.

Wij staan aan de vooravond van de viering van ons 40-jarig bestaan. Als we kijken naar de beginfase van onze vereniging kunnen we

met z'n allen trots zijn waar we nu staan. In het artikel 'Veertig jaar Amalia in actie' heeft Fons Raeymaekers dit prachtig gedocumenteerd.

Dit hebben wij allemaal samen bereikt en daar ben ik als voorzitter iedereen zeer erkentelijk voor. Als we dit zo kunnen houden dan gaan we ongetwijfeld weer een prachtig heemjaar tegemoet. We zijn immers een vereniging waar samenwerking hoog in het vaandel staat.

Die samenwerking heeft ons veel plezier bezorgd binnen de vereniging. Laten we er samen voor zorgen dat deze prima sfeer blijft. Ik heb de overtuiging dat we daar voor kunnen zorgen. En ook gaan we zorgen

Ad Jacobs, uw voorzitter

In mei was de eerste zomeravondwandeling, op weg naar de Keizershoek.

Aon de praot mee... (61)

Elisabeth (Bep) Marcus-Spring in 't Veld

JOS JANSEN

Nog maar op het nippertje op Baarle's grondgebied: Ghil 10. Dat is het woonadres van Elisabeth Marcus-Spring in 't Veld. Het is ver afgelegen en je moet zo'n 100 meter een zandweg in om er te komen. Bijna tegen Zondereigen (gemeente Baarle-Hertog) aan, heel dicht bij de gemeentegrens met Turnhout ook en vlakbij een merkwaardige uitstulping in de rijksgrens. Zo'n 35 jaar geleden kwam Elisabeth hier wonen en ze voelt zich nog steeds erg bevoorrecht in dit geweldige stuk natuur.

Elisabeth is afkomstig uit Schiedam, waar ze op 12 mei 1936 wordt geboren, als vierde en jongste kind van vader David Spring in 't Veld en moeder Johanna Groenendijk. Twee broers en een zus zijn haar voorgaan in het gezin: Henny (1928-2007), Ton (1933) en Truus (1930). Zij onderscheidt zich van de rest van de familie doordat de ambtenaar van de burgerlijke stand bij de geboorteaangifte haar achternaam noteert met een d op het einde en zo is het nog steeds. Haar ouders zijn door-en-door katholiek: zeer vroom, heel gelovig, volledig aan

Vader en moeder, 1943.

God toegewijd. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat Henny en Ton allebei een priesterstudie gaan volgen.

Beppie, zoals Elisabeth dan genoemd wordt, is als kind maar klein en iel. Een braaf en aardig meisje. Maar ze kan furieus worden als er gemeen gedaan wordt of

gepest. Ze springt tussen vechtende jongens en ze neemt het op overtuigende manier op voor haar broer Ton, als die voor 'brillenjood' wordt uitgescholden. En de koek die een Duitse soldaat haar geeft, weigert ze op te eten. "Meestal lukt iets wel als je in jezelf gelooft", zegt Bep en dat zal ze later nog op verschillende momenten laten zien.

Beppie en haar zus Truus, 1944.

Schiedam een zeer gewild doelwit voor de Duitse luchtmacht. Veertien keer krijgt het een luchtaanval met bombardementsvliegtuigen te verduren. Vies en ongezond is het ook in die tijd. "Wormen, vlooiën, luizen. En geen zeep", vat Elisabeth de hygiënische toestand samen. En kou, steeds weer kou en niets om te stoken. Overall worden bomen omgezaagd, maar ook worden in huis de plinten van de muren gesloopt en de achterkanten van kasten verwerkt tot brandhout. "Zelfs uit de trapleuning werden bij ons thuis om en om stukken weggezaagd. En in de slaapkamer lag een grote kastanjeboom, ontdaan van zijn zijtakken. Op een veilige plek, om ervoor te zorgen dat hij niet gestolen werd."

Straat waar de boomtakken al opgestookt zijn.

Er is dan gebrek aan alles. Aan tabak bijvoorbeeld. "Mannen rookten bukshag. Zo noemden we dat: ze raapten peuken op van de grond en bouwden er nieuwe shagies van. Ja, tot die peuken óók allemaal op waren. En alles wat een beetje bruikbaar was sleepte men mee naar huis. De straten waren nog nooit zo schoon geweest." Het is bij hen in de oorlogsjaren ook zeker geen vetpot. Pa heeft in het gebied

van de oorlog geen werk. De oudste zoon, Henny, gaat in juni 1940 naar het Klein-Seminarie in Bergen op Zoom, waar men per student een minimum van 150 gulden per jaar aan kostgeld vraagt. Pa Spring in 't Velt verzoekt, gelet op zijn persoonlijke omstandigheden, om een lager bedrag en krijgt inderdaad een coulanceregeling: 2 gulden per week. Toch weer 50 gulden uitgespaard!

Vanwege de schaarste en het toenemende voedselgebrek worden in 1943 broer Ton en zus Truus enige tijd bij boeren in Nijnsel (bij Sint-Oedenrode) ondergebracht. Alleen Beppie van 7 is dan nog thuis bij haar ouders. Pa heeft inmiddels weer werk gevonden als vertegenwoordiger in bedrijfskleding.

Een heel 'gelovig' kind

Beppie is als kind niet alleen heel vroom katholiek, als 10-jarige gelooft ze ook nog heilig in het bestaan van de goede Sint. Dat leidt in de vierde klas echter wel eens tot twistgesprekken. Op zekere dag komt ze zeer verontwaardigd thuis. Tegen een 'ongelovig' klasgenootje

heeft ze gezegd: "Weet je wel dat Sint Nicolaas een heilige bisschop is? Als je daar niet aan gelooft ben je niet goed katholiek; nou, ik laat m'n eigen er wel voor verdrinken."

Werk en huwelijk

Het werkzame leven van Elisabeth begint, zoals gebruikelijk in die tijd, al jong met karweitjes voor de kerk. Ze is zelatrice en gaat daarvoor langs de deuren met o.a. almanakken. Ze zet zich ook in voor het Sint Franciscus Liefdewerk. Na haar Mulo-examen in 1952 gaat ze aan de slag bij de PTT aan de Coolsingel in Rotterdam. Nu - drieënzestig jaar later - kan ze nog hartelijk lachen om het telegram dat binnenkwam van ene mevrouw 'Naaktgeboren-Komt ter Bedde'.

Ze volgt er een opleiding van een half jaar tot telegrafiste/telexiste. Ze krijgt er les in Frans, Duits en Engels en bovendien wordt ze zodanig gedruild op de typemachine, dat ze Nederland's snelste typiste wordt. Het is een leuke baan, maar de onregelmatige diensten vindt zij niet zo prettig.

Elisabeth thuis aan de piano, 1951.

Telegraafkantoor van de PTT aan de Coolsingel, 1953.

Elisabeth (in ruiten jurk) met toneelclubje van het Sint Franciscus Liefdewerk.

Der-Präsident
des Landesarbeitsamtes
Baden
Arbeitsamt Mannheim
Der Direktor

Gültig vom 1. Sept. 1956 bis 31. August 1957

Landesarbeitsamtsbezirk **Baden-Württemberg**

Arbeitskarte (Arbeitskarteinheit) Nr. **344 381/56**

(ausgestellt auf Grund der Verordnung über ausländische Arbeitnehmer vom 23. Januar 1933 — EGBL I S. 26 —)

Vor- und Zuname des ausländischen Arbeitnehmers:
Elisabeth Maria Spring in't Veld

Das Foto mit Gezeichnetem
Geburtsort: **12. Mai 1936** Geburtsort: **Schiedam**

Staatsangehörigkeit: **Niederlande** Geschlecht: **w.** Familienstand: **ledig**

Beschäftigung: **Kindergärtnerin** beschäftigt als: **Kindergärtnerin**

Arbeitgeber: **Caritas-Verband**

Anschluß des Arbeitgebers: **Mannheim**
R 7, 12

Mannheim, den 14. September 56

Landesarbeitsamt-
Platz
Arbeitsamt Mannheim
Im Auftrag:
M. Spring

Die Arbeitskarteinheit gilt nur in Verbindung mit der Aufenthaltserlaubnis.

Form. Nr. 24 (V. 71, Blatt 2) S. 41. Wilhelm Knapf, Buchdruckerei, Baden Würt.

Werk bij moeilijk opvoedbare kinderen in Mannheim, 1956.

Als ze een jaar of twintig is, vertrekt ze naar Mannheim om er in een tehuis voor moeilijk opvoedbare jeugd te gaan werken en ondertussen nog wat beter Duits te leren. 'Die Holländische Puppe', wordt ze er genoemd. Ze vindt het jammer als ze na vier maanden weer naar huis moet, om voor haar zieke moeder te gaan zorgen. Daarna werkt ze nog geruime tijd

bij het Sint Franciscus Liefdewerk: jeugdwerkactiviteiten met kinderen van 4 tot 16 uit arme, sociaal-zwakke gezinnen. Als clubhuisleidster geeft ze o.a. balletlessen, met uiteindelijk ook opvoeringen voor de ouders in zelfgemaakte kleding. "Heel leuk en menig kind kreeg zelfvertrouwen en ging rechterop lopen." Na nog een tijdlang als caissière in

een winkel gewerkt te hebben, gaat ze tenslotte in het huishouden van Henk Marcus in Schiedam helpen, nadat zijn vrouw gestorven is. Hij vertrouwt haar ook steeds meer administratieve werkzaamheden toe in zijn zaak. Haar typevaardigheid komt nu heel goed van pas. In deze periode groeit er een liefde tussen Elisabeth en haar 18 jaar oudere werkgever. In augustus 1963 trouwt ze met hem en een jaar later wordt hun dochter Maria geboren.

V.l.n.r. Maria, Henk, Elisabeth, stiefdochter Constance en stiefzoon Chris, 2003.

Elisabeth blijft in de zaak van haar man werken; een constructiebureau waar ze met een dertigtal medewerkers berekeningen maken

The auction building of the co-operative "Verenigde Bloemenveilingen Aalsmeer" (V.B.A.) - United Flower Auctions Aalsmeer - is situated on the outskirts of the village of Aalsmeer. The building is about 800 metres (875 yards) long, about 375 metres (410 yards) wide and covers a total area of 303,282 sq. metres (75 acres) comparable with 50 football fields. It is the largest building under one roof in the world.

Bloemenveiling Aalsmeer, 1967.

voor constructiewerkzaamheden, van de riolering tot aan het dak. Veel opdrachten ook op het gebied van het heien en voor veilinghallen. Met de Aalsmeerse veiling, ter grootte van vijftig voetbalvelden, bouwen zij het grootste bouwwerk onder één dak ter wereld en belanden daarmee in het Guinness Book of Records.

Op 25 juli 2006 overlijdt Henk thuis op 89-jarige leeftijd.

Amnesty International

Naast haar werk in de zaak gaat Elisabeth zich steeds meer bezighouden met zaken die haar raken. Zo leest ze op een gegeven moment in de Katholieke Illustratie een artikel over Amnesty International. Een telefoontje met het hoofdkantoor in Londen resulteert in 1971 in de oprichting van een afdeling van Amnesty International in Schiedam, met 18 leden. Zes van hen vormen al snel een actieve schrijfgroep: Adoptiegroep 65. Zij zijn heel verschillend qua godsdienst en achtergrond, maar vormen een zeer hechte club met als gezamenlijk doel: verzet tegen

schending van de mensenrechten en actie voeren voor de slachtoffers ervan. Zij doen dit door brieven te schrijven – ter ondersteuning – naar gewetensgevangenen waar ook ter wereld, maar ook naar de verantwoordelijke politieke leiders. Het brengt Elisabeth later ook op verschillende plaatsen in de wereld, waar het vrije woord met harde hand bestreden wordt. Haar focus zal in de loop van de jaren

Poster van Amnesty International, door Elisabeth overhandigd aan de beheerder van het Russische Memorial.

gericht blijven op Rusland, dat ze regelmatig zal bezoeken. Bij een van die bezoeken overhandigt ze aan de beheerder van Memorial – een centrum van een mensenrechtenorganisatie, die nu door Poetin hevig onderdrukt wordt – een poster met de tekst 'Wie zwijgt mag meepraten in de USSR'.

“Hij was daar ontzettend blij mee”, zegt Elisabeth. Soms ontstaat er met de gewetensgevangenen (en hun gezinnen) een intensieve relatie. Zo kunnen er op een bepaald moment zelfs medicijnen – gratis geschonken door Organon Oss – naar vier gevangenen in Rhodesië (het huidige Zimbabwe) gestuurd worden. Ze is in 1973 ook, met een medegroepslid van Amnesty International Schiedam, naar Zamora in Spanje gereisd om er de vervolgde Baskische pater Julen Kalzada te bezoeken. Deze was in 1969 in hongerstaking gegaan uit protest tegen o.a. het folteren van gevangenen in politiebureaus. Hoewel hij nooit enig geweld gebruikte, werd hij door de krijgsraad veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf. Na de dood van Franco in 1975 komt hij spoedig uit de gevangenis, maar krijgt nog wel een tijdlang 'huisarrest' in een klooster.

Na zijn definitieve vrijlating is Padre Julen een week lang te gast bij Groep 65 in Schiedam. “Een fantastisch gebeuren, waar zelfs de burgemeester op af kwam.” Het is nog altijd een droom van Elisabeth om in Baarle een Amnesty-afdeling op te richten, waar liefst ook jongeren deel van uitmaken.

Vluchtelingenwerk

Ook het lot van mensen die door verschrikkelijke omstandigheden

Koerdisch gezin dat bij de familie Marcus verblijft.

hun land moeten verlaten, laat haar niet onberoerd. Geen wonder dus dat ze zich begin jaren 70 aansluit bij het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) en dat ze contact opneemt met Vluchtelingenwerk Nederland. Kort erna wordt Vluchtelingenwerk Schiedam opgericht, waar op een ouderwetse, zeer doeltreffende manier gewerkt wordt. Nu – door de toename van vluchtelingen – is dit werken meer bedrijfsmatig ingericht en dat moet wel. Zo mag je een vluchteling maar een bepaald aantal maanden begeleiden. De eerste vluchtelingen waarmee men in 1976 in Schiedam te maken krijgt zijn Chileenen: vier jonge mannen en een gezin. De Nederlandse overheid heeft hen uitgenodigd. Later komen daar mensen uit alle landen van de wereld bij. “Vooral mensen uit Oost-Europa werden makkelijk toegelaten. Die waren immers voor de uitwassen van het communisme op de vlucht gegaan.” In Baarle heeft Elisabeth dit werk voortgezet en probeert ze op eigen houtje, met medewerking van an-

deren, iets te doen aan de situatie van mensen die hun land noodgedwongen ontvlucht zijn. Zo heeft ze vijf maanden lang een Koerdisch gezin (5 personen) in een caravan bij haar op het erf laten bivakkeren. Intussen regelt zij dan dat het gezin in Duitsland in de procedure komt en in 2005 krijgen zij dan inderdaad de verblijfsvergunning, waarop zo gehoopt werd. Bij haar onderzoek weet Elisabeth zich vaak gesteund door drie advocaten. Het is meestal een lange weg die er afgelegd moet worden en je hebt veel geduld nodig. Maar taaiheid wordt uiteindelijk dikwijls beloond.

Studie

Elisabeth merkt in die tijd dat enkele zaken haar prima diensten zouden kunnen bewijzen bij haar vrijwilligerswerk, namelijk kennis van de talen en een stevige juridische basis. Bij Amnesty loopt ze er vooral tegenaan dat ze geen Russisch beheerst en dat ook bijna niemand haar daarbij kan helpen.

Ze besluit op Russische les te gaan bij een particulier, zes jaar lang. Eenmaal in Baarle wonend wordt de behoefte om rechten te gaan studeren steeds groter. In 1990 begint ze met de studie Nederlands recht aan de Universiteit Utrecht en in 1992 stapt ze over naar Tilburg, waar ze in 1994 haar propedeuse behaalt. Door persoonlijke omstandigheden heeft zij haar doctoraal studie Internationaal Recht niet kunnen voltooien.

De Chinese Linda Wu

Als iemand tegen Elisabeth zegt dat de kans erg klein is dat ze zal bereiken wat ze wil, is dat voor haar reden genoeg om ermee aan de slag te gaan. “Als er een kleine mogelijkheid is, lukt het me”, zegt ze en ze vertelt het verhaal van het Chinese meisje dat ze hier heeft weten te verenigen met haar ouders. Het kind van 15 is, na betaling door de ouders, door mensensmokkelaars uit China gehaald en in Chaam beland. Omdat ze illegaal in Nederland verblijft is ze enorm angstig en durft niet naar buiten. Vluchtelingenwerk weet er geen raad mee. De enige

Linda Wu en haar moeder.

manier om te bewijzen dat zij de dochter is van de Chinese mensen die in Nederland wonen is: een dna-test. Samen met een vriendin sprokkelt Elisabeth hiervoor het geld bij elkaar. Zo wordt het bewijs geleverd dat de beoogde Chinese man en vrouw met de Nederlandse nationaliteit inderdaad de ouders van het meisje zijn. Voor de rechtbank in Breda mag Elisabeth haar verhaal doen over Linda Wu, want zo heet het kind. De dolgelukkige Linda wordt met haar even opgetogen ouders verenigd en inmiddels heeft ze een zaak in Heerenveen. Prachtig resultaat van een intensieve actie, maar "zoiets doe je niet in je eentje", besluit Elisabeth dit 'opsporingverhaal'.

Pavel en een legioen engeltjes

Nadat in 1989 de muur in Berlijn gevallen is, heeft ze in Brussel een ontmoeting met een aantal Russen. Daarbij vertelt een journalist over Pavel, een jongen die in Moskou gedialyseerd wordt en al twee

Stichting 'Pavel'
Ondersteuning van nierpatiënten in Oost-Europa in de meest brede zin van het woord

COMITÉ VAN AANBEVELING "BRABANT HELPT PAVEL"

De heer Cornelissen
Burgemeester van Baarle Hertog (België)

De heer Dees
Voormalig staatssecretaris van Volksgezondheid

Monseigneur Ernst
Bisschop van het bisdom Breda

De heer Bart de Graaf
Veronica B.O.O.S.

De heer Hendriks
Burgemeester van Baarle Nassau

Mevrouw Ien van den Heuvel
Voorzitter I.K.V.

De heer Jan ter Laak
Secretaris Pax Christi

De heer Nijpels
Burgemeester van Breda

De heer S.S. Sokolov
Cultureel Attaché van de Sovjet Unie in Nederland

De heer Teun van Vliet
Wielrenner

Stichting 'Pavel'
Ghil 10
5111 Ed. Baarle-Nassau
Telefoonnummer 04257 - 9600
Circulnummer 6236007

Ingeschreven in het Stichtingsregister te Tilburg onder nummer S. 097.611

Veiling voor Pavel door Bart de Graaf, 2000.

De eerste groep Russische kinderen in Baarle, 2002.

mislukte operaties achter de rug heeft. En hij voegt er een noodkreet om hulp aan toe. Elisabeth zoekt contact met de directeur van Eurotransplant in Rotterdam. Hij hoort haar verhaal aan en zegt: 'Nou mevrouw, wat u wilt is héél moeilijk!' "Ik denk dan: het kán dus en ben toen meteen doorgaan." Via allerlei, vaak moeilijke, wegen weet Elisabeth een visum voor Pavel en zijn moeder los te krijgen. Een uniek feit!

Daarna komt hier een grote actie op gang om Pavel de behandelingen te kunnen geven die noodzakelijk zijn. "Daarbij heeft Ed Ragas ook veel goed werk verricht", zegt Elisabeth. Er worden contacten gelegd met een Indonesische specialist in het AMC in Amsterdam, er komt een aanbevelingscomité met een hoog BN-gehalte, men klopt aan bij de Nederlandse kloosters, alle scholen in Brabant worden benaderd en Bart de Graaff, voorzitter van omroep BNN en zelf nierpati-

ent, houdt een veiling voor Pavel.

Het uiteindelijke resultaat: Pavel wordt gratis gedialyseerd, krijgt tenslotte ook een nieuwe nier en mag uiteindelijk ook Nederlands staatsburger worden omdat in Rusland de voor hem benodigde medicijnen niet voorhanden zijn. "Een verblijfsvergunning voor zo iemand lospeuteren....iemand uit Rusland nog wel. Belachelijk! Er heeft niet één engeltje op de schouders van dat jongetje (Pavel) gezeten, maar een heel legioen!" zijn de woorden waarmee Elisabeth terugblijkt.

"En een vrouw uit Baarle die doorging tot het gaatje", vul ik aan. "Maar ook", benadrukt ze dan, "alleen dankzij de grote medewerking en inzet van tal van andere lieve mensen."

Russische kinderen komen hier 'op vakantie'

De journalist die Elisabeth al eerder in Brussel ontmoet heeft brengt

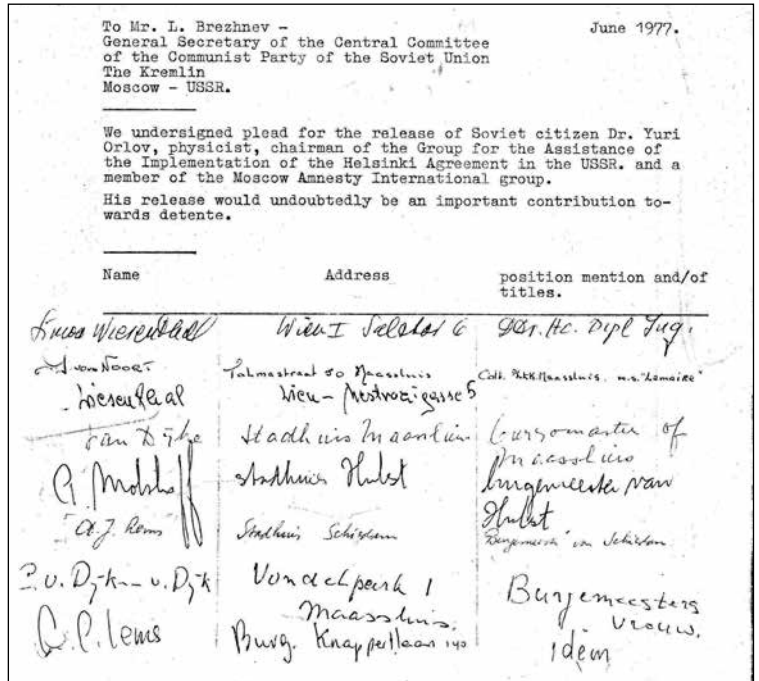
haar in contact met Jelena, een vrouw die in Moskou enkele keren per week kinderen opvangt met lichamelijk of geestelijk letsel. Elisabeth springt er weer in. In tien jaar tijd komen er vanuit Moskou negentig kinderen naar deze contreien.

In gastgezinnen worden zij hier, meestal in tweetallen, veertien dagen lang kosteloos opgevangen. Nee, het is veel meer dan opvang. Nederlandse en Belgische vaders en moeders verstaan hen niet, maar begrijpen maar al te goed waaraan zij behoefte hebben: onbezorgdheid, vrijheid, vrolijkheid en – zonder woorden – spelen met hún kinderen. "Zij zullen die dagen van hun leven niet vergeten", zegt Elisabeth. "Ze zagen hier hoe een gezin draait. Ze zagen dat het óók anders kan. De kinderen waren zó dankbaar, zó gelukkig. En hoe indrukwekkend was het moment dat een van de kinderen zei: 'De mensen hier zijn zó vriendelijk. Dat

ga ik straks thuis ook zo doen.’ De grootste beloning na twee weken was dat ze meestal rechtop liepen als ze weer vertrokken.” Ook voor deze hulpactie weet zij weer autoriteiten om haar vinger te draaien. Bijvoorbeeld die keer dat er een rolstoel Moskou binnengesmokkeld moet worden en Elisabeth gedwee als een patiënt met haar been in het gips Rusland ingaat en er als een echte Spring-in-t-veld uit vertrekt. Of die andere keer dat zij met overtuiging en succes bepleit dat er maar liefst 40 kilo medicijnen over de Russische grens meegenomen moeten worden. Wat ook wel eens helpt: de koninklijke onderscheiding die zij in 2004 ontvangen heeft. Twee keer spelt ze die op, namelijk bij onderhandelingen met heren die nog véél meer blinkende medailles met trots op hun borst dragen.

Bijzondere ontmoetingen

Door haar vele sociale activiteiten komt zij soms ook in de gelegenheid heel bijzondere mensen te ontmoeten. Mensen voor wie zij grote waardering heeft. Mensen die indruk op haar maken. In 1985 is er een groot vredestribunaal in Rotterdam. Daarbij zijn ook enkele Japanners aanwezig, onder wie een overlevende van de atoombom op Hiroshima en een boeddhistische monnik. Zij willen heel graag Brugge zien en verblijven daarom enkele dagen in huize Marcus. Tijdens de Vredesweek brengen zij onvergetelijke bezoeken aan de twee Nassause basisscholen: de Aloysius en de Regenboog. Lachend vertelt Elisabeth de volgende anekdote: “De monnik stond op een morgen vroeg op, wandelde het huis uit met zijn trommel en liep luid roffelend en

Handtekening van Wiesenthal onder een petitie, gericht aan Breznev, 1977.

zingend achterom langs ons huis. De boer die vlakbij aan het melken was, wist niet wat hem overkwam: oranje gewaad, kaal koppie, luide trommelmuziek en zang. Zag hij geesten?”

Simon Wiesental laat zij in 1987 een petitie van Amnesty Interna-

tional ondertekenen, gericht aan president Leonid Breznev van de Sovjet-Unie, waarin gepleit wordt voor de vrijlating van de mensenrechtenactivist dr. Yuri Orlov. Dit gebeurt bij de uitreiking van de geuzenpenning; een onderscheiding die sinds 1987 jaarlijks in Vlaardingingen wordt uitgereikt aan

Ontmoeting met moeder Theresa, 1974.

een strijder voor democratie en tegen dictatuur, racisme en discriminatie. De afdeling Nederland van Amnesty is de eerste die deze eervolle penning ontvangt. Daarbij is de Joods-Oostenrijkse nazi-jager Wiesenthal, zelf overlevende van de Holocaust, aanwezig. Elisabeth: "Ik kon toen even spreken met hem en zijn vrouw en hem tegelijkertijd een handtekening vragen. Dat was natuurlijk een grote belevenis."

Aartsbisschop Oscar Romero van El Salvador, die zich dan al jarenlang inzet voor de arme bevolking in zijn land, wordt uitgenodigd in Leiden als hij 25 jaar priester is. Elisabeth is erbij en praat dan ook even met hem. In 1980 zal Romero, terwijl hij de mis opdraagt, door doodseskaders worden vermoord.

Heel indrukwekkend vindt ze nog steeds de ontmoeting die zij samen met Henk, haar broer Ton en haar schoonzus Ria op 2 september 1974 in Amsterdam heeft met Moeder Theresa. Doordat een Japanse maatschappij haar en twee medezusters een reis heeft aangeboden naar landen waar kinderen van Actie Calcutta geadopteerd zijn - zoals Nederland - krijgt Elisabeth de kans haar persoonlijk de hand te schudden.

Bijzondere gebeurtenissen

Het leven van Elisabeth kent veel memorabele momenten. Een daarvan is toch wel het einde van het ijzeren gordijn en de letterlijke val van de Berlijnse muur op 9 november 1989. "Wat was het een geweldig gevoel om daar in 1991 met mijn dochter Maria bij dat gat in de muur te staan. We waren ooggetuige van wat een keerpunt in de geschiedenis

Elisabeth en Maria bij 'het gat in de muur', Berlijn 1991.

betekende. Ik kon het dan ook niet laten om even een hamer en beitel te lenen van enkele Polen, om alsnog wat aan de sloop van de muur bij te dragen."

In haar geheugen staat ook het moment gegrift, dat ze in 1992 op vakantie in Egypte een zware aardbeving meemaakt, met een kracht van 5,9 op de schaal van Richter. "Ik zat met Henk, Maria en Frans in een chique restaurant met heel

dikke pilaren endie gingen op en neer. Iedereen rende naar buiten." Zoiets had men in Egypte nog nooit meegemaakt. De trieste balans: 340 doden en vierduizend gewonden.

In 2000 gaat Elisabeth met een mevrouw van een invalidenvereniging uit Moskou en haar zoon op reis naar het hoge noorden van Rusland: een volledige dag en nacht in de trein. "Wel prachtig. Ik reis graag met de trein." Daar bezoeken zij zes kindertehuizen in de provincie Kirov. Elisabeth vertelt: "Wij sliepen ook in een kindertehuis. Hoogst armoedig. Wassen met koud water in een keuken. Afschuwelijke toiletten. 's Morgens kleddepap en een kop thee. Ik wilde voor de kinderen bananen kopen, want die kenden ze alleen van een plaatje, maar om ze te kunnen kopen moest je drie uur met de auto rijden. Ja, die afstanden daar We gingen van kindertehuis naar kindertehuis: eindeloos, eindeloos, eindeloos. Tot eind 1989 was Kirov verboden terrein voor buitenlanders. De slagbomen waren er nog. In 2000 was het trouwens ook zes jaar ge-

In een kindertehuis in Kirov, in het hoge noorden van Rusland.

Een huisconcertje voor familie en vrienden, 2003.

leden dat er een buitenlander was geweest. Tel uit je winst.” Over elk van de zes tehuizen kan Elisabeth een heel verhaal doen. “Er werden kleine kindjes van drie, vier jaar afgegeven door ouders, die hen zelf niet konden onderhouden. Maar ik merkte wel dat in ieder kindertehuis er een liefdevolle houding tegenover de kinderen was. En ik werd trouwens ook overal als een koningin ontvangen!”

Van een heel andere orde, maar ook bijzonder de moeite waard, zijn de huisconcertjes die de Spring in 't Velt(d)jes regelmatig

en bij toerbeurt organiseren en waar neven, nichten, vrienden en anderen aan meewerken.

Geloof in jezelf, doe normaal tegen iedereen, volg je hart

Tijdens de gesprekken die ik met Elisabeth heb, merk ik dat dit de houding is waarmee zij mensen en situaties tegemoet treedt. Grote waardering en aandacht voor mensen, maar geen respect voor autoriteit en gezagsdragers. “Als je normaal tegen hen doet, doen zij trouwens ook meestal normaal tegen jou”, heeft zij kunnen vaststel-

len. Vanuit die grondhouding heeft zij veel werk verzet en veel voor mensen kunnen betekenen. Naast de zaken die hierboven aan de orde zijn gekomen, vervult zij in de loop van de tijd nog vele andere ‘rollen’. Zo demonstreert zij bij betogingen tegen kernwapens, dictaturen en onderdrukking. In de kerk is zij lid van de Caritas en hulporganisatie in Maassluis en ook af en toe in Baarle, als er een tijdlang geen organist is. Ook is ze lid van het IKV en van de Vredeswerkgroep Grensstreek. Voor ‘goede doelen’ organiseert zij allerlei acties: speelgoed voor geestelijk gehandicapten, kleding en medicijnen voor Rusland, knuffelbeesten voor Russische kinderen. Zij draagt letterlijk haar steentje bij aan minder dierenleed en een beter milieu door de uitgave van het blad ‘Steentjes’. Zij laat haar ‘boodschap’ met veel plezier en overtuiging horen waar ze maar kan. Af en toe zet zij haar woorden kracht bij met beelden en neemt ze – in het kader van het

Tentoonstelling op de Bernardusschool in Ulicoten over ‘De mooie kant van Rusland’.

Ruslandjaar – een groep mee naar een Russisch-orthodoxe kerk of ze verzorgt samen met anderen een tentoonstelling over ‘de mooie kant van Rusland’.

Albanië

Zoals we hiervoor al gezien hebben gaat Elisabeth eventueel zélf naar het verre buitenland om iets gedaan te krijgen. Zo is ze ooit in d'r eentje naar Frans Guyana gegaan. Op het moment van dit interview bereidt ze zich voor op een bezoek aan Albanië, samen met een vriendin. Bij een familie net over de Belgische grens verblijft op dit moment een Albanees kind dat zwaar geestelijk en lichamelijk gehandicapt is. Zijn overlevingskansen zijn in Albanië minimaal, laat staan de kans op een vroegdevol leven. Dat was dan ook reden om hem deze kant uit te laten komen. Nu hij een tijdje hier woont, ziet men zijn gedrag al in gunstige zin veranderen; zijn agressie wordt duidelijk minder. In heel Albanië is er amper opvang voor deze kinderen en de medicatie tegen zijn epilepsie ontbreekt er volledig.

“Hij móét hier blijven en opgevangen worden”, zegt Elisabeth, “want het alternatief is de dood.” Haar krachtige strijd voor een verblijfsvergunning voor dit kind verdraagt wel wat verzet. Daarnaast wil ze in Albanië bekijken wat ze daar kan bereiken voor een lopend project voor Roma en voor slachtoffers van mensensmokkel. “En ik eis daar dan een auto met een Engels sprekende chauffeur”, zegt ze kortdaat. “Natuurlijk betaal ik dat zelf”, voegt ze eraan toe, “maar je hebt dat nodig, anders kun je er niets beginnen.” Of het ook gaat lukken? “Natuurlijk, want zoiets maken ze daar nooit mee.”

Haar naam heeft ze niet gestolen

Bij het verschijnen van dit nummer heeft Elisabeth de leeftijd van 80 jaar bereikt. Maar energie en werklust heeft ze nog volop. Behalve met zaken die we hiervoor al besproken is zij ook geregeld in de weer om informatie te geven over mensen die in de knel zitten, die aangewezen zijn op hulp van anderen. Elisabeth is een vertel-

ster; ze houdt van verhalen. En ze vertelt die graag op scholen, in de bibliotheek en zelfs een keer op de preekstoel. Maar je kunt haar ook tegenkomen in ‘Ons Weekblad’. Tot op de dag van vandaag is ze in Baarle nauw betrokken bij de wereldwinkel, de politieke partij VPB, de ABC-milieuvereniging, het dorpsontbijt en waarschijnlijk nog veel meer. Maar ze kan ook helemaal opgaan in Bach of in een geschiedenisboek. Volgens mij heeft Van Dale gelijk: ‘Een springin-‘t-veld is een levendig kind dat veel beweegt’. En dat is het! Elisabeth, bedankt voor jouw inspirerende verhaal. We hopen dat je nog vele jaren mag genieten van je mooie woonplek aan de grens en dat je ons nog vaak zult aansteken met jouw enthousiasme, jouw optimisme en jouw geloof in mensen.

Foto's: familie Marcus

De medewerkers van de Wereldwinkel in Baarle, 2004.

Rectificatie

In de vorige Van Wirskaante wordt in het artikel ‘Aon de praot mee Fonne en Betsy Gulickx-Jansens’ de suggestie gewekt dat het cirkeldiagram op pagina 14 en 15 is samengesteld uit een aantal stambomen. Dat is niet het geval. Elk cirkeldiagram wordt gemaakt op basis van geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten. Jan Broos verzorgt deze cirkeldiagrammen voor Van Wirskaante. Onze excuses aan Jan voor dit misverstand. (red.)

Veertig jaar Amalia in actie

FONS RAEIJMAEKERS

Op 8 juni 1976 was de oprichting van heemkundekring Amalia van Solms een feit. Een gebeurtenis die dit jaar herdacht wordt door de heemkring, een vereniging die doorheen deze veertig jaren gigantisch gegroeid is.

Bij het vijftienvingjarig jubileum heeft Herman Janssen in een vierdelig artikel 'Zilver voor Amalia' uitvoerig deze periode van onze heemkundekring beschreven in ons tijdschrift 'Van Wirskaante'. U kunt dit artikel terugvinden op onze vernieuwde website. Voor deze terugblik putten we uit dit artikel. Voor de volgende periode baseren we ons eveneens op 'Van Wirskaante'. Ons tijdschrift is gedurende de jaren gegroeid van een gestencild blaadje tot een kwalita-

Kapelaan Kramer.

tief hoogstaande periodiek, waarop we met recht en rede trots kunnen zijn. Wat volgt is een bloemlezing van de ontplooiing van de heemkundekring Amalia van Solms, ze-

ker geen uitputtend verhaal. In een chronologisch overzicht leggen we de focus vooral op de ontwikkeling, de karakteristieke activiteiten en de opmerkelijke verwezenlijkingen.

Prelude

In 1947 was Christoffel Kramer de bezieler van heemkundebeoefening in Baarle. Hij was kapelaan in Baarle-Nassau van 1945 tot 1952. Hij fungeerde als contactpersoon van een tiental jongens, waaronder Cees Verschuieren, die lidgeld betaalden. Onder zijn leiding werden diverse opgravingen uitgevoerd, zoals bij de Sint Salvatorkapel. Zijn overplaatsing kwam uiteindelijk neer op een stille dood van de eerste heemkundekring in Baarle. Op 14 februari 1955 legde Baarle's Bloei een vergadering vast om te komen tot de oprichting van een heemkundekring. Kapelaan

Het oprichtingsbestuur van de heemkundekring Amalia van Solms op 8 juni 1976. V.l.n.r. Arnold Backx, Cees Verschuieren, Gerard van de Lindeloof, Br. Ed. Loffeld, Anna Gulickx-Koks en Jos de Swart.

Kramer werd uitgenodigd om de avond in te leiden. Niemand wilde het initiatief op zich nemen. Naar aanleiding van een vergadering van de Commissie voor Oudheidkundig Bodemonderzoek van Brabants Heem werd nog een vergeefse oproep gedaan tot heroprichting. Felix Donders engageerde Dr. F.A. Brekelmans voor een lezing over de Belgische enclaves in Nederland op 1 maart 1967. Niemand bewoog. Burgemeester Hogenbosch nam in 1975 opnieuw het initiatief en nu bleken enkele Baarlenaren te volgen: tekenleraar Jos de Swart en Pater Ed. Loffeld. De oprichtingsvergadering ging door op dinsdag 8 juni 1976 in het Gemeenschapshuis (Kultureel Centrum), nu CCB.

Beginjaren

Gerard van de Lindeloof werd als voorzitter gevraagd van het voorlopig bestuur. Drijvende kracht was lange tijd pater Loffeld. Zijn mening was veelvuldig doorslaggevend, ook voor de naamgeving van de vereniging. Inderdaad heeft Amalia van Solms voor Baarle een belangrijke rol gespeeld bij de instandhouding van enclaves. Als weduwe van Frederik Hendrik droeg ze de titel van Vrouwe van Breda. Met haar invloed aan het hof zorgde zij dat Baarle-Hertog onder Spaans bewind bleef. Want ze was tevens Vrouwe van Turnhout en in die functie ook verplicht de rechten van de heerlijkheid Turnhout te verdedigen. De Remigiuskerk bleef open voor de katholieken en de enclaves waren gered. Het bestuur ging op zoek naar leden en maakte een lijst van genodigden op: straat per straat werd nagegaan wie in aanmerking kwam voor toetreding. In

totaal werden 195 uitnodigingen verstuurd voor een informatieavond op 20 januari 1977. Op die avond werden 39 lidmaatschapskaarten ingevuld. Tijdens de eerste algemene ledenvergadering op 28 april 1977 benoemden de aanwezige leden het hen voorgestelde bestuur: zes leden met de Nederlandse en zes leden met de Belgische nationaliteit. Deze opdeling was bewust genomen. Idealiter wou men komen tot eensluidende statuten volgens Belgisch en Nederlands recht. Dit bleek niet haalbaar en ook niet noodzakelijk, was de conclusie na ruim drie jaar. De bestuursvergadering van 8 november 1979 besloot dat de Nederlandse vereniging ook in België kon worden ingeschreven. De algemene ledenvergadering van 23 januari 1980 verklaarde zich – mits enkele kleine aanpassingen – akkoord met de door notaris Daverveldt opgestelde statuten. Op 4 februari werd de akte officieel verleden en was de vereniging officieel een feit. De voornaamste activiteiten van de heemkundekring lagen in het begin dus op het organisatorische vlak. Er werden wel enkele lezingen vastgelegd. Op voorstel van Loffeld werd de eerste werkgroep opgericht: een tiental leden zou starten met het inventariseren en verklaren van toponiemen, maar de werkgroep kwam niet echt tot het inventariseren toe. De vereniging ontbeerde in de beginjaren te veel werkelijk heemkundig geïnteresseerde (bestuurs)leden om tot een actieve heemkundekring uit te groeien. Bovendien was de steunpilaar Loffeld vanaf mei 1982 vanwege ziekte niet meer actief voor de vereniging. Illustratief voor de stagnatie is het jaar 1983, het dieptepunt in de geschiedenis van onze vereniging: twee bestuursver-

gaderingen, een natuurwandeling en een bezoek aan het Taxandriamuseum in Turnhout.

Nieuwe periode met nieuwe voorzitter

Op de enige bestuursvergadering van 1984 werd Ad Jacobs als nieuwe kandidaat-voorzitter naar voren geschoven door de voorzitter. De veertien aanwezige leden (op een totaal van 35) benoemden hem op de Algemene Ledenvergadering van 6 februari 1985 als voorzitter. Zoals zo velen wist hij voordien nauwelijks van het bestaan van de heemkundekring af. Met de komst van een aantal nieuwe bestuursleden werd geleidelijk komaf gemaakt met deze onbekendheid in eigen gemeenschap.

De vereniging kreeg meer structuur in de organisatie: bestuursvergaderingen op vaste data, een uitgebreid activiteiten aanbod, werkgroepen om de activiteiten van de leden te ondersteunen en te stimuleren. Zo stond in 1987 voor de werkgroep Ulicoten één activiteit met stip genoteerd. De honderdste verjaardag van Jantje Vugt werd gevierd met een tentoonstelling '100 jaar Ulicoten'.

Er werd een begin gemaakt van een eigen nieuwsbrief: een ledenblad om de leden te informeren over de activiteiten en waarin ook om informatie gevraagd werd. De eerste nieuwsbrief verscheen in september 1986 ter gelegenheid van het tienjarig bestaan. Voor dit alles moest ook een inkomstenbron gezocht worden. Eerst speelde de gedachte op om een donateursactie op te zetten. Zo maar langs de deuren gaan om een bijdrage te vragen, leek niet

Het Heemhuis wordt klaargemaakt voor ingebruikname in september 1988.

aantrekkelijk. Het bestuur verkoos – met de welwillende steun van drukkerij Em. de Jong bv – om in 1987 een heemkalender uit te geven. De Baarlese bevolking maakte via de gemotiveerde ledenverkopers persoonlijk kennis met de vereniging en waar ze voor stond. Het werd een traditie om de heemkalender op de eerste zondag van september te presenteren.

De vereniging verruimde zijn horizon. De kring was al van het begin lid van Brabants Heem, in 1991 werd besloten om ook aan te sluiten bij Gouw Antwerpen. Vele Belgische heemkundekringen hadden de gewoonte om een jaarboek uit te geven. Amalia startte met het jaarboek 1991. De volgende uitgave was meteen al een extra uitgave: 'Baarle in stukken' naar aanleiding van 1000 jaar Baarle. De uitgave vond ruime aftrek en was al snel uitverkocht. Bij de uitgave van het jaarboek 1993 bleek dat de financiële risico's te groot waren voor een jaarlijkse uitgave. Besloten werd om boeken voortaan bij speciale gelegenheden of onderwerpen te overwegen.

Huisvesting

De herkenbaarheid van de heemkundekring kreeg een nog grotere zet door de huisvesting in het voormalig gemeentehuis van Baarle-Hertog. De vereniging had nu een eigen gezicht. Het bestuur zag dit gebouw als de ideale plaats voor onze vereniging en voor de gemeente was de publieke bestemming en het behoud van het karakter van het gebouw gewaarborgd. De huurovereenkomst werd op 30 december 1988 ondertekend. De financiële regeling met de gemeenten was uitgeklaard. Naast de gemeentelijke geldmiddelen zocht en vond het bestuur donaties en subsidies bij de Rabobank, de Kredietbank, het Anjerfonds en de Koning Boudewijnstichting. Het opknappen van het gebouw vergde een zware inspanning van bestuur en leden: schilderen, plafonds repareren, vloerbedekking vervangen. De huisvesting zou leiden tot een groter dan verwacht exploitatietekort. Gelukkig kon dit geleidelijk opgevangen worden door de contributiebijdragen van het steeds stijgende ledenaantal en

de verkoop van de heemkalender. Tijdens het openingsweekend van 9 en 10 september 1989 meldden zich 35 nieuwe leden aan. Op de opening was een tentoonstelling over smokkelen te bezichtigen en werd een boek over Miet Pauw gepresenteerd.

De vereniging had nu een pittoresk gebouw met de nodige ruimten: een Kempische huiskamer, een studiekamer, een vergader- en ontvangstzaal, een bibliotheek- en archiefkamer, een tentoonstellingslokaal. Vanaf 3 december 1989 is het heemhuis elke eerste zondagvoormiddag van de maand en vanaf 27 januari 1993 ook elke woensdagavond geopend voor belangstellenden. De huisvesting zou nog lange tijd veel aandacht vergen. Het begon al meteen met de noodzaak van centrale verwarming (1991), inrichting van de Japanse kamer, de nalatenschap van Desiré Geeraerts (1992) en het in gebruik nemen van de voormalige brandweerkazerne als multifunctionele tentoonstellingszaal. De officiële openingsplechtigheid van de benedenzaal was op 13 oktober 1996 ter viering van het twintigjarig bestaan van onze heemkundekring. Door de extra ruimte konden meer activiteiten in het heemhuis zelf doorgaan en vooral meer tentoonstellingen.

Een actieve vereniging

Onze vereniging kreeg een grote impact naar aanleiding van de viering van '1000 jaar Baarle' in 1992. In de voorbereiding van dit dorpsgebeuren had de heemkundekring een belangrijke rol. De verkiezing tot 'Baarlenaar van het Jaar 1991' begin van 1992 was een opsteker. Het leverde de kring tientallen nieuwe leden. Belangrij-

ke doelstellingen werden gehaald: een uitverkocht speciaal jaarboek 'Baarle in stukken', een tentoonstelling, een regionale heemquiz en een heemkundig werkkamp. Meer nog, enkele initiatieven kregen een vervolg, zoals de Baarle-1000plus Quizen en de lokale heemdagen. Eind 1993 werd een gemeentelijk 'Comité Baarle 50 jaar bevrijd' opgericht met als doel de oprichting van een monument voor de Poolse militairen en de organisatie van herdenkingsactiviteiten. Ook hierin speelt de vereniging haar rol. Werkgroep Ulicoten toonde zich in 1994 met de presentatie van het boek 'Tussen Bollekens en Bremer' naar aanleiding van 550 jaar eerste vermelding van Ulicoten. In 1993 werd op verzoek van de Rabobank de werkgroep Noordelijke Singelpanden opgericht voor een uitgave over de voormalige bewoners van de door de bank aangekochte panden, met als resultaat het boek 'De Noordelijke Singelpanden'. Het bestuur besloot een redactieraad op te richten voor coördinatie van de uitgaves.

De nieuwsbrief was uitgegroeid van een infoblaadje voor de leden naar een volwaardig tijdschrift met heemkundige artikels naast verenigingsnieuws. In april 1995 kreeg de nieuwsbrief eindelijk een naam: 'Van Wirskaante'. In Baarle moeten we alles van twee kanten bekijken. Gedurende vele jaren is ons tijdschrift in kwaliteit vooruitgegaan qua uitzicht en inhoud. Het was en is nog altijd een hele opgave om de uitgave elke keer maar weer gerealiseerd te krijgen op dit hoge niveau. Ons tijdschrift heeft zonder meer gezorgd voor een grote populariteit bij de Baarlese bevolking en voor een grote aangroei van het ledental. In 1998 organiseerde onze heemkundekring de jaarlijkse landdag van Gouw Antwerpen voor heemkundekringen uit de provincie Antwerpen. Ze kon de vertaling uit het latijn door Pieter van Eijck van de 'Annales Baerlensis' van pastoor Gerardus van Herdegom bij die gelegenheid presenteren. De speciaal opgerichte werkgroep verkennerij slaagde er in om veel enthousiasme en belangstelling

te genereren in Baarle en verre omstreken. Op 9 oktober 1999 opende de groep een zeer gesmaakte tentoonstelling over 32 jaar verkennerij in Baarle (1945-1977) en presenteerde drukkerij Em. de Jong bv een boek over het onderwerp. In oktober van hetzelfde jaar werd een gemengde werkgroep voor het behoud van de kruiswegstaties van de Salvatorkapel van Nijhoven opgericht. Leden van de heemkundekring werkten samen met verantwoordelijken van de parochie Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand. Het bestuur nam bijkomend de beslissing om dit behoud van cultuurerfgoed financieel te ondersteunen. Op 15 augustus 2000 kon pastoor Präsing de veertien herstelde kruiswegstaties inzegenen. De enthousiaste sterkhouders en buurtschap besloten om een volgende fase van restauratie aan te vatten.

Driedaagse heemreis

In het heilige jaar 2000 trokken leden in de voetsporen van de heilige Bernardus op bedevaart naar Bourgondië. De groep bezocht zijn geboortehuis in Fontaines bij Dijon en logeerde zowaar in een oude abdij. De kamers waren sober, maar de maaltijden overdadig. De driedaagse reis werd gepast afgesloten in Clairvaux, bij het klooster dat door Bernardus werd gesticht, waar hij abt was en waar hij ook gestorven is.

In 2001 werd niet enkel 25 jaar heemkundekring Amalia van Solms uitgebreid gevierd tijdens het jubileumweekend van 8-9 juni. De oudst gekende schriftelijke verwijzing naar de gemeenschap Zonder-eigen dateert van 1251. Een werkgroep nodigde de heemkundekring van Merksplas uit om de krachten

Amalia ontvangt de oorkonde 'Baarlenaar van het jaar' in 1992.

te bundelen en samen met de bevolking een feestprogramma samen te stellen. De werkgroep presenteerde als afsluiting van het feestjaar een tentoonstelling en een fotoboek. Tegelijk werd een nieuwe gezamenlijke werkgroep boven het doopvont gehouden: werkgroep Zondereigen. De activiteiten werden steeds meer op de actuele thema's afgestemd. Zo werd dat jaar een 'witte kei'-wandeling uitgestippeld. De genoemde akte uit 1251 vermeldde een uit te klaren grensgeschild tussen Baarle-Hertog (Zondereigen), Merksplas en Hoogstraten. Op het punt waar deze gemeenten elkaar raken, ligt sinds mensenheugenis een grote witte kei ingegraven. De kei werd gezocht en gevonden. Actieve ledenwerving door het bestuur leverde in het jubileumjaar 75 nieuwe leden op. Het ledenaantal was duidelijk in stijgende lijn.

Website en vijfhonderdste lid

In 2002 kon het vijfhonderdste lid verwelkomd worden. In hetzelfde jaar stond het heemhuis in de kijker met een tentoonstelling en bijhorende brochure naar aanleiding van de ingebruikname van het voormalig gemeentehuis van Baarle-Hertog 125 jaar eerder. De eerste tentoonstelling van het jaar werd echter geopend tijdens de nieuwjaarsreceptie. De invoering van de euro was een grote stap in de verdergaande samenwerking in Europa. In Baarle kennen we al heel lang deze noodzaak en de wisseltentoonstelling 'Baarle, proeftuin voor Europa' beeldde dit uit. Symbolisch namen we afscheid van de Belgische frank en de Nederlandse gulden. Beide burgemeesters gaven hun laatste frank en gulden af voor een euro. Op

31 augustus brachten leden een bezoek aan het kasteel van Turnhout in verband met de vierhonderdste geboortedag van Amalia van Solms. Belangrijker voor onze vereniging was de presentatie van de eigen website op het stadhuis van Turnhout, een stap in de digitale wereld. Uitgerekend op de vierhonderdste verjaardag van de naamgeefster van onze heemkundekring kregen de leden uit Baarle en belangstellenden van over heel de wereld de mogelijkheid om uit te pluizen hoe onze vereniging aan haar naam kwam en hadden ze de gelegenheid onze activiteiten te volgen en historische en genealogische gegevens op te pikken. De communicatie met steeds talrijkere leden werd zo weer wat efficiënter. De verwelcoming van het vijfhonderdste lid paste perfect in deze setting (persoonlijk lidmaatschap telt vanzelfsprekend voor één lid, gezinslidmaatschap telt voor twee leden).

In het najaar togen de leden naar Castelnau. Stan Grooten had het ballonmonument hernieuwd door de inzet van de heemkundekring ter gelegenheid van het zilveren jubileum. Aansluitend organiseerde de kring in samenwerking met de Nederlandse Ballonvaardersstichting een tentoonstelling over de luchtballon-geschiedenis. De tentoonstellingen volgden in snel tempo op. Overigens heeft elke woonkern een herinnering aan het zilveren jubileum aangeboden gekregen: infobordjes bij kapellen langs de gerealiseerde Zondereigen-wandeling, een bronzen beeldje – ontworpen door Jan Boeren – bij de Bernarduskapel en een infobord bij de Salvatorkapel op Nijmegen. Het jaar 2003 was uitgeroepen tot jaar van de boerderij. Dit kreeg de

nodige aandacht via een diaprojectie en een fietstocht. Nadien kwam het boek 'Bomen in Baarle', over markante bomen in onze omgeving, een samenwerking met ABC-milieugroep. In het kader van 600 jaar Baarle-Nassau organiseerde de kring een geleid bezoek aan Breda. Zoals altijd bij uitstapen en heemreizen werd de link met Baarle gezocht. De heemkundekring zocht ook waar mogelijk samenwerking met velerlei instanties, zoals via de reizende tentoonstelling van 'Grillige Grenzen' van de provincie Antwerpen op dat moment. Aan de hand van oude landkaarten en prenten werden de grillige provinciegrenzen zichtbaar: een tentoonstelling op maat van Baarle die mooi combineerde met de 'Grensincidenten', een cultuurweekend op initiatief van provincie Antwerpen en in samenwerking met provincie Noord-Brabant, met als thema de verschillen en de overeenkomsten tussen Vlaanderen en Nederland.

De Grote Oorlog

Na een grondige voorbereiding en inschrijving vanaf juli 2003, vertrok op 27 augustus 2004 een bus met leden voor de driedaagse reis naar de Westhoek, in de voetsporen van Zondereigenaar pater Ladislas Segers. Deze meerdaagse reis was een organisatie van de nog jonge werkgroep Zondereigen. De werkgroep verzamelde materiaal over Baarle in de Eerste Wereldoorlog voor een tentoonstelling in opdracht van het provinciebestuur. Segers diende als brancadier van het Belgische leger in de loopgrachten. Hij ontving voor zijn heldenmoed een medaille van koning Albert. De authentieke citaten uit een van zijn boeken

Heemreis naar de Westhoek in 2004. Groepsfoto onder Menenpoort.

dienden als leidraad voor de rondrit langs de vele littekens van de Grote Oorlog. Drie dagen lang was de Viconiahoeve in Stuivekenskerke, destijds middenin de overstromende IJzervlakte en het krijgsgewoel gelegen, de thuisbasis van de meegereisde leden. Het vertrekpunt was de kamer van pater Ladislas in het klooster van Izegem en de reis werd op een indrukwekkende manier afgesloten met Amalia's bloemenhulde bij de Menenpoort in Ieper.

Eerder dat jaar kon de werkgroep speciale projecten een grote taak grandioos afsluiten. Op 16 mei werd de gedachteniskapel op de Hooiberg in Castelré met een grote toeloop opnieuw ingewijd. Tijdens de restauratie was de betrokkenheid van de omwonenden al groot. Bij die gelegenheid werd het boekwerk 'Castelré 1914-1918' gepresenteerd. De lange wandeling volgde dit jaar het traject van de dodendraad.

Van 1 tot 24 oktober konden de geïnteresseerden een gratis bezoek

brenge aan de grote tentoonstelling 'Den Oorlog verklaard', opgezet in de voormalige slachterij van Wilki aan de Turnhoutseweg. Dit was een gezamenlijke organisatie van de provincie Antwerpen, de gemeente Baarle-Hertog en heemkundekring Amalia van Solms. Het

materiaal was beschikbaar gesteld door de provincie Antwerpen, aangevuld met een plaatselijk onderdeel. In enkele woorden gezegd: de ideale setting, een gigantisch succes. Op drie weken tijd vonden 2.300 bezoekers de weg naar dit evenement. Er zou later nog iets heel moois uit voortvloeien. De tentoonstelling presenteerde een zo ruim mogelijk overzicht van de gebeurtenissen in de provincie Antwerpen vanaf het begin van de oorlogsdreiging tot de bevrijding in november 1918. In een laatste deel werd de situatie in Baarle-Hertog aanschouwelijk gemaakt, wezenlijk verschillend met andere dorpen van de provincie: deels bezet, deels vrij door het enclavegebied.

In dezelfde maand opende nog een tentoonstelling van archeologische vondsten om zo de aanzet te geven voor een werkgroep archeologie. Er was sprake van een rondweg rond Baarle, waardoor er archeologisch onderzoek zou gebeuren. De ruilverkaveling van Zondereigen was

Entree bij de tentoonstelling 'Den Oorlog Verklaard'.

in voorbereiding en de werkgroep Zondereigen zou daar op de kar springen. Ook de werkgroepen dialecten en zandwegen in Baarle zagen het daglicht. Op de jaarlijks terugkerende kerstviering werd het zeshonderdste lid verwelkomd. De opgezette activiteiten werden altijd zorgvuldig voorbereid, maar soms kwamen er onverwachte opportuniteiten en gebeurtenissen tussendoor. Het eerste kind van Willem-Alexander en Maxima werd op 7 december 2003 geboren: Catharina-Amalia, roepnaam Amalia, ook de troetelnaam van onze vereniging. Onze toch al druk bezochte website werd overstelpt door mensen die op zoek waren naar Amalia op internet: tijdens de uren overdag gemiddeld meer dan twee bezoekers per minuut! Inderhaast werd de voorpagina van de website aangepast. De media vonden alras de weg naar Baarle, een prachtige promotie voor de heemkundekring en voor Baarle. In februari 2004 verscheen voor de gelegenheid een extra uitgave van Van Wirskaante omtrent Amalia (van Solms), ditmaal niet in blauwe, maar in oranje opdruk.

Tentoonstellingen en werkgroepen

Regelmatig werd er plaats en tijd ingeruimd voor tentoonstellingen van leden met verzamelingen of creaties. In 2005 opende zo een tentoonstelling van een klein gedeelte uit de verzameling kranten van Ron Grooten. Vierhonderd jaar terug verscheen immers de eerste 'courant'. Maar eerder dat jaar werden de kunstwerken van een groep creatieve mensen tentoongesteld. Hun gemeenschappelijk vertrekpunt was inspiratie door een voorwerp uit de verzamelingen van

de heemkundekring. Amalia zocht altijd al samenwerking met anderen. Op 16 mei werden onze voorzitter en onze secretaris massaal uitgezwaaid bij hun vertrek met de fiets naar Santiago de Compostella. Dit was een goede aanleiding voor een expositie met als onderwerp: bedevaarten vanuit Baarle. Naast de beknopte achtergrondinformatie was er een indrukwekkende verscheidenheid aan devotionalia te bewonderen. Daarna was het de beurt aan Antoon van Tuijl met een tentoonstelling van zijn geschilderde Baarlese landschappen. De laatste tentoonstelling van het jaar had de titel 'de mooie kant van Rusland', een samenwerking met Stichting Kinderfonds Pavel, waarin schitterende foto's te zien waren. Op deze manier werd jaarlijks met veel inzet gepoogd om per kwartaal een tentoonstelling te presenteren in de benedenzaal.

De werkgroepen ontplooiden ook hun activiteiten. In maart werd deelgenomen aan de vierde genealogische dag in Ravels-Eel. Het thema van Erfgoeddag in 2005 was 'Gevaar'. De jonge werkgroep dialecten speelde hierop in en organiseerde een middag waarin onze eigen dialecten aan bod kwamen. De archeologische werkgroep volgde een cursus in herkennen en dateren van vondsten vanuit het Vlaams instituut voor Onroerend Erfgoed. Later gingen ze nog drie zaterdagen werken in een echte opgraving bij Eindhoven. Werkgroep Zondereigen was actief op onderzoek naar akkernamen, wat leidde tot een uitgebreid en doorwrocht verslag omtrent de Vossenbergh in Van Wirskaante. Op 11 september was de werkgroep speciale activiteiten actief betrokken bij de Open Monumentendag. De werkgroep had er hard aan

Onze genealogen aan het werk.

getrokken om zowel het Vlaamse thema (hout) als het Nederlandse thema (religieus erfgoed) aan bod te laten komen. Bezoekers konden naar de opengestelde Remigiuskerk en in en rondom de Salvatorkapel. Daarnaast waren acht Vlaamse schuren opengesteld met bereidwillige medewerking van de eigenaren: mooie voorbeelden van vakmanschap met hout van onze voorouders. Meteen werd zichtbaar welk gevaar dit erfgoed liep. Dit werd half november nog eens in de verf gezet in een lezing met diaserie over de geschiedenis van de boerderij.

Verbouwing/uitbreiding heemhuis

Traditioneel gaat de nieuwjaarsreceptie door op de eerste zondag van januari. In 2006 ontving Amalia de leden voor een drankje en de warme wafels van Marcel Gulickx begrijpelijk op zondag 8 januari in het heemhuis. De overkapping van de binnenplaats werd bij deze gelegenheid officieel in gebruik genomen. De binnenplaats was nu praktisch in zijn geheel overkapt. Het vormde een goede luchtsluis voor de zij-ingang van de bene-

denzaal, zodat het probleem van koude bij openstaande deuren opgelost was. Bovendien kon de bijgekomen ruimte bijgetrokken worden voor tentoonstellingen in de benedenzaal. Tegelijkertijd werd de nieuwe tentoonstelling over folklore alweer geopend. Het heemhuis was enige tijd een distributieplaats voor de uitreiking van het jubileumboek 'Baarle in druk'. Dit boek werd door de vereniging gemaakt naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van Drukkerij Em. de Jong bv. Het boek beschrijft hoe Baarle en het bedrijf in die honderd jaar veranderd en gegroeid zijn en werd door de drukkerij gratis aan de lezers van Ons Weekblad aangeboden. Dit aanbod werd zeer op prijs gesteld en er werd gretig gebruik van gemaakt. Ongeveer 3.000 exemplaren waren besteld en konden afgehaald worden op het heemhuis. Het was een geweldig geschenk aan de lezers van Ons Weekblad. Menig Baarlenaar bezocht zo voor de eerste keer het heemhuis en maakte vluchtig kennis met de vereniging. Het leverde weer een aantal nieuwe leden op.

Lange wandeling

De vereniging organiseerde traditioneel elk jaar een aantal wandelingen. De kalender bevatte regelmatig een Vroege Vogeltocht, een dorpswandeling, een avondwandeling en later de Bernardusvoetbedevaart. Een uitzonderlijke wandeling die de deelnemers niet licht zullen vergeten, was de lange wandeling op de Hoge Venen op 20 mei 2006. Deze wandeling was niet alleen speciaal qua ligging. Het kwam wel meer voor dat wandelingen buiten ons eigen heem gesitueerd waren, maar nooit zo ver weg. De wandeling

Een héél natte wandeling in de Hoge Venen in 2006.

werd ook aangekondigd als 'echt pittig'. Profetische woorden bleken dat te zijn: de wandelaars werden gegeseld door regen, onweer, stormweer.

Op 23 januari 2007 gaf professor Alex Vanneste een druk bijgewoonde en fel gesmaakte lezing over de gebeurtenissen bij de elektrische draadversperring uit de Eerste Wereldoorlog, in de volksmond, de dodendraad. Hij zou later nog nuttig advies verstrekken bij de oprichting van het vredesmonument De Dodendraad. In 2007 meldde zich het zeventhonderste lid.

Vierdaagse heemreis

De nieuwjaarsreceptie op 6 januari 2008 ging niet meer door in het heemhuis, maar in de aula van het Cultureel Centrum in Baarle. Door het groeiende aantal leden en de groeiende belangstelling voor de nieuwjaarsreceptie was de ruimte in het heemhuis te krap geworden. In september 2007 had het achthonderdste lid zich alweer gemeld! Onze website kon op 18 januari de

100.000ste bezoeker noteren. In 2008 was het honderd jaar geleden dat de Broeders der Christelijke Scholen zich in Nederland hadden gevestigd, meer bepaald in Baarle-Nassau. De heemkundekring besteedde hieraan de nodige aandacht met een meerdaagse heemreis in de voetsporen van de heilige Jan Baptist de La Salle, stichter van de congregatie en schutspatroon van alle opvoeders. Na vorige meerdaagse reizen waren de verwachtingen van de leden blijkbaar hooggespannen. Binnen de zeven dag na het openstellen van de inschrijvingen was de reis volzet. De verwachtingen werden dan ook volledig ingelost door de voortreffelijke organisatie, gezien de lovende reacties. Onze eigen gidsen namen in juli 2008 de deelnemers mee naar plaatsen in het noorden van Frankrijk die herinneren aan het werk van Jan Baptist de La Salle: Liesse, Reims, Parijs en Rouen. Ze volgden zijn leven van de geboorte tot aan het overlijden. Ook werd tijd vrijgemaakt voor de patroonheilige van Baarle-Hertog, Sint Remigius, in

Reims. In Rouen kreeg de heilige Jeanne D'Arc, patrones van Frankrijk, de nodige aandacht. Bij mijn weten is er geen enkele heemkundekring die meerdaagse heemreizen in het programma opneemt. Deze meerdaagse reizen waren een extra activiteit op de kalenders. Jaarlijks wordt standaard een heemreis in de kalender opgenomen. In juni van hetzelfde jaar trok een bus vol leden naar het witte stadje Thorn en haar Loretokapel. De thuisgebleven leden bleven ook niet op hun honger zitten. Ze konden de meerdaagse reis mee beleven door een extra uitgave van Van Wirskaante.

Duizend leden

In november 2008 stonden drie filmavonden gepland over Baarlese mensen en gebeurtenissen uit de periode 1950-1979. Enkele (oud)-Baarlenaren zorgden voor bijzonder interessant 8mm filmmateriaal. Niet voor niets werden er drie avonden vastgelegd. Enkele jaren voordien hadden al veel Baarlese mensen genoten van een filmvoorstelling uit de periode 1947 tot 1979, met verschillende herhalingen en volle zalen tot gevolg. Ook nu was het een overdonderend succes. Dergelijke initiatieven zorgden voor een exponentiële leden-groei. De driemaandelijke uitgave van het verenigingsblad Van Wirskaante was ook erg in trek. Zeker de rubriek 'Aon de praot mee', gesprekken met ouderen, sprak en spreekt velen aan. Het tijdschrift ging steeds vooruit qua inhoud en uitzicht. In 2007 werd overgegaan op een nieuwe opmaak, geheel in druk en omvangrijker van inhoud. De drang om de kwaliteit van het tijdschrift verder op te krikken was groot. De eerste uitgave van 2009

was in de nu nog gehanteerde opmaak.

Nog zo'n publiekstrekker in 2008 was de tijdelijke openstelling van het oude huisje/winkeltje van Stiena van Ginhoven met het bekende straatnaambord 'Katerstraat'. Omzeggens half Baarle kwam de sfeer van een winkel van weleer nog eens opsnuiven. Tijdens een van de bezichtigingen kon met trots het duizendste lid ingeschreven worden. Deze mijlpaal werd uitvoerig gevierd op 22 oktober 2008. De wens was om dit heugelijk gebeuren extra glans te geven met de laatste Van Wirskaante van 2008. De gehele editie werd in full colour uitgegeven, dankzij sponsor Koninklijke Drukkerij Em. de Jong bv. De voorzitter vatte het succes van de heemkundekring Amalia van Solms goed samen. Het kwam vooral door de prima sfeer binnen de vereniging, door het gevarieerd activiteitenprogramma, de informatieve en zeer actuele website en het kwalitatief hoogwaardig tijdschrift Van Wirskaante.

BIDOC

Door de aanwas van nieuwe leden kreeg de vereniging steeds meer gebruiksvorwerpen en documenten aangeboden. Het bibliotheek en documentatiecentrum, op de bovenverdieping gevestigd, kreeg te maken met ruimtegebrek. Intussen was besloten om te stoppen met het met regelmaat opzetten van grootschalige tentoonstellingen. De ingezette tijd en moeite leverde niet altijd een evenredig aantal bezoekers en interesse op. De toekomstige tentoonstellingen zouden kleinschaliger worden en er zou meer gezocht worden naar samenwerking met derden en naar werken op locatie. Daardoor kwam

de ruimte van de benedenzaal vrij om er de bibliotheek verder uit te bouwen en meteen beter toegankelijk te maken voor leden en andere belangstellenden. Begin 2009 ging de verhuizing door. De werkgroepen kregen nu de mogelijkheid om hun spullen en documentatie op te slaan in de vrijgekomen ruimte op de bovenverdieping. De groei van de vereniging verantwoordde de beslissing om voor een uitbreiding van het bestuur te kiezen. Op de drieëndertigste algemene ledenvergadering op 17 maart werden twee bijkomende bestuursleden benoemd.

Buiten de jaarlijks terugkerende wandelingen, heemreis, fietstochten, lokale heemdag, presentatie heemkalender, kerstviering en lezingen waren er weer tal van activiteiten die opgezet of afgerond werden. Op 21, 22 en 23 april werden de eerste vredesdagen georganiseerd voor alle leerlingen van de twee hoogste klassen van de Baarlese basisscholen en Weelde-Statie. De tweejaarlijkse vredesdagen ontstonden naar aanleiding van de oprichting van het vredesmonument de Dodendraad, een gezamenlijk project van basisschool De Vlinder, gemeente Baarle-Hertog, de grensoverschrijdende werkgroep cultuurprogrammatie van de Baarlese scholen en de heemkundekring. De twee doelen waren en zijn nog altijd: het wekken van interesse voor de gebeurtenissen in Baarle tijdens de Eerste Wereldoorlog en het aanbieden van vredesopvoeding. Op 26 april nam de vereniging deel aan de Vlaamse erfgoeddag en werd de nieuwe gegendste vredeswandeling gepresenteerd. Vertrekpunt was de parochiezaal van Zondereigen, waar de tentoonstelling 'kindsoldaten' te bezoeken was en com-

Archeologische dag in Zondereigen in 2006.

puterpresentaties over de Eerste Wereldoorlog. De deelname aan de tweede midzomernachtfair in juli leverde Amalia weer nieuwe leden op. De kaap van 1.200 leden was genomen... Tijdens monumentendag gaven gidsen informatie bij het nieuwe glasraam van pater Ladislas Segers, dat mede dankzij onze vereniging kon gerealiseerd worden. Op 14 november werd onder massale belangstelling de nieuwe Brede School 'De Uilenpoort' in Baarle-Nassau geopend. De werkgroep speciale projecten presenteerde er hun boek over het onderwijs in Baarle.

Verleden-heden-toekomst

De heemkundekring hield zich met meer bezig dan historisch onderzoek te boek te stellen. De vereniging keek en kijkt niet enkel

naar de voorouders, maar ook naar de dingen die nog betekenis kunnen hebben voor onze kinderen en kleinkinderen. Zo werden bemerkings over het ontwerpbestemmingsplan buitengebied aan de gemeente Baarle-Nassau overgemaakt en deels gehonoreerd in 2009. Een beeld in reliëf van Mathieu Doesburg 'Maria Regina' kon dankzij de heemkring gered worden bij de sloop van de leegstaande schoolgebouwen in Baarle-Nassau. De gemeente Baarle-Nassau schafte in 2006 een historisch overblijfsel van de armenbelasting af, een miniem bedrag dat enkele inwoners blijkbaar nog betaalden. Amalia wilde de herinnering aan deze oude traditie van roggerentjes (geld voor rogge/brood) toch nog levend houden op een andere, moderne manier. Ze vroeg aandacht bij de gemeente voor een aantal plaatsen in het bui-

tengebied met cultuurhistorische, natuurhistorische en landschapelijke waarden. Zo'n plaats was de bijna vergeten Schietberg op de Goordonk. De plek kreeg uiteindelijk een opknabbeurt en een kleine wandelroute 'ommetje Schietberg'. Jaarlijks werd vervolgens naar de mogelijkheid van een project gekeken.

Op 19, 20 en 22 april 2010 organiseerde de kring archeologische dagen, samen met de basis of lagere scholen van Baarle, in navolging van de archeologische dag die in Zondereigen reeds in 2006 al plaats vond. De archeologische en de vredesdagen werden de volgende jaren afwisselend jaarlijks georganiseerd: één voorbeeld van poging van de heemkundekring om ook jongeren te betrekken. Enkele dagen later werden leden en genodigden getraakteerd op een rond-

Lia en Ria zijn altijd druk met de distributie van Van Wirskaante.

leiding over het militaire draadloze zendstation MN7 in het niet door de Duitsers bezette Baarle-Hertog tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het boek van auteur Jacques Boone werd als een extra Van Wirskaante uitgegeven.

Het tijdschrift stond in 2010 ook in de schijnwerper. Vijftieng jaar geleden verscheen de eerste nieuwsbrief gestencild op acht pagina's voor veertig bezorgadres-

sen. Nu verscheen een kwalitatief hoogstaand periodiek met gemiddeld 84 pagina's. Dit werd nog eens in de verf gezet door een juni-nummer in kleur, met dank alweer aan de drukkerij. Vanaf juni 2011 zou het periodiek telkens in kleur verschijnen.

Op 14 oktober werd het lang aangekondigde boek 'Straten met een verhaal. Van Akkers tot Zondereigensebaan in woord en beeld' gepresenteerd. Elke straat van Baarle staat in het boek met een oude en huidige foto, samen met historische uitleg. Dit project was een gigantisch succes. Het boek ligt omzeggens in elke huiskamer in Baarle. Bij deze gelegenheid werd het 1.300ste lid in het zonnetje gezet. Werkgroep zandwegen en paden liet ook van zich horen. Op verzoek van de gemeente kwam ze met een voorstel van namen voor een honderdtal wegen in het buitengebied. Door toedoen van de werkgroep werd dat jaar de oude verbinding van Oude Strumpt naar Heikant hersteld.

Tikkenhaenweg

In 2011 presenteerde de heemkundekring de vijftiengste heemkalender. Opzet in het begin was een handzaam kalendertje met foto's en teksten over heemkundige onderwerpen, elk jaar met een ander thema. De gekozen insteek bleek een goede formule te zijn. Veel Baarlenaren verzamelde de kalenders. Door goede faciliteiten te verlenen verhoogde de drukkerij het rendement van de kalenderverkoop aanmerkelijk gedurende deze vijftieng jaar. C-1000 De Bresser gaf de mogelijkheid om de jubileumuitgave in kleur uit te geven.

Presentatie van het schitterende boek 'Straten met een verhaal' door André en Dennis Moors.

De internationale 'Tikkenhaenweg' van Castelré naar Hoogstraten wordt ingewandeld met heel veel deelnemers.

Een geweldige opsteker was de heropening van de Tikkenhaenweg, een oude voetweg en smokkelroute tussen Wortel/Hoogstraten en Castelré. Dankzij de grensoverschrijdende samenwerking tussen heemkundekring Amalia van Solms, Erfgoed Hoogstraten, Natuurpunt Markvallei en de lokale overheden kon deze oude voetweg opnieuw ingewandeld worden. Zo'n vierhonderd mensen gingen op de uitnodiging in! Ver boven het verwachte aantal, maar de organisatie loste dit vlekkeloos op. De heemkundekring was en is lid van de Vlaamse vereniging Trage Wegen, die elk jaar een actieweekend in oktober organiseert om het belang van trage wegen – bij uitstek geschikt voor wandelaars en fietsers – onder de aandacht te brengen. De heropening van deze voetweg gebeurde in het kader van

dit weekend en zo kon de 'Dag van de Trage Weg' voor het eerst ook in Nederland doorgaan. En het bleef maar doorgaan: op de nieuwjaarsreceptie januari 2012 werd het 1.400ste lid gepast onthaald.

WOI in de grensregio

De heemkundekring Amalia van Solms heeft zeer veel activiteiten op haar conto. In dit verhaal zijn er verschillende de revue gepasseerd en veelal wordt vermeld wanneer ze plaats hebben gevonden. De planning, de voorbereiding, het onderzoekwerk en realisatie worden niet echt aangehaald. Het zou ook te ver leiden in dit verhaal. Een uitzondering willen we hier op maken wat betreft het project WOI in de grensregio. Naar aanleiding van de honderdste herdenking van het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog

werd reeds in 2010 een dossier bij het Impulsfonds van de Vlaamse regering ingediend. Het bleek echter onmogelijk om op te boksen tegen de megaprojecten van de Westhoek en de grote steden. Een alternatieve financiering werd gezocht. In het begin van 2012 kende Leader MarkAante Kempen een subsidie goed voor het project ten bedrage van ruim 37.000 euro (61,53% van het voorziene bedrag). Leader is een Europees subsidiëringsprogramma voor plattelandontwikkeling en een methode van samenwerking, gericht op actoren op het platteland, en een stimulans voor vernieuwende en duurzame plaatselijke initiatieven. MarkAante Kempen doelt op de samenwerking hierin van tien gemeenten uit het noorden van de Kempen. Voor de resterende financiering werden andere instanties

Ook veel belangstelling voor 'Loveren in de schijnwerper'.

gevonden, met name subsidies van de gemeenten van de omgeving, provincie Antwerpen en sponsoring door Cera en het Wereldideefonds van de plaatselijke Rabobank. De heemkundekring zelf deed ook een aanzienlijke financiële inspanning. In de regio waren er weinig relictten uit WO1 overgebleven. Doel was dit vergeten oorlogserfgoed op een actieve en belevingsgerichte wijze onder de aandacht te brengen. Er werd gedacht aan het herwaarderen van historische restanten en aan het ontwikkelen van educatieve projecten voor scholen. Wenselijk was ook de fietsende en wandelende toerist getuige te laten zijn van de uitzonderlijke gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Vooral de oprichting van de elektrische afsluiting langs heel de Belgisch-Nederlandse grens moest onder de aandacht komen. Daarnaast was de situatie van

de onbezette Belgische enclaves van Baarle-Hertog in het neutrale Nederland uitzonderlijk en voor de grote massa onbekend. Het project richtte zich zowel naar de plaatselijke bevolking als naar de toerist, naar leerlingen en hun leerkrachten, streekgidsen, heemkundigen en culturele verenigingen. Eerst werd gedacht aan de realisatie van een fietsroute en twee wandelroutes. Nadien kwamen daar nog een boek en een cursus bij. Alle vier waren gepland tegen eind 2013. In november 2012 werd alvast de uitgebreide heruitgave van het boek 'De rakkers der grenzen' door Studium Generale vzw uit Balen, in samenwerking met de heemkundekring Amalia van Solms, op het heemhuis gepresenteerd. Het oorspronkelijke boek bevat verhalen van grensgidsen aan de dodendraad tijdens de Eerste Wereldoorlog.

'In de schijnwerper'

Een maand eerder, tijdens het weekend van 13 en 14 oktober 2012, bleek de tentoonstelling in en over het buurtschap Loveren een schot in de roos, vooral dankzij veel bewoners en vele voormalige buurtbewoners. Zij zorgden immers er voor dat uniek fotomateriaal boven water kwam, waarvan prachtige afdrucken in minimaal A4-formaat in de tentoonstelling terecht kwamen. De zaterdag was gereserveerd voor de buurtbewoners, maar velen zagen we zondag ook terug want ze konden er niet genoeg van krijgen en in hun kielzog vele vroegere bewoners van het buurtschap en Baarle-naren. Mond-tot-mondreclame is onbetaalbaar. Tijdens dit weekend brachten bezoekers nog interessante gegevens mee, zoals een grote

Een van de vele werkgroepen van Amalia is de werkgroep Ulicoten.

tekening van het klooster op de Nonnenkuil. Het een zou weer tot iets anders leiden. Overigens kreeg Boshoven als eerste buurtschap de schijnwerper al op zich.

Heemkring Amalia luidde het jaar 2013 traditioneel in met een nieuwjaarsreceptie waarop de leden even traditioneel koffie en een lekkere wafel aangeboden kregen.

Het was ook al bijna traditie geworden om het zoveelste honderdste lid dan te verwelkomen. Deze keer was dat het 1.500ste lid, geboren en getogen in het buurtschap Loveren en bij het bezoek van de fel gesmaakte tentoonstelling 'Loveren in de schijnwerper' lid geworden van onze vereniging. Dit jaar ging de aandacht richting Ulicoten. Daar werd de nieuwe Multifunctio-

nele Accommodatie (MFA) aan de Bernardusstraat officieel in gebruik genomen. De heemkundekring droeg bij aan de festiviteiten met een fototentoonstelling over grote gezinnen in Ulicoten, een onderwerp dat de werkgroep Ulicoten al geruime tijd bezig hield. Het resultaat van hun werk kregen alle leden van de vereniging aangeboden via een extra uitgave van Van Wirskaante. Bovendien kregen alle woningen in Ulicoten een gratis exemplaar.

In 2012 kon het toponiemenboek 'Baarle op de kaart gezet' gedrukt worden. In 2006 startte een werkgroep toponiemen reeds met opzoekingen. Op ons vaandel staat niet voor niets de spreuk 'Volhoudend vorder ik'.

WOI in de Noorderkempen. Vergeten? Opgehelderd.

De officiële aftrap van het WOI-project was op zondagmiddag 13 oktober 2013. Daarmee presenteerde de organisatie als eerste in

Boekpresentatie van 'Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens'.

de wijde regio haar programma aan het publiek. Hiervoor werd uitgeweken naar 'de Wouwer' in Ravels voor de professionele zaalfaciliteiten en de ruimte om een menigte van 350 personen te kunnen ontvangen. Het boek 'Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens' werd gepresenteerd. Zeventien auteurs hadden meegewerkt aan dit omvattend werk. Externe auteurs leverden een bijdrage aan over het onderwerp van hun specialisatie, leden van de heemkundekring belichtten de lokale raakpunten. Jarenlange opzoekingen en onderzoek kwam hier bij elkaar. De samenstellers maakten er een mooi geheel van, waarin het verband tussen lokale, regionale, nationale en internationale elementen duidelijk naar voren kwam. Bij de voorintekening werd al duidelijk dat de oplage zonder problemen aan de man kon gebracht worden. Folkgroep Folgazan bracht die namiddag een programma met de naam 'De Grote Oorlog van de Kleine Belg' met muziek, woord en beeld. Het was een prachtige vertolking van een zo zwaar beladen onderwerp als de Eerste Wereldoorlog. De gebrachte liederen, de muziek, de voorgelezen teksten en de geprojecteerde oorlogsbeelden werkten in op een muisstil publiek. Iedereen was danig onder de indruk. De reacties op de boekpresentatie en het optreden waren overweldigend. Een betere start kon het herdenkingstraject niet krijgen. De cursus die volgde, kende ook een groot succes. Er kwamen uiteenlopende onderwerpen aan bod op veelal heldere en boeiende wijze gebracht. Op 9 november werden tweehonderd aanwezigen rondgeleid op de opening van het Dodendraadpad, dat vanzelfsprekend leidde langs

het vredesmonument, maar ook langs het intussen opgerichte schakelhuis met elektrische installatie op Gel. Overigens kon ook de werkgroep zandwegen en paden op de dag van de Trage Weg een nieuwe wandelroute voorstellen: het ommetje Hannebroekpad. Alleen door te zorgen dat een beeldbepalend element als een zandbaan wordt gebruikt, kan die ook bewaard blijven. In nauwe samenwerking met het VVV werd een bijhorende brochure uitgebracht. De nieuwjaarsreceptie van 2014 ging uitzonderlijk door in de Bremerpoort, de nieuwe multifunctionele accommodatie in Ulicoten. Het werd een drukbezochte receptie, want men kon tevens de tentoonstelling over de grote gezinnen in Ulicoten bekijken. Nu werd het 1.600ste lid in de bloemen gezet, van oorsprong afkomstig uit Ulicoten. Dit jaar stonden de meeste activiteiten in grote mate in het teken van de herdenking van de Grote Oorlog. De jaarlijkse wandeling van 5 april leidde ons langs weerskanten langs de route van de dodendraad tussen Weelde-Station en Gel. De 38 km lange Dodendraadfietsroute met infoborden, reconstructies en ingesproken

verhalen werd op Erfgoeddag aan het grote publiek voorgesteld. Tachtig leden konden inschrijven voor een gegidste fietstocht langs de route. De wandel- en fietsroutes met de Eerste Wereldoorlog als thema werden gezamenlijk generaliseerd met VVV Baarle-Nassau-Hertog, zodat de unieke situatie van Baarle aan het grote publiek kenbaar gemaakt kon worden. Vanuit de goede samenwerking nam VVV-Baarle het initiatief voor een reconstructie van de zendmast MN7, met financiële ondersteuning van Amalia. De busreis van 24 mei leidde naar het oorlogskerkhof in Lommel en het kamp van Beverlo (Leopoldsburg), op 5 juli nog eens overgedaan omwille van de vele inschrijvingen. Het kwam al eerder voor dat door de grote interesse een heemreis opnieuw ingelast werd. Eénmaal werd met twee bussen op pad gegaan, maar omwille praktische beperkingen werd en wordt er maximaal één bus ingelegd. Op 21 juni volgde een nieuwe busreis naar de Westhoek. Tijdens de avondwandeling van 10 juli gidste Amalia leden rond langs het in april ingehuldigde, nieuwe WO I-verzetspad in het centrum van Baarle. Een fietstocht van

Waardering voor het project WO I door toekenning van de prestigieuze 'Knippenbergprijs'.

Het project 'Het geheim van de Nonnenkuil ontrafeld' mocht zich verheugen in massale belangstelling.

veertig km naar en in Turnhout op 19 juli passeerde tal van relictten uit de periode. Dit alles zorgde voor een grote interesse van de media in België en Nederland. Het project kreeg landelijke belangstelling. De voor het project gemaakte website dodendraad.org kreeg een enorme toeloop. Een tijd lang waren er meer dan 4.000 bezoekers per dag op de website! Het WO I-project werd aangemeld, genomineerd en kreeg de Knippenbergprijs 2014, een Brabantse cultuurprijs die tweejaarlijks wordt uitgereikt.

Maar er was nog meer gedenkwaardigs te vermelden dit jaar. Er verscheen nogmaals een extra Van Wirskaante, ditmaal over het verblijf van de zusters Franciscanessen in hun klooster aan de Nonnenkuil en de Loretokapel. Het onderzoek was een uitloper van de geslaagde activiteit Lovernen in de schijnwerper in 2012. Met een bijwijken hilarisch toneelstuk ging de presentatie in de bedrijfsruimte van Rijsbosch bv door. De toeloop was zo enorm dat velen buiten moesten

blijven staan. Vervolgens ging men in stoet naar de Chaamseweg voor de onthulling van een replica van een Mariabeeldje, de enige nog tastbare herinnering aan het verblijf van de zusters.

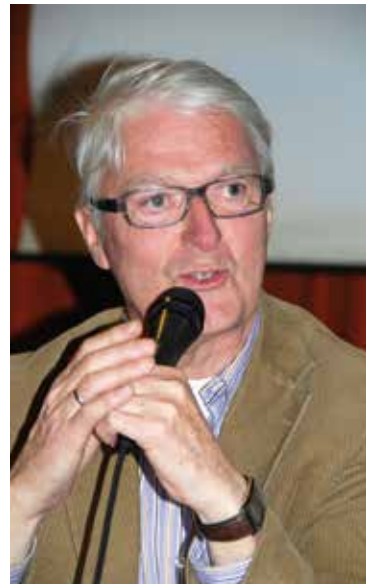
De vereniging kreeg altijd al schenkingen van waardevolle spullen op heemkundig vlak. Zo kreeg Amalia de meer dan 45.000 gedigitaliseerde foto's van Gerda Norbart. Hiervan werden er driehonderd getoond tijdens een fotopresentatie op 15 november. Vanwege het succes werd de presentatie weer herhaald in 2015.

Vierdaagse heemreis Verdun

Het verenigingsjaar werd opnieuw ingezet met een nieuwe mijlpaal in het ledenbestand. De kaap van 1.700 leden was geslecht. In februari kregen we droevig nieuws. Vice-voorzitter Jef van Tilburg overleed op 2 februari. Hij was ernstig ziek en genezing was niet meer mogelijk. Jef was een goedlachse, uitstekende bestuurder. Hij

heeft zijn schouders mee onder vele projecten gezet. Hij verzorgde de communicatie met de leden via alle media. De inhoud van de website was onder zijn beheer altijd onberispelijk bijgewerkt. Ook de heemkundekring mist hem nog altijd.

In 2015 bleef de herdenking van de Eerste Wereldoorlog de rode

Jef van Tilburg.

Een volle bus voor de meerdaagse reis naar Verdun in 2015.

Ijln doorheen activiteiten. Zelfs iets moderns als geo-caching werd toegepast op de Dodendraadfietsroute om de jeugd en oudere jongeren te betrekken. Zeer memorabel was de vierdaagse heemreis naar Verdun. De slagvelden rond Verdun vormen één groot herdenkingsmonument, een aanklacht tegen de verschrikkingen van oorlog. De reis werd een intense kennismaking met de Eerste Wereldoorlog. Open monumentendag werd dit jaar gehouden bij de archeologische opgravingen op het tracé van de rondweg. Een vierhonderdvijftig belangstellenden vonden de weg naar de kapel van Nijhoven en kregen kort een veldbezoek. De archeologen vertelden graag over hun werk in het rijk archeologisch landschap van Baarle. Zeker is dat het onderzoek veel nieuwe historische informatie op gaat leveren over onze plaatselijke geschiedenis.

Ook tot nieuw historisch inzicht kwamen we met betrekking tot schilder Frans Willems. Amalia heeft sinds 1986 zestien met aquarel ingekleurde zwart-wit drukken van Willems in bezit, een verondersteld Nederlandse soldaat gelegerd in Baarle. Hij bleek echter een Antwerpenaar te zijn, die tijdens de Eerste Wereldoorlog uitgeweken was naar Domburg. Een uitgebreid onderzoek verscheen in Van Wirskaante en op een lezing konden de leden meer te weten komen over de schilder. De grootste publiekstrekker in 2015 was wel de tentoonstelling 'Bedaf in de schijnwerper'. Een jaar lang samen met de bewoners zoeken naar fotomateriaal leverde meer dan zevenhonderd gedocumenteerde foto's op, aangevuld met archiefstukken, oude atlanten en kranten. Het was een uitstekend idee om het landgoed De Schrieken met haar bewoners bij

deze expositie te betrekken. De verbondenheid kwam tot uiting en de belangstelling voor de tentoonstelling werd er nog door vergroot. En of er belangstelling was. Ruw geschat kwamen er ongeveer duizend bezoekers naar Bedaf afgezakt.

2016

Op 8 juni 2016 wordt het veertigjarig bestaan van de heemkundekring Amalia van Solms gevierd. De vereniging heeft haar bestaansrecht in de gemeenschap zonder twijfel verworven gedurende deze jaren. Het steeds groeiende aantal leden is daarvan het beste bewijs. Bij de samenstelling van dit artikel werd duidelijk welk een enorm aantal activiteiten de heemkundekring gedurende deze jaren al heeft opgezet met een aantal voortrekkers en vele vrijwilligers. Het is een geweldige prestatie, iets waarop de vereniging waarlijk trots op mag zijn.

Ter gelegenheid van jubileum Amalia

Minisymposium: visie op heemkunde en erfgoed

LEO VOETEN

Op woensdag 8 juni is in het kader van het achtste lustrum van onze heemkundekring een minisymposium georganiseerd. Op de kop af veertig jaar na de oprichtingsvergadering.

Als sprekers op het minisymposium waren de professoren Stefaan Top en Jos Swanenberg uitgenodigd. Zij gaven hun visie op de heemkunde en ons erfgoed, vanuit zowel Belgische als Nederlandse invalshoeken. En zo hoort 't in Baarle natuurlijk ook. Hieronder tref je een korte samenvatting van hun inleidingen.

Stefaan Top Grenzenloos erfgoed van eigen bodem

Stefaan Top was verbonden aan het departement literatuurwetenschap van de KU Leuven. Hij doceerde sinds 1975 het vak Volkskunde aan germanisten en studenten uit andere studierichtingen. Em. prof. dr. Stefaan Top wordt geroemd om de enorme collectie sprookjes, sages, mythes en volksverhalen die hij tijdens zijn academische loopbaan bij elkaar

bracht en het onderzoek dat hij eraan verbond. Zijn lezing op het minisymposium had als titel 'Grenzenloos erfgoed van eigen bodem'. Immaterieel cultureel erfgoed is leerrijk en kent geen grenzen. Dat geldt zeker voor de Kempen, waar niet alleen veel gezongen werd, maar ook heel wat volksverhalen met gemeenschappelijke thema's en onderwerpen werden verteld. Andere relevante en interessante grensoverschrijdende tradities leveren het actuele Driekoningen-zingen en de schuttersgilden, die qua uiterlijk voorkomen wel duidelijk contrasteren met die van de Vlaamse Kempen. Van vrij recente datum is er ook nog de succesvolle reuzen-

revival. Verdienstelijke auteurs als de betreurde Harrie Franken en Eugeen Van Autenboer, en verder Paul Spapens, Jacques Sinnighe, Vincent Cleerden hebben daarvan beklivende bewijzen geleverd.

Jos Swanenberg Taal en mentaliteit aan weerszijden van de grens

Jos Swanenberg is als professor in de Taal- en Cultuurstudies verbonden aan de Universiteit van Tilburg. Naast vele andere functies biedt hij ondersteuning aan heemkundekringen in het algemeen en adviseert hij organisaties op het gebied van streektaal in het bijzonder. Prof. dr. J. Swanenberg

is ook betrokken bij het Brabants Dialectenfestival en bij de ontwikkeling van de Erfgoed Academie Brabant.

Zijn lezing had hij als titel meegegeven 'Taal en mentaliteit aan weerszijden van de grens'. Aan weerszijden van de grens tussen Vlaanderen en Nederland wordt dezelfde taal gesproken, het Nederlands. Er wordt al eeuwen lang gesteld dat het delen van een taal ook het delen van één cultuur zou moeten betekenen. Vlaanderen en Nederland delen een staatsgrens van bijna 450 kilometer. In het grensgebied zou grensoverschrijdende samenwerking vlekkeloos moeten verlopen: je kunt immers je eigen taal spreken en je hoeft niet ver te reizen.

In werkelijkheid is er echter meer verschil dan men zou verwachten. Nederlands in Vlaanderen en Nederlands in Nederland lijken

uit elkaar te groeien. Populaire televisieprogramma's uit Nederland worden in Vlaanderen ondertiteld en dat geldt ook andersom.

De verschillen in cultuur, identiteit en mentaliteit worden er ook niet minder op. Er worden al cursussen gegeven om Nederlanders te leren hoe ze zaken moeten doen in Vlaanderen. Geert Hofstede (2001, 63) concludeert op basis van zijn cultuurvergelijkend waardenonderzoek in diverse Europese landen: 'In fact, no two countries (...) with a common border and a common language are so far culturally apart (...) as (Dutch) Belgium and the Netherlands'. Dat is toch opmerkelijk.

Maar bij het onderzoek waarin de culturele waarden van een land vergeleken worden met die van andere landen, neemt Nederland een bijzondere positie in. Omdat het zuiden van het land, met name

Noord-Brabant en Limburg, van origine Rooms-Katholiek is en dat gebied 'beneden de grote rivieren' qua mentaliteit gewoonlijk als 'anders dan de Randstad' wordt beschouwd, is het goed mogelijk dat de verschillen tussen Noord-Brabanders en inwoners van de provincie Antwerpen veel minder groot zijn. Bovendien kunnen we ook de taal op regionaal in plaats van op nationaal niveau bekijken: zijn de dialecten in deze streek niet veel minder verschillend dan het Nederlands aan weerszijden van de grens? Dan kunnen we de verschillen tussen Nederland en Vlaanderen op het niveau beoordelen waar het er echt toe doet: in de regio aan weerszijden van de grens. De heemkundekring Amalia van Solms is met zijn werkgebied een prachtig voorbeeld van regionale cultuur in verenigingsvorm, in Vlaanderen en in Nederland.

Dank je wel

Amalia dankt al wie op haar heeft gestemd in de Rabobank Clubkas Campagne 2016. Op 17 mei kreeg penningmeester Nelly Pieke van Amalia op een drukbezochte ledenvergadering van Rabobank De Zuidelijke Baronie in Gilze een cheque uitgereikt ter waarde van € 551,62.

'Kanaal moest de Kempen bevrijden van stempel van achtergesteld gebied'

De vaart verjaart

HARRY BENSCHOP

Honderdvijftig jaar geleden is de vaart gegraven. De impact van het Kanaal van Dessel naar Schoten, want over die 'vaart' hebben we het, op het leven in de Kempen is enorm geweest.

Op de varende tentoonstelling het affiche van 170 jaar geleden.

Ook al omdat de vaart hemelsbreed maar vijf kilometer van Baarle-Grens ligt, laten we er ons licht eens over schijnen. In deze Van Wirskaante met een meer algemeen artikel, in het volgend nummer met een artikel van de hand van Luc Andries, voorzitter van Poppelius, over het wel en

wee van de vaart in Ravels. Alle gemeenten langs het kanaal, van Dessel tot Schoten, hebben de handen ineen geslagen om er een mooi programma van te maken (zie voor de agenda www.devaartverjaart.be). Met hulp van Erfgoed Noorderkempen was er van april tot medio juni een varende tentoonstelling. Die was, heel toepasselijk, ingericht op een zogenaamde Kempenaar, een schip dat decennia lang op de Kempense kanalen heeft gevaren. Met een ingelaste activiteit is Amalia begin mei op bezoek geweest in Ravels. Een aantal foto's in dit artikel zijn toen genomen. De overige foto's geven een beeld wat er nu aan het kanaal te beleven is.

150 jaar?

Eigenlijk klopt het niet helemaal, die 150 jaar. 'De vaart verjaart' slaat op de ingebruikname van het traject Turnhout – St.-Lenaarts, nu honderdvijftig jaar geleden. Al in 1846 – nu precies 170 jaar terug – werd het traject van Dessel naar Turnhout geopend. Dat ging twintig jaar geleden al met festiviteiten in Turnhout gepaard.

Na de opening van het eerste stuk duurde het zeventien jaar (tot 1863) dat het traject Turnhout – Schoten (bij Antwerpen) kon worden aanbesteed. Drie jaar later was het kanaal tot St.-Lenaarts verlengd. Het laatste stuk, van St.

Amalia was 7 mei op bezoek op de Kempenaar in Ravels.

Lenaarts tot Schoten, was eerst in 1874 gereed.

Men was dus in het oosten, bij Dessel, op de grens met Belgisch Limburg, begonnen met de aanleg. Niet voor niets, want op dat punt kon zoals we verderop kunnen lezen, zonder al te veel moeite het water uit de Maas worden aangevoerd. Schoten lag heel wat meters lager.

Vele eeuwen zijn er plannen gemaakt om rivieren beter bevaarbaar te maken én Schelde, Maas en Rijn met elkaar te verbinden. Meestal lagen er geopolitieke redenen aan ten grondslag.

Napoleons droom

Het was Napoleons droom om de haven van Antwerpen, toen een Franse stad, met een 'Grand Canal du Nord' met de Maas én de Rijn te verbinden. Daarmee wilde hij de zeehavens Rotterdam en Amsterdam – met hun bloeiende handel met Engeland – buitenspel zetten. Een enorm project langs de uiterste

noordgrens van zijn rijk, wat dan ook in de naam van het lange kanaal tot uitdrukking moest komen. Tijdens een reis door het gebied in 1803 had Napoleon zich uitvoerig laten voorlichten. Hij bezocht onder andere de Fossa Eugeniana, een waterweg van Venlo (aan de Maas) naar de Rijn – bij Arcen in Nederlands Limburg vind je daar nog sporen van terug – waaraan de Spanjaarden in 1626 waren begonnen. Met hetzelfde doel voor ogen als Napoleon: de opstandige Hollandse provincies treffen in hun meest kwetsbare plek, namelijk de handel. Voor Napoleons ingenieurs bleek gebruikmaking van de van de onvoltooide arbeid van de Spanjaarden weliswaar de kortste verbinding van Venlo naar de Rijn, maar het leverde slechts een derde deel van het benodigde water op dat volgens de ontwerpers van het Grand Canal nodig was. Bij de aanleg van de Kempense kanalen liep men uiteindelijk tegen eenzelfde probleem aan: te weinig debiet voorhanden om de kanalen voor transport geschikt te maken (én

ook nog eens te zorgen voor voldoende water voor bevoeding van de landerijen). Napoleon loste het probleem op door op een andere plek op de Rijn aan te takken dan de Spanjaarden: niet bij Rheinberg maar veel zuidelijker bij Neuss. Om het gedeelte Venlo-Antwerpen van water te voorzien, werd een voedingskanaal voorzien, de Rigole du Jaar. Dit kanaaltje moest op zijn loop van Kanne naar Kaulille water van verscheidenen rivieren opnemen en naar het zogenaamde kruinpad leiden, het hoogste punt op het kanaal. Later kwam door een kleine aanpassing het kruinpad lager te liggen, waardoor het met Maaswater (ingelaten ter hoogte van Smeermaas) kon worden gevoed.

De werkzaamheden aan het 'Noorderkanaal' werden opgeschort toen bij decreet van 9 juli 1810 het koninkrijk Holland bij Frankrijk werd ingelijfd. Twee derde deel was toen al gereed, hetgeen de Franse Staat miljoenen had gekost. Maar al spoedig verdween Napoleons belangstelling voor het

Het begin van de vaart in Dessel.

Even pauzeren op de boot.

kanaal helemaal. Hij kon immers beschikken over de Hollandse zeehavens. Het kanaal zou in voltooid toestand slechts schade toebrengen aan de Hollandse handel, die na inlijving van Holland ineens een binnenlandse bron van welvaart was geworden. In 1813 besloot de keizer de afbouw 'voor onbepaalde tijd' te verdagen. Hiermee was van uitstel afstel gekomen. Zijn stoutmoedige plan zou als droom de geschiedenis in gaan. Bij Loozen, halverwege het kanaal, zou dan ook nooit het stenen beeld

verrijzen van zijn inspirator, hoog uittorend boven het enorme waterbassin dat daar was gepland. Op die plek zou ook het kanaal dat moest zorgdragen voor de toevoer van Maaswater, in het Grand Canal du Nord samenstromen.

Toen Napoleon van het toneel was verdwenen, wist koning Willem I (1815-1840) korte tijd later zijn plannen wel te verwezenlijken. In tegenstelling tot Napoleons west-oost gerichte waterwegplan was het streven van Willem I juist

noord-zuid gericht. De behoefte aan irrigatie van de Kempen én de verbinding van het rijke industriegebied van Luik met het centrum van Holland, deed hem besluiten een bevaarbare waterweg van Maastricht naar 's-Hertogenbosch te verwezenlijken.

De schijnbaar voor de hand liggende kanalisatie van de Maas ontsteeft destijds de waterbouwkundige techniek. Koning Willems waterbouwkundige ir. A.F. Goudriaan maakte wel een dankbaar gebruik van de kanaalstukken die reeds voor het onvoltooide Grand Canal du Nord waren gegraven, zoals de verbinding Maastricht-Loozen 'begonnen den 16 martius Anno 1808 omtrent Smeermaes, om de groote Canael van den Noorden te spijsen' (privé-aantekeningen Joannes Stoutemans 1802-1816). Ook het gedeelte Loozen-Weert-Nederweert werd de ontwerper als het ware in de schoot geworpen. De onverwachte knik in de Zuid-Willemsvaart is een blijvende herinnering aan Napoleons droom. Die droom heeft wel gezorgd voor aanvoer van water waar de Kempense kanalen later van konden profiteren.

Plannen voor bevaarbare waterwegen in de Kempen en de Peel werden al vele eeuwen gemaakt. Zo deed keizer Karel V in de zestiende eeuw al een vergeefse poging om de Grote en Kleine Nete te kanaliseren, was er een plan voor kanalisatie van de Aa van 's-Hertogenbosch tot Asten (om vandaar een kanaal naar Maaseik te graven) en – nog in 1787 – een plan voor kanalisatie van de Dommel (vanaf Kleine Brogel zou een kaarsrecht kanaal zuidwaarts worden gegraven om bij Tongeren in de Jeker uit te monden, vanwaar

Verbleven brug 1 in Ossen met Brugscheiershuise. De Brugscheierswoning staat hier nog wel.

Oude brug - Brug 1

Waar nu de fiets- en voetgangersbrug ligt, lag vroeger Brug 1. Die brug werd in mei 1940 net als de andere bruggen opgeblazen door het Belgisch leger. Men wilde zo de invallende Duitsers vertragen. De brug werd nooit meer opgebouwd.

Tussen Sas 4 en brug 2 zijn voor 'de vaart verjaart' infopanelen geplaatst.

Het landschap bij de Liereman.

via Maastricht ook Luik bereikt kon worden).

Genoeg over plannen die uiteindelijk niet verwezenlijkt zijn. We gaan eens kijken naar de 'jarige vaart' van Dessel naar Schoten. Die is er per slot, met veel inspanning, wel gekomen.

Het Siberië van België

Dat kanaal moest de Kempen bevrijden van het stempel van achtergebleven gebied. Het werd wel het 'Siberië van België' genoemd. Er waren amper transportmogelijkheden, nauwelijks verharde wegen of bevaarbare waterlopen, geen spoorwegen. Het gebied werd gekenmerkt door uitgestrekte woeste heidegronden.

Pieter de Nef (1774-1844), een Turnhoutse notabele, verdedigde als volksvertegenwoordiger met vuur de noodzaak van een kanaal. Een Kanaal van Dessel naar Schoten was volgens noodzakelijk voor de export van nijverheidsproducten

en de import van grondstoffen. Maar nog belangrijker dan het transport was de bevoeiing van de droge gronden. Via de kanalen kon het kalkrijk water van de Maas worden aangevoerd zodat de woeste heidegronden via een systeem van bevoeiingen of wateringen konden worden omgevormd tot vruchtbare landbouwgronden. Dat verklaart ook dat de kanalen enkele meters boven het land zijn aangelegd.

Dat de Kempen er vandaag de dag uitzien zoals we ze nu kennen, is voor een groot stuk het werk van ingenieur Ulrich Kümmer (1792-1862). Als ambtenaar bij de Dienst Wegen en Bruggen – eerst onder de Nederlanders, vervolgens voor het jonge België – tekende hij de plannen voor de kanalen in de Kempen. Zijn plannen zijn maar ten dele uitgevoerd. Het liep op een paar punten spaak. De verkoop van heidegronden die nodig waren van de aanleg van het kanaal verliep veel trager dan gehoopt. Bovendien bleek het debiet van de kanalen ontoereikend om voldoende kalkrijk water aan te voeren. Bovendien was er te weinig water – 'Misschien heb ik hier een inschattingfout gemaakt', gaf Kümmer in 1860 toe – om zowel

de bevoeiing als het transport over water mogelijk te maken.

Met de hand

Aannemer Joseph Carlier uit Luik kreeg de opdracht om de Vaart van Dessel naar Turnhout te graven. Het echte werk werd verzet door duizenden arbeiders. In 1845 waren maar liefst 3.500 mannen in de streek rond Arendonk aan het graven. De mannen kwamen uit de dorpen langs de Vaart, maar er stroomden ook dagloners van ver daarbuiten naar toe.

Het werk aan de vaart kwam als geroepen. Tussen 1845 en 1848 werd de Kempen geteisterd door de aardappelziekte en mislukte graanoogsten. Ook de textiel- en weefindustrie kreeg het door de opkomende mechanisatie zwaar te verduren. Veel Kempenaren leden honger en zochten een job.

Bijna 30 jaar

Na vier maanden graven was men al zeven kilometer ver. Toch duurde het bijna dertig jaar om de hele afstand van Dessel naar Schoten uit te graven.

Waarom moest het zo lang duren? Aan de ene kant verliep de ontginning veel moeizamer dan gepland.

Het is lastig om het hoogteverschil tussen kanaal en de Nattenloop, het onder het kanaal doorlopende beekje, vast te leggen.

Een toepasselijke vormgeving: let op de patrijspoorten

Elke brug heeft een nummer. Op weg naar Postel ligt brug 2.

genaamd. Later gebeurde dat met paarden. Zij moesten de boten over een pad langs het kanaal voorttrekken. Dat werd ook wel 'boten jagen' genoemd. Vandaar dat de huidige fietspaden langs het kanaal nog steeds als 'jaagpaden' worden aangeduid. Je vindt ze aan de kant waar geen zwaaikommen of andere obstakels te vinden zijn.

Smokkelen

Voor de bediening van het kanaal kwamen er brug-, dijk- en sluiswachters. Om smokkel tegen te gaan werden aan de bruggen douaniers geplaatst. Beekjes die onder het kanaal doorliepen werden in droge tijden dan weer gebruikt als smokkelweg.

Heel wat ondernemers grepen hun kans langs het kanaal. Er kwamen cafés en kleine kruidenierswinkeltjes die de steenbakkers en schippers bevoorraden. En pensions waar de scheepstrekken met hun paarden konden overnachten.

Na de beide wereldoorlogen daalde het belang van het kanaal voor de lokale industrie. De steenbak-

kerijen kwamen de verplichte sluiting tijdens WOII – toen er een tekort aan steenkool was – maar moeizaam te boven. De kleilagen bleken ook niet zo gemakkelijk te ontginnen als was gedacht. Bovendien werd baksteen als bouwmaterial verdrongen door beton. De veelal kleinschalige bedrijven konden die ommekeer niet aan.

nv De Scheepvaart

Ook voor het transport over het kanaal kwamen alternatieven. Op de eerste plaats door het Albertkanaal. Dat is net na de Tweede Wereldoorlog in gebruik genomen en bood veel meer mogelijkheden door zijn grotere breedte en diepgang. Bovendien werden steeds meer goederen over de weg of over het spoor vervoerd.

Vandaag de dag is er heel wat pleziervaart op het Kanaal van Dessel naar Schoten. Daarnaast blijft het van belang voor het goederen-transport. Negentig procent van de schepen vervoert zand, baksteen en grind. De laatste jaren komen er andere producten bij zoals gevelsteen, hout, afval en palet-

ten. nv De Scheepvaart is nu de verantwoordelijke voor het beheer en onderhoud van het kanaal, de sluisen en de bruggen maar ook de oevers.

En verder.....

Door de jaren heen heeft de vaart heel wat recreanten aangetrokken. In Schoten werden tussen de beide wereldoorlogen in aan de oevers zelfs luxe hotels gebouwd, met ronkende namen als Wenduine, Westende en De Panne. Alsof het de zeedijk was.... Badgasten uit Antwerpen die zich geen vakantie aan de kust konden permitteren, kwamen met de tram tot aan de vaart. Op mooie dagen moest er nogal eens een extra wagon worden aangepikt. Na WOII hadden de veerhuizen zoals de hotels ook wel werden genoemd, hun oude glorie verloren en werden de omliggende campings belangrijker. Dichter bij Baarle – bij de brug van Postel – heeft het gebouw waar nu hotel-café-restaurant 'Postel ter Heyde' in zit, in de loop der tijd steeds andere steeds andere functies gehad. Het was eerst een

tolkazerne. Omstreeks 1930 werd het omgebouwd tot vakantieoord 'Kempisch Familiehôtel'. Er was zelfs nog een familiestrand bij (een oude turfput was hiervoor omgevormd) waar vakantiegangers konden zwemmen en zonnen. Het huidige hotel zit er sinds 2013.

Het kanaal blijft inspireren tot nieuwe dingen. Aan de overkant bij de brug van Postel is op 1 mei van dit jaar nog een veldkapelletje ingewijd, als vertrekpunt voor de bedevaartgangers vanuit de parochie van Postel. Die zullen vast en zeker het eerste stuk langs het

daarvoor de eerste aanzet gegeven – er echt door veranderd.

Vleermuizen gebruiken het kanaal als 'vliegweg'. De ruïnes van overgebleven bunkers – in beide wereldoorlogen heeft het kanaal een niet onbelangrijke rol gespeeld – en steenbakkerijen doen dan weer dienst als overwinteringsplaatsen. De oude steen- en cementfabriek 'La Bonne Esperance' bij Oosthoven werd in 2012 door Natuurpunt omgevormd tot vleermuizenreservaat.

Voor recreanten vormt het kanaal nu een aantrekkelijke 'fietsweg' of

De pastoor had net het nieuwe veldkapelletje ingewijd.

La Bonne Esperance: nu een geheimzinnige plek langs het kanaal bij Oosthoven.

kanaal wandelen. Zwemmen in het kanaal is sinds enkele jaren niet meer toegestaan. Het kanaal is nu 'voor de natuur' een blauw lint met groene en blauwe pareltjes van natuurgebieden: van voormalige vloeiveiden in het oosten tot verlaten kleiputten onder meer bij Ravels en Oud-Turnhout. Het landschap is – uiteindelijk hebben de plannen van Kümmer

'wandelweg'. De oorspronkelijke jaagpaden zijn nu omgetoverd tot mooie fietspaden waar druk gebruik van wordt gemaakt. Vaak kan de wandelaar op de andere oever zijn weg zoeken over een grasdijk of onverharde paadjes. De oevers zijn over grote delen opgenomen in fiets- en wandelnetwerken. De cafétjes van weleer komen weer goed van pas.

Sas 4, de plek waar het Kanaal van Dessel naar Schoten begint, ontwikkelt zich in rap tempo tot een toeristische trekpleister. De hoge uitkijktoren biedt een indrukwekkend panorama op de kruising van vier Kempense kanalen. Kinderen – maar ook volwassenen – kunnen op een avonturenpad aan den lijve ondervinden hoe zwaar het beroep van vaartketser moet zijn geweest.

Foto's: Amalia van Solms (Harry Benschop, Carla Coenders, Desiré Doornbos en Fons Raeymaekers)

Bronnen:

- De vaart verjaart, catalogus bij expo n.a.v. 150 jaar Kanaal Dessel-Schoten, Erfgoed Noorderkempen en Erfgoedcel k.Erf, 2016
- Website www.devaartverjaart.be
- Nederweert en de aanleg van de Zuid-Willemsvaart, Matthieu Hermans, Stichting Nederweerts Verleden

Chauffeur van een smokkelbak (8)

DE WITTE VAN DE ZWARTE

Het smokkelen van 'de Witte' beperkte zich niet alleen tot het rijden van een smokkelbak. Kleinschaliger werk leverde ook vaak een subtiel spel op met douaniers en andere controleurs. Wij presenteren u een paar nieuwe avonturen van de 'Witte van de Zwarte'.

Pasje vergeten

Het volgende gebeurde in 1943, midden in de bezettingstijd. Mijn zuster hield in die tijd café aan Poppel-Grens en had net een zoon gekregen. Die was drie weken oud. Zij wou haar kleinen Jacky komen laten zien bij ons thuis. Dat was toen Café 't Tommelshof in Baarle-Hertog. Ome Jan, Tante Ies en ik zouden ze van hier af tegemoet gaan tot aan de grenspaaltjes op Bedaf. Maar daar stonden de Duitsers. Die lagen toen op Landgoed

De Schrieken. Daar was hunne wachtpost. Wij gingen te voet naar Bedaf-Grens en we zagen mijn zus al aankomen met de fiets en haar kinderwagen. Ze werd tegengehouden en mocht de grens niet over, omdat ze haar pasje vergeten was. De kleine Jacky in zijn kinderwagen mocht wel met ons mee. Mijn zus zelf is langs enen binnenweg achter de Schrieken door naar ons thuis gekomen. Zij bleef drie dagen bij ons logeren. Dat was niet zomaar. Nee, er moesten drie nieuwe kinderwagens

naar ene Sientje gebracht worden. Die woonde naast de kerk van Ulvenhout. Ze had daar ene winkel met poppen en zo. Wij brachten dus ene kinderwagen naar haar en mochten dan met een nieuwe fiets weer naar Tommelshof. Bij die terugweg zat ik achterop. Kleine Jacky werd teruggebracht door de broer van Sientje. Die reisde met de bus naar Baarle.

Allemaal gevorderd

Tussen Chaam en Baarle was ook ene controlepost van de Duitsers. Die stond aan het Hooghuis, dat tegenwoordig Gaarshof heet. Daar stonden altijd twee of drie Duitsers aan de grote weg te zien wat er langs kwam. Wij waren al drie keer te voet gepasseerd in de richting Ulvenhout met een nieuwe kinderwagen waarin de kleine Jacky lag.

Elke keer kwamen we terug met een nieuwe fiets van Sientje. Deze keer moesten we stoppen en meekomen naar de wachtpost. De Duitsers wilden weten wie wij waren en wat wij met die nieuwe fiets gingen doen. Ze dachten waarschijnlijk dat wij fietsen naar België brachten. Wij zeiden dat onze fiets van Sientje uit Ulvenhout was, maar ze verstonden ons niet. Nu waren er in het Hooghuis Duitse broeders. Die woonden er al lang en een van hen moest komen om als tolk te dienen, want ze konden ons niet verstaan. Een van de Duitsers zei: "Mitkommen ins Bureau." Die broeder heeft voor ons gepraat. Wij kenden maar amper onze eigen taal en we stotterden ook nog van de schrik die we hadden. Er werd gebeld naar de winkel van Sientje in Ulvenhout. Zij moest komen om te vertellen waar die fiets vandaan kwam. Ze kwam, achter op de

motorfiets van haar broer. Sientje bracht een bewijs van de aankoop mee. De fietsenmaker-verkoper woonde tegenover haar. Toen hebben die Duitsers ook nog naar de fietsenman gebeld. Ze vertrouwden de zaak niet. De handelaar liet weten dat hij maar één fiets had, omdat de andere allemaal gevorderd waren door de Duitsers! Wat een geluk dat Sientje er was en die fietsenmaker. Zij konden ons goed helpen. Waar waren we anders terecht gekomen?

De Duitse broeder zei ons dat we maar beter van de straat konden blijven. Maar goed dat hij er was. Dat was ons geluk. Sientje mocht met haar fiets terug naar Ulvenhout. Ome Jan, tante les en ik werden met een motor met zijspan naar huis gebracht door een van

de Duitsers. Toch voelden we ons niet helemaal op ons gemak. We wisten eerst niet waar we terecht zouden komen. De Duitsers waren niks wijzer geworden. Ze wisten niks van het smokkelen van de kinderwagens. Die kleine smokkelaar Jacky, amper drie weken oud, wist ook van niks!! Een heel goei Jackske! Zo zie'de maar weer; eind goed, al goed.

Echt gebeurd

Een broer van mij vertrok op zekeren dag na de middag in enen smokkelbak, geladen met achthonderd kilo boter vanuit Baarle-Nassau. Hij reed langs de Blokhut op den Tommel, ging net voor het gekende Landgoed Schaluinen rechtsaf en dan langs de Oude

Baan richting Zondereigen. Hij moest in België bij Heist-op-den-Berg gaan leveren. De uitkijzers waren vooruit gestuurd naar de Oude Baan maar ze hadden geen douane gezien. Die waren er wel! Ze hadden zich goed verstopt in een diepe sloot. Men had ze daar met een auto afgezet.

Toen de smokkelbak naderbij kwam, kropen ze uit hun sloot tevoorschijn en begonnen onmiddellijk te schieten met automatische machinepistolen. Ze schoten op kniehoogte. Het was een regen van kogels. De linkerdeuren werden doorzeefd, want de smokkelbak was niet voorzien van pantserplaten.

Ze schoten twee banden kapot en mijn broer kreeg drie kogels in zijn been en twee in zijn knie. Hij reed toch nog verder richting Zondereigen tot hij op Belgisch grondgebied was, bij de eerste boerderij. Daar woont nu een handelaar in eiken en grenen meubelen. 'Bij Polleke' zeggen de mensen in de buurt. Daar stonden enkele melkkannen op het erf langs de kant van de weg. Mijn broer is daar met zijn

smokkelbak tegenaan gereden en kwam daarna in de sloot terecht. Het stuur was niet meer te houden met die lekke banden en vanwege de pijn in zijn knie. Hij had hierdoor ook al veel bloed verloren.

Goeien boswachter

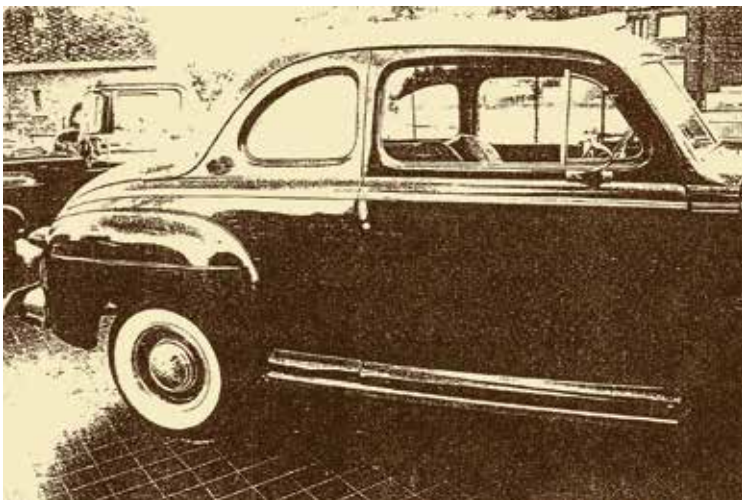
Bij 'Polleke' is iemand gauw naar het dorp gereden om een verbandkoffer en een verpleegster te halen voor eerste hulp. Eén van de uitkijzers heeft mijn broer intussen naar een boer gebracht en vandaar verder naar een café buiten het centrum van Zondereigen. Daar kreeg hij de eerste goede verzorging van een dokter die onmiddellijk vroeg hoe die aanschiëting had plaatsgevonden. Toen men hem vertelde dat een smokkelgeval was, zei hij: "Wat is dat een laffe daad van die dienstkloppers. Ik zal de verzorging op mij nemen en ze zullen er niet achter komen." Deze dokter heeft hem in zijn eigen wagen naar zijn privékliniek gebracht in de omgeving van Antwerpen. Daar heeft hij in een kelderkamer vier weken lang de beste verzorging gekregen. Eigen volk en anderen van de

familie mochten er niet op bezoek komen. Alleen zijn vriendin werd 's avonds laat langs een achterdeur toegelaten. Later heeft hij zes maanden ondergedoken gezeten bij enen goeien boswachter in de Ardennen.

De smokkelbak lag nog een hele tijd in de sloot. Er waren gelukkig al heel wat dozen boter uit vedwennen. Toen is er op een moment een douanier uit Zondereigen bij uitgekomen. Die had het verhaal in het dorp horen vertellen. Al gauw kwam er toen een vrachtwagen om de vracht over te laden, maar die was echt te laat! Later zijn die Hollandse 'scherpschutters' ook nog eens komen zien. Die moeten gedacht hebben dat de verwondingen van mijn broer veel erger waren omdat de voorbank zo vol bloed zat en de wagen zoveel kogelgaten had. De smokkelbak en de boter waren voor de Belze kommiezen zonder dat ze er moeite voor gedaan hadden.

Rijkswachters en douanemannen hebben bij ons thuis in Tommelshof nog huiszoeking komen doen om te kijken of er bloedsporen waren. Ze hebben via de radio omgeroepen of iemand de aangeschoten smokkelaar kende. Het leek wel 'Opsporing verzocht...' (maar niks gevonden!) Hun 'proof' lag in een verwarmd kelderke met de zeer goede verzorging van een bekwame dokter een lieve verpleegsterkes. En 's nachts verzorgde zijn lieve vriendin hem goed. Geen wonder dat hij daar later mee getrouwd is!

Afbeeldingen: Antoon van Tuijl

We gedenken Desiré Geeraerts

ANTOON VAN TUIJL

Op 4 juni 1866 wordt te Mechelen Pieter Jozef Desiderius Geeraerts geboren. Dat is nu dus honderdvijftig jaar geleden. In Baarle komen we hem tegen in de herinnering van oudere mensen, in een straatnaam en in de gevelsteen van zijn voormalige woning. Iets van zijn werk is te zien in de Japanse Kamer van ons Heemhuis.

Desiré Geeraerts was van 1937 tot 1942 inwoner van Baarle-Nassau en tevens de enige en laatste gobelinwever in Nederland. Hij woonde in die periode namelijk bij zijn dochter Cory Couwenberg-Geeraerts in het toenmalige etablissement 'Het Wapen van Nassau' op de Singel. Later betrokken ze een nieuwe woning aan de Schoolstraat. Deze woning werd ingericht als museum en de Schoolstraat kreeg de naam Desiré Geeraertsstraat.

Kunstzinnig ambachtsman

Desiré begint zijn werkzame leven op elfjarige leeftijd bij de weverij

Desiré Geeraerts achter zijn weefgetouw.

van Braquenié in Mechelen. Hij wordt gobelinwever. Dat is een oud en zeer arbeidsintensief kunstambacht. Hij ontwikkelt zich tot een kunstzinnig ambachtsman. De witte wol verft hij zelf met natuurlijke pigmenten. Hij weet zijn kleuren zo te mengen en zijn garens zo samen te stellen dat hij duizenden tinten tot zijn beschikking heeft. Daarmee kan hij de fijnste kleurnuanceringen aanbrengen in zijn weefwerk. Van het thema dat hij wil weven, laat hij eerst een afbeelding schilderen in spiegelbeeld en op ware grootte. Dat schilderstuk wordt een 'karton' genoemd.

Desiré werkt aan een liggend weefgetouw. Het karton ligt horizontaal onder de eveneens horizontaal gespannen scheringdraden. Nu kan het weven beginnen. Kijkend naar het karton, kiest de wever elke keer een garenklosje met de juiste kleur en legt daarvan een stukje draad tussen de scheringdraden. Met een zelfgemaakte houten kam klopt hij de ingelegde draden aan. Draadje na draadje wordt zo aangebracht, steeds de juiste kleuren kiezend, zoals die op het karton te zien

Hoekje van de Japanse Kamer in het Heemhuis.

zijn. Draadje na draadje ontstaat het tapijt. Gobelinweven is dus geen kwestie van een spoel met de inslagdraad steeds weer heen en weer jagen tussen de scheringdraden. Een gobelin ontstaat zeer, zeer langzaam.

Ingelijste gobelin naar een Japanse prent.

Naar Baarle

Op 29 juni 1890 treedt Desiré in het huwelijk met Hortense Camilla Verschilde. Het echtpaar krijgt vijf kinderen. De eerder genoemde Cory is daarvan de jongste telg. Vader Geeraerts kan met weven

De wever in zijn oorspronkelijke Japanse Kamer.

alleen de kost voor zijn gezin niet verdienen. Hij blijft weven maar wordt daarnaast rijkswachter. Tijdens de 'Grooten Oorlog' (WO I) treedt hij in dienst bij een anti-quair. In dat bedrijf restaureert hij tapijten en meubelbekledingen.

Op 28 juni 1930 overlijdt zijn vrouw. Desiré slaagt er niet goed in om zich als alleenstaande man te redden. Zijn dochter Cory ontfermt zich over hem. Wanneer zij trouwt met de Baarlenaar Nies Couwenberg, komt zij in Baarle wonen en brengt haar vader mee. Op zijn beurt brengt vader Geeraerts zijn weefgetouw mee naar Baarle. In een kamer van het woonhuis achter 'Het Wapen van Nassau'

zet hij zijn kunstambachtelijk werk voort en wordt vanaf dat moment de enige gobelinwever op Nederlandse bodem.

Japanse Kamer

In kunstenaarskringen van zijn generatie is een sterke belangstelling ontstaan voor Japanse kunst. We zien dat o.a. bij Van Gogh, Monet en Breitner. Het geldt ook voor Desiré. Hij gaat weefwerken maken met Japanse tafereelen, geïnspireerd op Japanse prenten. Hij schrikt niet terug voor grote, dus heel tijdrovende werken. Zijn grootste doek – 'In een Theetuin' – is meer dan drie meter lang en ruim een

Het grote gobelin; de Theetuin.

meter hoog. Uit de Japanse sfeer van deze werken ontstaat het idee om rond deze tapijten een speciale kamer in te richten. Dat wordt de 'Japanse Kamer'.

Hier in Baarle kan Desiré in alle rust oud worden en blijven werken. Uit zijn omgeving ondervindt hij veel vriendschap van een aantal mensen. Hij overlijdt, zesenzeventig jaar oud, op 24 november 1942. Dochter Cory – in Baarle inmiddels beter bekend als 'Tante Cory' – doet alles wat ze kan om bekendheid te geven aan het werk van haar vader. Zij maakt van haar woning een museum en ontvangt er graag gasten, die ze rondleidt op een wijze zoals alleen zij dat kan. Tante Cory is dan ook een markante en zeer welbespraakte vrouw.

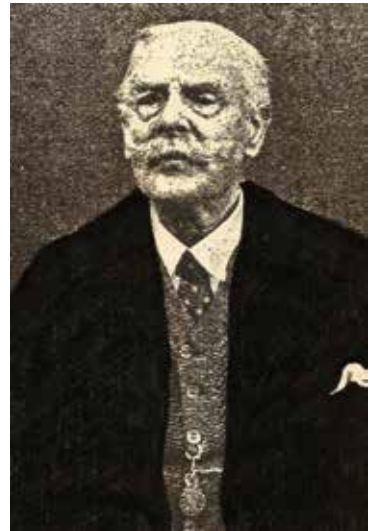
Eerder eerbetoon

In 'Stoere Vaart' – een maandblad van de Nederlandse broeders van

De la Salle – (maart 1948) treffen we een eerder eerbetoon aan voor Desiré Geeraerts. Hier volgt de letterlijke tekst ervan, zoals die bij een portret van de kunstenaar staat. De stijl en het woordgebruik van deze tekst doen me vermoeden dat die komt van de hand van broeder Bernard Festrats, die ook het boekje 'Baarle in de Branding' schreef.

EEN BESCHEIDEN KUNSTENAAR GE-EERD

Dit is de beeltenis van de man, die de eer had vijf jaar lang (1937-1942) de enige gobelinmaker te zijn op Nederlandse grond. Geboren te Mechelen in 1866, leerde Desiré Geeraerts als knaap het edele ambacht van het schilderijen maken met gekleurde wollen draden, waaraan hij met een even grote kundigheid als liefde zijn lang verder leven heeft gewijd, onvermoeid arbeidend tot zijn laatste levensuur, in het sombere oorlogsjaar 1942. Hij

Portret van Desiré Geeraerts.

kende zijn vak volmaakt. Kunstenaar was hij in het feilloos weven van zijn taferelen, bloemstukken en ornamenten. Kunstenaar in het zelf kleuren van zijn materiaal: de witte wol, waaraan hij mede door de splitsing en mengeling der draden, duizenden tinten wist te geven. Kunstenaar in het vervaardigen van zijn eigen werktuigen. In deze rasechte Vlaming leefde de geest, de kracht en de kundigheid van de oude Middeleeuwse gildemeesters nog, bij wie handenarbeid en kunst steeds één waren.

Op de Singel te Baarle-Nassau, in het bekende restaurant van Nies Couwenberg, 'Het Wapen van Nassau' bewaart Geeraerts' dochter, de door velen in Nederland goed gekende 'Tante Cory' met trotse kinderliefde een aantal zeer fraaie gobelins van haar vader, waartoe zij trouwens met haar vlijtige, knappe naald veel heeft bijgedragen. Daar kunt ge de zeer mooie, geheel echte Japanse Kamer bewonderen met de door Geeraerts in zeer goed geslaagde Japanse stijl en sfeer

Tante Cory aan het werk met de gobelin-borduursteek.

Borstbeeld van Desiré Geeraerts.

vervaardigde gobelins. Binnenkort wordt er ook een Engelse Kamer ingericht, die niet minder fraai zal zijn. Wij mogen het betreuren, dat deze bekwame man geen leerlingen heeft kunnen opleiden en zo aan Nederland kunstzinnige beoefenaars van het edele gobelinambacht heeft kunnen schenken.

Wel was de inhuldiging van zijn borstbeeld in de hierboven genoemde Japanse Kamer in Nov. 1947, in tegenwoordigheid van Nederlandse en Belgische autoriteiten en genodigden, een verheugende posthume erkenning van zijn arbeid en kunst.

Schenking

Tante Cory schonk de Japanse Kamer aan de gemeente Baarle-Nassau bij notariële akte van 23 november 1948. Zij deed deze schenking onder een aantal voorwaarden, gericht op het onder de aandacht houden van het werk van haar vader. De gemeente heeft in de navolgende jaren geen goede

mogelijkheden gevonden om aan al haar wensen te voldoen. Toen in 1989 onze Heemkundekring het voormalige gemeentehuis van Baarle-Hertog als Heemhuis in gebruik mocht nemen, heeft een attente bestuurder in Baarle-Nassau het idee geopperd om (wat er restte van) de Japanse Kamer een plaats te geven in ons Heemhuis. Amalia heeft op verzoek een kamer – waar vroeger de gemeentesecretaris zijn kantoor had – ingericht met de meubels en siervoorwerpen plus twee gobelins in Japanse stijl. Alle goederen die ons werden toevertrouwd, zijn en blijven eigendom

van de gemeente Baarle-Nassau.

Tijdens de openingstijden van het Heemhuis en op verzoek ook op andere momenten, is de Japanse kamer te bezichtigen voor ieder die daar belangstelling voor heeft. Mocht met dit gedenkverhaal uw belangstelling gewekt zijn, dan is het goed te weten dat het leven en het werk van Desiré Geeraerts eerder werd beschreven in Amalia's Jaarboek 1993. Dit boek is in te zien en te koop in het Heemhuis.

*Foto's en bewerkte afbeeldingen:
Antoon van Tuijl*

Huidig hoekje van de Japanse Kamer.

“...Later leerden de Benedictijnen van de Arabieren hoe zij deze plant moesten verbouwen en het werd hun specialiteit: ‘Eau de Melisse’. De ‘Eau de Melisse’ van de Karmelieten is wereldberoemd...”

Citroenmelisse (34)

‘KRUIDENVROUWTJE’
JEANNE MEEUWESSEN

Dit charmante familielid van de salie en de lavendel draagt in het Latijn dezelfde naam als het Griekse woord: Melissa. Bijen komen haar graag opzoeken vanwege haar nectar. Wat zijn die witte bloempjes, die zo fris naar citroen geuren, toch mooi met hun tere landingsbaan voor ijverige honingzoeksters. Deze plantensoort groeit tot een dicht bosje van 40 à 80 cm hoogte; de bloemen ontplooiën zich in de voorzomer. Oorspronkelijk komt zij van de oostelijke oevers van de Middellandse Zee. Daarna werd zij overal gekweekt. Nu heeft zij de vrijheid verkozen en kan overal in West-Europa in het wild worden aangetroffen; bij voorkeur langs een oude muur, een landweg, achter een heg. Niemand weet of de citroenmelisse in de oudheid werd gekweekt vanwege haar ge-

neeskragtige gave of vanwege de dikke druppels nectar die zij bijen te bieden heeft.

Hoe het ook zij, voordelen van deze plant werden al spoedig

ontdekt. Maar het waren de Arabieren die het eerst begrepen tot welke wonderen zij in staat is. Zij noemden haar voor het eerst hartverheffend en hartversterkend (zij ondersteunt het hart, doet hartkloppingen bedaren, en verdrijft spanningen). Zij is volgens de Arabieren in staat alle vitale functies te stimuleren. Deze plant verjaagt muizenissen, vrolijkt zwartkijkers op, verjaagt angstgevoelens, dwanggedachten, nerveuze hoofdpijnen en bestrijdt geheugenverlies.

Later leerden de Benedictijnen van de Arabieren hoe zij deze plant moesten verbouwen en het werd hun specialiteit: ‘Eau de Melisse’. De ‘Eau de Melisse’ van de Karmelieten is wereldberoemd. De citroenmelisse was altijd al de favoriet van de beroemde krui-

Boven: De blaadjes van de citroenmelisse zijn mooi frisgroen.

Rechts: Een bosje citroenmelisse ziet er goed uit en ruikt heerlijk.

dendokter Maurice Messegue. Hij noemde haar Citronelle vanwege haar karakteristieke geur en de koningin van de planten. Ze is goed voor teleurgestelde verliefden, zorgelijke huisvaders, piekerende vrouwen die over haar budget of over vrouwenproblemen tobben, aan hen die ten einde raad zijn en aan hen die altijd in het hoekje zitten waar de slagen vallen. Deze toverplant beurt iedereen op en schenkt de meest melancholieke mens zijn levensvreugde terug. Maurice heeft meer dan een nerveuze depressie met citroenmelisse kunnen behandelen. Dat is ook logisch als wij even door denken; deze plantensoort bestrijdt namelijk de narigheden die een geestelijke instorting teweeg kan brengen of die daardoor juist ontstaan. In beide gevallen is altijd verbetering te bespeuren. Met andere woorden citroenmelisse:

- ontspant,
- maakt een einde aan pijnlijke krampen der organen (hartkloppingen, een hart dat op hol slaat of dat ineenkrimpt),
- de gehele bloedsomloop (oorsuizingen, duizeligheid),
- de spijsverteringsorganen (maag- of darmkrampen),
- het zenuwstelsel (slapeloosheid, flauwvallen, geestelijke vermoeidheid, migraines, angstgevoelens,

Enkele blaadjes citroenmelisse in een glas warm water geeft een heerlijke en gezonde thee.

op zijn van de zenuwen),
 - de ademhalingsorganen (astma aanvallen, hardnekkige hoestbuien e.d.), en alle andere organen. Zo kan een thee van citroenmelisse de meest vage buikpijnen genezen, of kiespijn, oorpijn, onregelmatige ongesteldheid en nog veel meer van dergelijke klachten. U kunt de plant ook uitwendig gebruiken. Fijnwrijven als lotion. Helpt gegarandeerd tegen zenuwpijn, reumatische pijnen en kneuzingen. Het bevordert de genezing van wonden..

We plukken de citroenmelisse omstreeks St. Jan (24 juli), na de dauw en bij droog weer. Anders krijgt uw plant een onaangename geur en kan niet meer worden gebruikt. Leg haar in haar geheel te drogen, half in de zon, half in de schaduw, op een winderige plek. U kunt haar bewaren door haar, in bosjes samengebonden, aan de zoldering te hangen of u bewaart alleen de blaadjes. Die bevatten de meest werkzame stoffen van de plant. Als u de citroenmelisse in uw tuin wilt telen, en dat kan ik u aanraden, weet dan dat elke grondsoort goed is, maar ze heeft het liefst een koele diepe aarde. Strooi het zaad in april uit, of maak een bedje onder glas in mei. Dan kunnen de planten in september worden uitgepoot. Deze soort vermenigvuldigt zich ook door scheuring van de plant.

Eau de Melisse

Tegen slechte spijsvertering, bloedarmoede, geheugenverlies en het te emotioneel zijn. U kunt het uitwendig (omslagen, lotion) of inwendig gebruiken. Voor dat laatste geval de volgende hoeveelheden aanhouden:

Citroenmelisse is het basisingrediënt voor de fameuze Eaux de Melisse.

- een kleine dessertlepel met wat water of honing 2 maal daags;
- voor kinderen: 15 druppels op een klontje suiker, eenmaal daags. U kunt het in een goed reformhuis kant en klaar kopen, maar ik geef u twee recepten volgens de wereldberoemde Eau de Melisse der Karmelieten:

Recept 1. Doe een handvol gedroogde citroenmelisse in een liter brandewijn, met een citroenschil, 10 snuffjes kruidnagel, 10 snuffjes kaneel,. Dit een week laten staan. Op een donkere plek. Dan filteren en bewaren in een goed afgesloten fles.

Recept 2. Doe 3 handvol gedroogde citroenmelisse in een liter alcohol (43%) met een citroenschil en 5 snuffjes engelwortel. Anderhalve week op een donkere plaats laten staan. Daarna filteren, een handvol koriander, 10 snuffjes nootmuskaat. 10 snuffjes kaneel en 3 kruidnagels toevoegen. Na 48 uur opnieuw filteren en ook hermetisch afgesloten bewaren.

Vele groetjes
 Jeanne

Graven op het tracé van de rondweg (5)

HARRY BENSCHOP

Bij het archeologisch onderzoek op het tracé van de nieuwe rondweg rond Baarle hebben de archeologen ook – weliswaar weinig – sporen van de Tweede Wereldoorlog gevonden. Jos van der Weerden ging in april op het heemhuis in gesprek met twee inwoners van Baarle die de oorlog ‘aan de oostkant van Baarle’ als tiener hebben meegemaakt.

Aan de oostkant van Baarle is bij het archeologisch onderzoek niet heel veel teruggevonden dat herinnert aan de Tweede Wereldoorlog. Logisch, want de meeste strijd is

juist aan de westkant geleverd. In het vooronderzoek was een aantal verdachte plaatsen aangegeven. Het gaat om de plaatsen waar wegen het tracé van de rondweg kruisen zoals de Oordeelsestraat en de Kapelstraat. Ook de kruising met het Bels Lijntje was verdacht. Op deze plaatsen heeft voorafgaand aan het archeologisch onderzoek, een gespecialiseerd bedrijf onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van explosieven.

‘Ik zit op ijzer’

Na maanden onderzoek wordt pas voor het eerst op sporen uit de Tweede Wereldoorlog gestuit. Bart Van der Veken, de archeoloog die vier afleveringen lang mij op de hoogte heeft gehouden van de vorderingen van het archeologisch

onderzoek, is de ‘gelukkige’: “Ik zit op ijzer.” Dat was in de buurt van de drukkerij. Een vaag grijs spoor-tje, vertelde Jos van der Weerden onlangs op het Heemhuis. Hij is als archeoloog gespecialiseerd in vondsten uit de Tweede Wereldoorlog.

Het was een of andere granaat, kon hij vrij snel na de vondst concluderen. “Politie erbij gehaald, vervolgens kwam de EOD, de Explosieven Opruimingsdienst van Defensie. Ook nog twee stagelopers. Een heel gezelschap bijeen.” Het bleek te gaan om een Duitse antitankgranaat. “Die was niet afgegaan. Aan de scheve vorm was te zien dat hij was afgeketst, hoogstwaarschijnlijk op een Poolse tank. Hij moet daarna door de lucht zijn getold en in de grond zijn geslagen.” Jos had nog niet zo lang geleden in het Tankmuseum van Münster eenzelfde exemplaar gezien. “Ook scheef. Die was doorgedrongen in een tank en daarna niet ontploft.”

Schuttersputjes

Langs het Bels Lijntje, op de plek waar de rondweg de voormalige spoorweg gaat kruisen, zijn drie (lege) schuttersputjes gevonden. “Plus een Engelse trekontsteker, niet gebruikt”, vult Jos van der Weerden nog aan.

De Duitsers hadden zich bij Boschoven ingegraven. “Eén aanval van de Engelsen is gedocumen-

Politie en EOD bestuderen onder het waakzaam oog van projectleider Cyriel Verbeek de granaat.

Politie-man bezig met het vrijleggen van de granaat.

Aan de achterzijde van de granaat is duidelijk te zien dat hij is afgeketst.

teerd”, wijst Jos van Roozendaal op een lange lijst aan. Hij is ook bij het gesprek op het heemhuis aanwezig. Jos van Roozendaal is erg geïnteresseerd in ‘alles wat met vliegen in de Tweede Wereldoorlog’ te maken heeft. De ‘luchtoorlog’ zegt hij zelf, niet de oorlog die op de grond is uitgevochten.

De geallieerden hielden van elke operatie met vliegtuigen een logboek bij. Daarin stonden het aantal ingezette vliegtuigen, het doel en de bewapening die werd meegenomen. Zo ook voor de aanval die op 5 oktober 1944 werd uitgevoerd op doelen in de omgeving van Baarle. Baarle was toen frontgebied. Vanwege het hevige verzet van de Duitsers was die steun onontbeerlijk voor de Eerste Poolse

Pantserdivisie. In het logboek van de Tweede Tactische Luchtmacht van de RAF zien we voor 5 oktober 1944 de volgende aanval: ‘Acht Typhoons zijn vanaf vliegveld Deurne in de morgen opgestegen en hebben het gebied ten zuiden van de Venweg aangevallen. Zeven en veertig raketten zijn daar op tanks afgeschoten’. De Typhoons waren van 257 squadron van RAF 146 Wing.

Daar is bij het archeologisch onderzoek niets van teruggevonden. Er zijn wel wat inslagen gevonden, maar niet van Typhoons, zegt Jos van der Weerden. “Het explosievenbedrijf maakte wel melding van enkele 20 mm granaten, vrijwel zeker van deze aanval afkomstig.”

Boerderijen in brand

“Twee gevluchte soldaten zijn van onschatbare waarde geweest voor de bevrijding van de Reth”, vertelt Antoon Gillis (89). Hij woonde in 1944 op de boerderij (Reth 14) waar nu camping De Wielewaal is gelegen.

“Op 1 oktober waren bij ons een Duitse en een Poolse soldaat ingekwartierd. Zij waren beiden voortvluchtig, van de Duitse kant”, herinnert Antoon zich nog goed. “In de Gierlestraat was Jan Willemsen gewond geraakt door een granaat. Op de hoek van de Wiekenweg/ Gierlestraat woonden Jan en Koop Willemse. Met de gewonde Jan zijn ze naar onze boerderij gekomen. Wij zaten in de kelder van angst te bidden met To Martens-Jespers en Anna Tuytelaars-Jespers.” Die laatste was een geweldige voorbidster, weet Antoon nog.

“Op dinsdag komen Duitse soldaten zich ingraven in de grote sloot bij de boerderij. ’s-Middags zeiden die tegen mijn vader ‘Kühe

Jos van Roozendaal zoekt de plek van schuttersputjes langs het Bels Lijntjes op de kaart.

nach innen, sofort ping ping, alles kaput’. De twee bij ons ingekwartierde soldaten zijn door het bos naar Schaluinen gevlucht.” Daar staan de tanks van de Eerste Poolse Pantserdivisie, Sherman tanks die de Britten aan de Polen ter beschikking hadden gesteld. “De Poolse soldaat is bij de Polen op een van die tanks gekropen. Hij wist precies waar de Duitsers zich hadden ingegraven. Vervolgens zijn de Duitsers onder hells kabaal uit de grote sloot gejaagd.” ’s Avonds staan er dertien boerderijen op de Veldbraak en Heikant in brand. “Aangestoken door de Duitsers.”

Piet Adriaansen (87), hij is ook bij het gesprek op het heemhuis met archeoloog Jos van der Weerden aanwezig, weet dat er op donderdag 27 boerderijen in brand

Antoon Gillis had zich goed voorbereid op het gesprek met de archeoloog. Zijn dochter had zijn herinneringen netjes uitgetypt.

stonden. “Ook onze stal stond in brand, het woonhuis is gelukkig gespaard gebleven.” Het gezin Adriaans woonde toen op Klein Bedaf, net voorbij de afslag naar de Egelsbroeken.” Wij zaten maar heel af en toe in de kelder. Daar was het toch maar het ene weesgegroet na het andere. D'r moest ook voor eten worden gezorgd”, zegt Piet nuchter.

Kogelvondst

De Poolse bevrijders kwamen in september 1944 via twee wegen richting Baarle. Vanuit Rijkversel ging het via Merksplas naar

Piet Adriaans met archeoloog Jos van der Weerden (r).

Zondereigen. Daar werd hevig strijd geleverd. Na de bevrijding van Baarle ging het via Alphen en Gilze naar Breda.

Een andere groep kwam vanuit Weelde via De Kievit. “Op twee, drie kilometer stonden de tanks”, zegt Antoon Gillis. Met 88 mm kanonnen werd op Baarle geschoten. Hij weet nog dat de ene Duitse soldaat als krijgsgevangene is afgevoerd. “De gewonde Jan Willemsen en de Poolse soldaat vroegen om een priester”. Zo is Albert van de Heijning in het donker midden over de akkers gekomen om bij de boerderij van Gillis op de Reth de biecht af te nemen. “Dat was

op maandagavond, voorafgaand aan het vuurwerk van de tanks op dinsdag.”

Toontje Gillis

Antoon Gillis vertelt het verhaal van die dagen: “Op woensdag stonden de Engelse tanks op de Visweg, met een Rode Kruisvlag over de tank heen (bedoeld wordt een ‘Air Recognition Panel’, red.) Zodat de Engelsen vanuit de lucht konden zien waar de grens liep. Men kende geen gevaar.”

“Ik, Toontje Gillis, was op de fiets naar het jongvee bij de Witte Bergen. Bij de splitsing van het Gorpeind was Peet Olieslaegers met paard en kar lijken aan het op-halen. De kar was te kort. Armen, benen en hoofden bungelden over de rand. Bij Kusters op de Eikelenbosch lagen de laatste dode koeien nog te roken van de brand in de Puijenlaan,” Dat was de baan van bij Mouws aan de Hoogstratenseweg 63 naar Ginhoven.”

Peet Olieslaegers was ook lid van de ondergrondse met Miet Cornelissen, Gerritse en kapelaan Fick. “De dag dat Miet Cornelissen is gefusilleerd, kwam kapelaan Fick in de beemden van Vorsterschoor Peet waarschuwen. Ik hoor Peet

Piet wijst Jos van Roozendaal de plek aan waar zijn ouderlijk huis stond.

Toontje Gillis

nog roepen dat hij zich moest verstoppen. Ik ben met kar en paard zo snel mogelijk naar huis gegaan.” “Net voor de grens bij Zondereigen lagen Duitse geweren opgeslagen. Een stapel van anderhalve meter hoog en vijftig meter lang. Een enorm aantal. Geluk bij een ongeluk: geen mijnen. Op de Heikant stond een munitiewagen in brand. Kogels vlogen alle kanten uit, ook op de elektrische draad. Zo lag de stroomdraad met 200 volt op de grond. Daar was Liza Verhoeven in verstrikt geraakt. Omdat de draad op de grond lag, ging veel stroom de grond in. Dat was Liza haar redding.”

De Poolse soldaat kwam nog dikwijls bij de familie Gillis. “Hij moest met de jeep berichten overbrengen van Turnhout naar het front. Met die jeep gingen we naar de mis van tien uur in Baarle-Nassau. Helaas is er niets van vastgelegd”, verzucht Antoon. “De Duitse soldaat is 25 jaar na de oorlog nog langs geweest. De kelderdeur herkende hij direct. Ook de huiskamer herinnerde hij zich, want daar lag die ‘kranke Mann’, Jan Willemsen.”

Baarle-Nassau is drie weken eerder bevrijd dan Chaam en Ulicoten. “Op de Reth stonden acht tanks naar Chaam gericht. Ik moest nog knollen halen op het land. Meteen stond er een soldaat te zwaaien. Ik stond maar honderd meter voor de tank. Meteen ging er een schot af. Mijn paard en ikzelf hoorden niets meer van de luchtdruk en de knal. Misschien heb ik hier mijn slecht gehoor wel aan over gehouden.” Tegenover zaal Olympia stond een klein gebouwtje. “Het sigarenfabriekje van Jan Willemsen¹. Vanwege zijn handicap was hij sigarenmaker geworden. Toen er voor de tweede keer een granaat ontplofte was Jan, vanwege zijn handicap, niet snel genoeg weg. Helaas.”

Bandoliers

Langs de Visweg in de buurt van de drukkerij hebben de archeo-

¹ In Van Wirskaante 2007-1 heeft André Moors een artikel geplaatst over sigarenfabriekjes en sigarenmakers in Baarle. In dat artikel gaat hij ook in op het fabriekje van Jan Willemsen aan de Molenstraat. ‘Dat staat recht tegenover zaal Monty. Jan is ongehuwd en mist een been. Aan het eind van de oorlog wordt hij getroffen door een granaatscherf. Een Pool met de naam ‘Stan’ brengt hem met een jeep naar het hospitaal in Turnhout’. Of het dezelfde persoon is als Jan Baptist Willems (geb. 29-3-1891) – deze staat op een lijst van oorlogsslachtoffers die Jos van Roozendaal tijdens het gesprek in het heemhuis bij zich had – is niet helemaal duidelijk. Volgens die lijst woonde deze Jan Baptist Willems in de Gierlestraat 225 in Baarle-Hertog en is hij overleden op 6 september 1944 in Lier. Jos van Roozendaal vermoedt dat het welhaast om een en dezelfde persoon gaat, maar dan verkeerd geschreven in ‘Bijdragen aan de geschiedenis van Baarle’. Mogelijk kan een bidprentje uitkomst bieden.

Engelse soldaat antitankwapen (PIAT) en geweer. Schuin voor de borst een bandolier voor geweerpatronen.

logen nog een schuttersputje gevonden. “Ook verschillende granaatslagen. Engels spul”, zegt Jos van der Weerden. Verder nog wat Jos als ‘los strooigoed’ betitelt: “Bijvoorbeeld de achterzijde van een .50 mitrailleur”. Van deze mitrailleur was het linker handvat afgebroken tijdens het schieten, zodat dit onderdeel vernieuwd moest worden. Hebben ze gewoon een stuk weggegooid.”

Ook is er hier een enkele bandolier gevonden, met daarin munitie voor Engelse geweren. Er is dus wel gevochten aan de oostkant van Baarle, maar gezien de snelheid van de opmars hebben zowel de Duitsers als de Polen geen tijd gehad om stellingen te bouwen of zich in te graven. Dat maakt dat er archeologisch weinig is terug te vinden.

Houtwallen

Het gesprek met Antoon Gillis is voor Jos een uitgelezen kans om te vragen wat hij zich nog herinnert van de houtwallen. Die zijn er veel aangetoond bij het archeologisch onderzoek. Bij Antoon zijn ze niet meer bekend. “Wel bij mijn opa.

Daarna was het snel gebeurd met de houtwallen.”

Toontje Gillis en Piet Adriaansen woonden in hun jeugd ver uit elkaar. En ‘achteraf’. De een op de Reth, de ander op Klein Bedaf. Toch kenden ze elkaar wel: “van school, van de kerk”. Als er een nieuwe vrouw in de buurt kwam wonen, hadden de buurtgenoten hun vraag op weg naar de zondagsmis al klaar, lacht Antoon: “Moet ze al spouwen?” Piet herinnert zich nog de ‘wijkenkermis’. “Zo noemden we dat als een net

Met de bruine stippellijnen is aangegeven waar de houtwal lag (bij de Reth).

getrouwde vrouw kwam kennis maken met de vrouwen in de buurt.”

Kaartje en foto's opgravingen bij dit artikel zijn ter beschikking gesteld door de Combinatie van de drie archeologische adviesbureau die het project 'Opgraving randweg Baarle-Nassau/Hertog' uitvoeren. Overige foto's: Amalia van Solms.

Alle artikelen over het archeologisch onderzoek zijn terug te lezen op www.amaliavansolms.org.

Hoogspanning aan de Belgisch-Nederlandse grens (18)

HERMAN JANSSEN

In de achttiende aflevering van 'Hoogspanning...' komen achtereenvolgens aan de orde: het zendstation MN 7, het overlijden van Emiel Van Dijck, actuele grensverperringen en ons uitstapje naar Hamont-Achel. Tot slot kijken we nog even vooruit naar de avondwandeling op 11 augustus. Ook die staat in het teken van de WO1-herdenking.

Zendstation MN 7

Dankzij Jacques Boone weten wij dat het militaire zendstation MN 7 in Baarle-Hertog regelmatig contact

zocht met het Belgische militaire radiostation van Saint-Pierre-Broucq in Noord-Frankrijk, het toenmalige Algemeen Hoofdkwartier van het Belgische Leger. Die draadloze hoofdpst stond onder het bevel van Albert Wibier. Jacques ontdekte onlangs dat het zendstation in het voormalige gemeentehuis van Saint-Pierre-Broucq gevestigd was. Meer nog: dit gebouw bestaat nog altijd. Jacques vernam dit via een lokale vorser, bevriend met een Franse neef van Jacques.(1) Vanuit Saint-Pierre-Broucq vond meermaals overleg plaats tussen Albert Wibier en Paul Goldschmidt, chef van MN 7.

Via Guido Nys kwam Jacques ook op het spoor van teksten uit L'Effort Belge en France pendant la Guerre (1914-1918), een boek uit 1934. Baarle wordt daarin als

volgt beschreven: 'De Belgische gemeente Baarle-Hertog telt tijdens de Grote Oorlog 1.200 inwoners, het Nederlandse Baarle-Nassau 2.600. Om de nationaliteit van de huizen te onderscheiden, hebben de Belgische huizen een wit huisnummerbordje en de Nederlandse een zwart. Minister de Broqueville kent alle eigenaardigheden ter plaatse. In 1892 voerde hij op vraag van Baarle-Hertog een stevige, victorieuze campagne voor het behoud van de enclaves. Hij werkte hiervoor samen met graaf de Merode, de heer Dierikx en burgemeester van Gilse.'

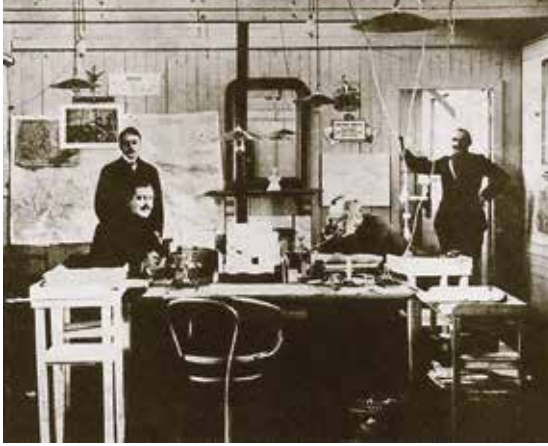
Minister de Broqueville liet zowel in Saint-Pierre-Broucq als in Baarle-Hertog een complete radiopost met een grote capaciteit oprichten. Commandant Wibier, dienstchef van de TSF van het

De marktplaats in Saint-Pierre-Brouck in Noord-Frankrijk: links de vroegere jongensschool en rechts het oude gemeentehuis. www.delcampe.net

Links het nieuwe gemeentehuis van Saint-Pierre-Brouck en rechts het oude. <http://sivomaacolme.fr/commune/st-pierre-brouck/>

Het kabinet van het Ministerie van Oorlog was hier gevestigd. www.delcampe.net

Belgische leger, stond in voor de goede werking ervan. Maar op 20 april 1915 werd het bouwen van MN 7 in Baarle-Hertog door bezwaren van de Belgische minister van Buitenlandse Zaken stopgezet. In juli 1915 werd beslist om alsnog rechtstreeks contact mogelijk te maken tussen de radioposten van Baarle-Hertog en Saint-Pierre-Broucq. Het Franse leger zorgde voor het nodige materiaal en het Belgische personeel liep stage in de luisterpost van generaal Foch in Cassel. Op 11 juli 1915 stond de apparatuur klaar om Calais per schip te verlaten.

De luisterdienst van MN 7 nam volgens datzelfde boek een aanvang op 17 oktober 1915 om 22.40u. Het draadloos radiostation stond permanent in verbinding met het Belgische en het Franse hoofdkwartier. Gedurende een aantal dagen veroorzaakten speciale beveiligingsmaatregelen een vertraging van de inwerkingtreding van de goniometer. Deze tweede ontvangstmast lokaliseerde door middel van driehoeksmeting alle verzenders van draadloze berichten. Op die manier slaagde het Belgische leger erin om vanuit Baarle-Hertog zepelins en duikboten te volgen.

Volgens de Franse generaal Joffre meldden Duitse berichten dat op 9 oktober 's middags een luisterpost met een antenne van dertig meter was opgericht (n.v.d.r.: in werkelijkheid was die veertig meter hoog). Hij vroeg om meer details mocht deze informatie correct zijn.

MN 7 leverde buitengewone diensten aan de geallieerde legers en de contraspionage. Meer nog: in januari 1916 brak een tweede onderzeese telegraafkabel die Nederland met Groot-Britannië verbond. Het bleek niet mogelijk deze te herstellen. Op 29 maart 1916 brak tot overmaat van ramp een

Emiel Van Dijck.

laatste overblijvende kabel. Deze kon pas op 31 maart gemaakt worden. Zonder MN 7 was er bijna drie dagen geen contact tussen de geallieerde legers en hun agenten in Nederland, wat een ramp zou betekend hebben.

Proces-verbalen van MN 7 en mogelijk ook de oude af luistercahiers werden doorgestuurd naar commandant Wibier en wellicht vervolgens gearchiveerd in het hoofdkwartier van generaal de Ceuninck, toenmalig minister van Oorlog. Hij liet hiervoor nabij Furnes houten barakken bouwen. Jammer genoeg ontplofte daar een Duitse 105mm

V.l.n.r. René Moreau, Emiel Van Dijck en P.J. Cornelissen.

Overlijdensakte uit het militaire dossier. www.klm-mra.be

granaat, waardoor één van die barakken in brand vloog en de archieven verloren gingen. Dit betekende een onherstelbaar verlies voor wie de geschiedenis van het Belgische leger tijdens de Eerste Wereldoorlog bestudeert.(2)

In Memoriam

Verscheidene Belgische oorlogskranen die onlangs werden gedigitaliseerd, brachten het nieuws van het overlijden van Emiel Corneel Van Dijck, schoolhoofd in Zondereigen. Hij werd op 29 september 1886 in Zondereigen geboren en sneuvelde op 12 mei 1916 in de Dodengang in Diksmuide als korporaal-brancardier van het 9de

linieregiment. Van Dijck werd op het Belgische oorlogskerkhof in Adinkerke begraven. Hij is tijdens de Eerste Wereldoorlog de enige gesneuvelde soldaat met domicilie in Baarle-Hertog. Emiel stierf samen met zijn goede vriend René Moreau uit Verviers.

In De Stem uit België lezen we volgend berichtje: 'ZONDEREIGEN. 22 Juni. Diep is hier de dood betreurd geworden, zoohaast zij vernomen werd, van Emiel Van Dyck. Van al onze jongens was hij zeker degene dien we het mooiste zagen vallen. Hij was het spil van heel Zondereigen. Verleden Maandag heeft het grooten dienst geweest voor hem in Baarle-Hertog. In

Zondereigen was de dienst niet minder plechtig: alle onderwijzers woonden hem bij. Arme weduwe! Ze heeft een kindje van drij en een van één jaar.'(3)

Drie weken eerder verscheen in Vrij België een heel wat uitvoeriger bericht: 'In Memoriam Emiel Van Dijck. Verleden Maandag had te Baarle-Hertog de plechtige Requiemmis plaats voor de zielerust van Emiel van Dijck, onderwijzer te Zondereijgen (onder Baarle-Hertog). 't Was de eerste maal, dat daar op dit eenig vrij Belgisch plekje grond de doodsklok luidde over een gesneuvelden inwoner. 't Was de eerste maal dat Baarle-Hertog huiverig en van dichtbij voelde den zwaren, droevigen, onverbiddelijken slag van den oorlog! En die eerste slag was een allerpijnlijkste: een der beste, een der hoogststaanden was weggerukt. Brankardier Emiel Van Dijck sneuvelde aan den IJzer den 12 Mei 1.1., zijn borst doorboord door 'n moordend stuk schrapnel, terwijl hij een gewonden makker naar de verbandplaats wilde brengen! Hij stierf den heldendood! Wij betreuren in hem een echten Vlaming en een overtuigd Vlaamschgezind lid van den studentenkring 'Eigen Kunst, Eigen Leven' van Turnhout. Hij was daar ook een der besten en een der ijverigsten. Door regen en wind, door sneeuw en storm kwam hij met eenige door hem gevormde jonge Vlamingen aan gefietst door de heide. Turnhoutsche

Emiel droeg deze armband van het Rode Kruis toen hij om het leven kwam.

leden mochten soms nalatig zijn in 't opkomen: hij kwam geregeld van Zondereijgen toe en zijn aanwezigheid in den kring werd steeds met geestdrift begroet. Zijn overtuigend woord werd met belangstelling aangehoord, zijn dapper voorbeeld met ijver nagevolgd. Hij was een Vlaming van de daad, een die wist dat Vlaanderens diepvernederde oorden om daden vroegen en geen woorden! Ik stel hem mij daar nog voor, achter die groene tafel waar eens zijn dorp- en strijdgenoot, zijn groote Vlaamsche vriend de heer E.H. Corn. Versmissen zaliger, had gestaan met zijn krullende haren, met zijn vinnige oogen, met zijn doordringend gebaar. Ik hoor hem nog zingen met mooie, halfschuchtere stem, van het kwezelken dat trouwen wilde. Ik luister nog naar zijn warm woord, dat sprak van daadwerkelijke Vlaamschgezindheid, van moed en durf, van volharding en overwinning! De Vlaamsche beweging (de groote school van opoffering en zelfverloochening die de harten rijp maakt tot grooten dadenbloei) had hem geschoold. Hij leefde voor Vlaanderen en hij werkte voor Vlaanderen. Hij doorweefde zijn leven en het leven rondom hem met eigen Vlaamsche kunst en eigen Vlaamsch schoon!'(4)

'Toen kwam de oorlog. De mobilisatie eischte hem op! Hij, jonge man en jong vader, moest zich losrukken van vrouw en kind. Het komende wichtje, dat zijn gezin zou vervroolijken, mocht hij niet afwachten. Weggaan moest hij uit dit Hemelhuis, waarin hij zijn geluk had opgebouwd. En hij vertrok omdat 't zijn plicht was, omdat hij een voorbeeld wilde zijn voor anderen. Hij deed het al lachende om zijn vrouw, al weenende in zijn

Emiel Van Dijck met zijn broer Gust in Frankrijk.

hart. Maar toch gelaten, onderworpen, manhaftig. De Vlaamsche studentenbeweging had hem een ideaal leeren liefhebben, had hem voor een ideaal leeren werken, strijden en lijden. En nu kwam daar opeens voor hem staan zijn bedreigd land, zijn volk in nood, smeekend om hulp, biddend om verlossing! Het ideaal zag hij nu meteen in een naakte realiteit opkomen. Er van afschrikken zou hij niet. Er voor vechten en voor lijden, er voor vallen misschien. Dát wel! Hij vertrok. Het groote, droeve epos van Luik tot Antwerpen maakte hij mede. Aan den IJzer hield hij mede stand! Door zijn dapper woord vuurde hij de strijders aan, door zijn sprekende daad sleepte hij ze mee, door zijn leutige liedjes fleurde hij ze op. Hij bezonneglandsde de modderige loopgraven met zijn idealisme en optimisme. Zijn vrienden schreven dat hij hun steun, hun troost en hun sterkte was. Zijn overheid begroette in hem een held. Hijzelf schreef van dit alles niets, maar vroeg nieuws over vrouw en kind.'(4)

'12 Mei! Weer zouden ze de loopgraven en het gevecht in moeten. Weer zouden er dooden en gewonden vallen. Weer zouden de brankardiers de gekwetsten moeten helpen. Hevig was de strijd. Krijgsmakkers vielen, gewonde vrienden riepen om hulp en Emiel Van Dijck, aangezet door zijn plicht en aangevuurd door zijn liefde, rukte er op los. Onder 'n hel van barstende bommen en granaten geraakte hij tot bij de kermende, tilde hem op en droeg hem weg. En toen kwam die vervloekte schrapnel gevlogen, midden in zijn borst en sloeg lam dat hart, dat slechts brandde voor 't ware, 't goede en 't schoone! Groot is de liefde van hem die zijn leven geeft voor zijn vrienden. Zijn leven, zijn schoon liefdevol leven, kon niet anders eindigen dan met 'n schoonen, heldhaftigen dood! Zoals de gure wind dezer laatste dagen zooveel bloesems die zoo vele en schoon vruchten beloofden van de boomen beet, zoo heeft de wreede oorlog het leven van hem afgerukt die zooveel bloesem droeg voor Vlaanderen, die zooveel beloofde, zooveel doen kon en zooveel doen wilde voor zijn volk.'(4)

'En toen onder de consecratie van die requiemmis de zachtgespeelde Brabançonne op de lijkbaar als tranen nederdroppelde, toen werd het ons droef ten moede, en diep ontroerd en innig bewogen dachten we aan dien edelen, gevallen

Militair naamplaatje.

In de Balkan worden de grenzen van de Europese Unie met prikkeldraad gesloten. <http://www.voxeurop.eu/>

Traject van de Dodendraad.

Vlaming. Aan de vele prachtige Vlaamsche jongens die sneuvelden en nog sneuvelen zullen! Toen dachten we aan een groote oogst en aan het tekort komen van werklieden. Arm Vlaanderen! Arm België! Vlaanderen verliest in Emiel Van Dijck een koenen strijder, 'Eigen Kunst, Eigen Leven' een ijverig lid en een beste raadgever! Ginds over dien prikkeldraad weent over hem een jonge weduwe, weenen kleine vaderlooze kindertjes! Maar, zooals het eenige en het beste wat hij zijn vrouw nalaat de liefde is (belichaamd in zijn twee kinderen), zoo is het eenige maar het beste wat hij ons, Vlamingen, nalaat, zijn liefde. Zijn groote zelfopofferende liefde, belichaamd in zijn voorbeeld, in zijn schoon leven en in zijn grooten heldendood!''(4)

Actuele grensversperringen

Prof. Em. Alex Vanneste schreef onlangs een mooie reflectie over de dodendraad: 'In de wereldgeschiedenis zijn er minstens vijftig gelijkaardige afsluitingen te vinden: muren, wallen, hekken... Van de Chinese of de Berlijnse muur tot de nog bestaande bufferzone tus-

sen Noord- en Zuid-Korea; van de Muur van Hadrianus tot de actuele muren in Israël en/of de Palestijnse gebieden; van de afsluiting tussen de Verenigde Staten en Mexico tot, jawel, de huidige afsluitingen in Oost-Europa en de Balkan om vluchtelingen tegen te houden. Het zijn allemaal, stuk voor stuk, tekenen van onmacht om met 'de anderen' om te gaan, tekenen van uitsluiting of opsluiting(in feite van onmacht tot communicatie). Geen van die afsluitingen heeft overigens tot een definitieve oplossing van problemen geleid. De meeste zijn verdwenen, herleid tot ruïnes of

gewoon gesloopt. Dat soort muren of afsluitingen houdt nooit stand. Vroeg of laat heeft de tijd die worden in het landschap en in de geschiedenis geheeld, niet altijd zonder goed zichtbare materiële of menselijke littekens. Alleen duurt het soms lang(veel te lang)alvorens de mens tot het inzicht komt hoe zinloos en nutteloos dergelijke barrières zijn. Laten we die geschiedenis dan ook vertellen, in de hoop dat wie wil luisteren er misschien iets zou kunnen van opsteken en... dat er meer bruggen worden gebouwd.'(5)

Voor het plaatsen van de elektrische versperring werd de abdijmuur van de Achelse Kluis opgebroken. www.limburg1914-1918.be

Bezoekje aan Achel

Op zondag 17 april 2016 reden we in het kader van de WO1-herdenking naar Achel. We bezochten de Achelse Kluis met haar uitgebreide tentoonstelling over de Dodendraad. Onze vereniging heeft hieraan meegewerkt door het ter beschikking stellen van tientallen foto's. Ook authentieke scherven van isolatoren werden uitgeleend.

In de voormiddag werden we rondgeleid door Luc Van de Sijpe, de grote bezieler achter het herdenkingsproject in Achel. Hij gaf wel-

Een wandeling langs de 200 meter lange dodendraadreconstructie is een hele belevenis.

volgen dan zo dicht mogelijk het traject van de Nederlandse prikkel- en kippendraadversperring die

locaties de nodige toelichting. De totale afstand bedraagt ongeveer 9 km. Het vertrek is voorzien op het plein van Loveren. Rond 21.30u arriveren we daar terug. Ik hoop op een goede belangstelling!

Halte bij de allereerste dodendraadreconstructie, daterend van mei 2000.

overwogen en goed gestructureerde informatie over het onderwerp. Na de lunch vertrokken we voor een wandeling onder leiding van Harry Benschop. We passeerden drie opmerkelijke reconstructies van de dodendraad, waaronder de oudste en de langste. Harry leidde ons over de heide, langs grenspalen, door bossen en beekdalen. Na onze aankomst in de Kluis was er nog tijd voor een welverdiende Achelse trappist.

Avondwandeling

Op donderdagavond 11 augustus wandelen we vanaf 19u rond het dorpscentrum van Baarle. We

een blokkade van het zendstation MN 7 moest bewerkstelligen. Onderweg geef ik op een paar

Genietend van een flauw lenteszonnetje.

Bronnen:

- (1) E-mail van Jacques Boone aan Guido Nys op 29 maart 2016.
- (2) CHATELLE Albert, 'L'Effort Belge en France pendant la Guerre (1914-1918)', 1934.
- (3) <https://hetarchief.be> ('De Stem uit België', 14 juli 1916).
- (4) <https://hetarchief.be> (Lode Tubbax in 'Vrij België', 23 juni 1916).
- (5) VANNESTE Alex, <https://medium.com/@WO1.nu/de-dodendraad-526a8f38c787#.3ovqi136o>.

Belangwekkende kunst

ANTOON VAN TUIJL

De familie Geraedts – niet te verwarren met die van 'onze' gobe-linwever Desiré Geeraerts – bracht meerdere kunstenaars voort. Van één van hen, Pieter sr. is werk aanwezig in de parochiekerk van O.L.Vrouw van Bijstand van Baarle-Nassau. Het gaat allereerst om de veertien kruiswegstaties. In deze kerk treffen we bovendien nog twee andere werken aan van deze kunstenaar.

Pieter Geraedts aan het werk.

Vader en leraar

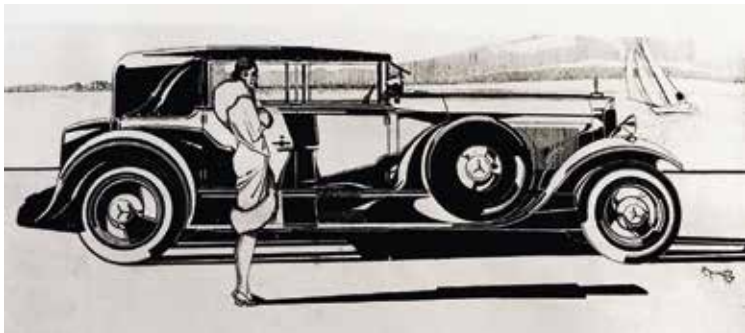
Pieter Geraedts sr. woonde en werkte in het Nederlandse Warmond. De Heer André van Noord van het Historisch Genootschap Warmelda deed uitvoerig onderzoek naar deze kunstenaarsfamilie. Het genootschap liet enige maanden geleden een fraai boek verschijnen, waarin vooral Pieter Sr. uit de verf komt. Wij hebben een exemplaar aangeschaft voor onze bibliotheek.

Jan Lückman schonk eerder al aandacht aan dit boek in de infobrochure van de parochie die verscheen bij de paasdagen. Wij vinden in het verschijnen van dit boek een goede reden om aandacht te besteden aan deze kunstenaar en zijn werk in Baarle.

Wijnand Geraedts, geboren in 1883 in Swalmen bij Roermond, volgt een kunstzinnige opleiding aan de tekenacademie te München en later ook aan de tekenschool in Antwerpen. Hij oriënteert zich uitvoerig op de kunst in Duitsland,

België, Frankrijk en Italië. Als actief kunstschilder specialiseert hij zich op religieuze voorstellingen. In talloze kerken maakt hij muurschilderingen en kruiswegstaties. Daar is in zijn tijd veel vraag naar omdat na de lange periode van schuur- en grenskerken, er rond 1880 meer godsdienstvrijheid ontstaat voor de katholieken. De bouw van nieuwe kerken komt sterk op gang. Die moeten aangekleed en versierd worden. Bovendien geldt er een kerkelijk voorschrift dat elke kerk een kruisweg dient te hebben, zodat de gelovigen het lijden en de kruisdood van Jezus kunnen gedenken.

Wijnand Geraedts kan goed leven van zijn werk. Het ademt sterk de sfeer van de Art Nouveau. Hij wordt gewaardeerd en ontvangt veel onderscheidingen. Hij overlijdt op 19 mei 1958 te Leiden. Aan minstens twee van zijn kinderen geeft hij zijn artistieke kwaliteiten door. Met zijn hulp ontwikkelt zijn dochter Paula zich tot een ver-

Strakke tekening van een Mercedes-Benz.

Eerste statie in de Hollandse kerk.

Hier draagt de Jezusfiguur nog een aureool.

De graflegging; taferel vol dramatiek.

Handen met opvallend slanke vingers.

dienstelijk kunstenaar. Zij levert vooral knap illustratief werk. Zoon Pieter krijgt van vader Wijnand een gedegen schilderscholing.

Pieter, de zoon

Pieter (geb. 5 juni 1911, overl. 20 maart 1978) volgt na het basisonderwijs de H.B.S, maar maakt die niet af. Hij bezoekt nooit een kunstacademie. Vader Wijnand ziet echter wel dat deze zoon talent heeft. Hij gaat hem zelf les geven en onderricht hem in het schilderen van landschappen, stillevens en mensfiguren.

Als jongeman tekent Pieter graag. Hij ontwerpt bijvoorbeeld automodellen. Ongevraagd schetst hij nieuwe modellen voor de Franse Bugatti autofabrieken. Op negentienjarige leeftijd tekent hij een strakke Mercedes-Benz.

Uiteindelijk volgt hij het spoor van zijn vader en legt zich steeds meer toe op religieuze taferelen voor kerken en kloosters. In totaal schildert hij drieëntwintig kruiswegen voor evenzovele kerken. Dat betekent dus elke keer een serie van veertien schilderijen. Hij schildert bij voorkeur op houten panelen. Meestal hebben die een fors formaat, bijvoorbeeld 110 x 80 cm. Net als vader Wijnand, heeft Pieter volop te werken. Hij kan er zijn gezin met negen kinderen best van onderhouden.

In 1950 vraagt pastoor Vekemans van de 'Hollandse kerk' hem, ook voor zijn kerk een kruisweg te schilderen. Pieter aanvaardt de opdracht. Hij heeft ongeveer een jaar nodig voor de veertien werken. De parochie betaalt er Fl. 500,- per stuk voor.

Schilderij van Ons Heren Hemelvaart.

Ontwikkelingen

Jaren achtereen schildert Pieter Geraedts hetzelfde thema: de lijdensweg met de kruisdood. Het is dan ook vrij eenvoudig na te gaan welke ontwikkelingen zijn kunstenaarschap doormaakt.

Het blijkt dat hij steeds realistischer is gaan werken. Hij is sterk in de juiste anatomische weergave van zijn vele figuren en hij besteedt veel aandacht aan de gelaatsuitdrukkingen. Is er in het begin weinig emotie te zien, des te meer is die aanwezig in zijn latere werk. Vóór de oorlog is zijn toets wat grover. Zijn werken zijn altijd wel kleurrijk, maar je krijgt de indruk dat ze nog nét niet af zijn.

Over de kruisweg in onze Baarlese kerk schrijft André van Noort in zijn boek: De kruisweg van de O.L.Vr. van Bijstand parochie te Baarle-Nassau, uit 1950 is weer traditioneel. Zij grijpt terug naar de kruiswegen van vóór de oorlog. Ze is kleurrijk en figuren en gelaatsuitdrukkingen zijn realistisch weergegeven. De dramatiek van het lijdensverhaal is weer voelbaar. Deze kruisweg is een belangrijke markering in de artistieke ontwikkeling van Pieter Geraedts sr.

Opvallend is, dat hij jarenlang de Jezusfiguur afbeeldt met een aureool. Op de kruisweg in Baarle zien we die. Na 1951/1952 laat hij die gouden krans om het hoofd weg. Een reden daarvoor is niet bekend. Je bemerkt in zijn werk ook periodes met nu eens meer donkerte en dan weer met meer helderheid. In zijn schilderijen weet hij een sterke dramatiek te leggen. Een typisch kenmerk in zijn voorstellingen is de uitbeelding van de handen

van zijn personages. Hij schildert steeds lange slanke vingers. Bij het maken van de foto's in de kerk heeft Jan Lückman heel goed naar de werken gekeken. Het viel hem op dat in een van de staties een zoontje van de schilder figureert. Het is natuurlijk heel waarschijnlijk dat voor een aantal figuren, mensen uit zijn directe omgeving model stonden.

Ander werk

In de 'Hollandse kerk' van Baarle zijn naast de veertien voorstellingen van de kruisweg, nog twee andere schilderijen van Pieter Geraedts sr. te zien. Ze hangen vooraan in de kerk, links en rechts tegen de zuilen. Het kleurgebruik is uitbundig en de schilderijstijl heel herkenbaar.

Baarle heeft er geen voorbeelden van, maar Pieter Geraedts versierde talloze kerken en kloosters met muurschilderingen. Vaak zijn dat omvangrijke werken. Ook

Glas in lood raam met Peerke Donders.

Steigers in een kerk om een muurschildering te maken.

ontwierp hij glas in loodramen. Die zijn ook bijna allemaal gewijd aan religieuze thema's en vonden hun plaats in kerken. Grafisch werk vervaardigde hij ook in de vorm van lino's en snedes. Bidprentjes en prentbriefkaarten vonden hun weg vanuit zijn atelier. Om zijn veelzijdigheid compleet te maken, kunnen we nog melden dat hij ook als beeldhouwer actief was.

De parochie O.L.Vrouw van Bijstand bewaart in haar kerk belangwekkend werk van een veelzijdig en productief kunstenaar.

Het boek: 'Pieter Geraedts sr. De kunstenaar die zichzelf bleef' van André van Noort is aanwezig in de bibliotheek van Amalia. Bent u geïnteresseerd? U kunt dit boek inzien en eventueel een tijdje lenen.

Foto's van de schilderijen:

Jan Lückman

Andere afbeeldingen:

bewerkingen door Antoon van Tuijl

Test uw kennis van ons heem

REDACTIE

De werkgroep die het achtste lustrum van onze heemkundekring voorbereid, had voor de laatste Algemene Ledenvergadering ook de heemquiz in elkaar gestoken. Met veertig vragen vanzelfsprekend.

Iedere vraag leverde één punt op. José Jacobs en Lia van Gils haalden elk dertig punten. José zat met haar antwoord op de schiftingsvraag het dichtst bij de omvang van de grootste enclave. Zij mocht zich de winnaar noemen van de heemquiz 2016.

Als u uw kennis over ons heem wilt testen, beantwoord dan de onderstaande vragen. Zonder naslagwerk, tablet of wat dan ook!

Gewoon uit het blote hoofd. Dat moesten de aanwezigen op de ALV ook. Achterin deze Van Wirskaante vindt u de antwoorden. Wie 'op eigen kracht' meer dan dertig punten weet te halen, mag dat natuurlijk melden aan de redactie (vanwirskaante@amaliavansolms.org), graag zelfs. Maar voor het afhalen van een prijs bent u te laat, volgend jaar op de ALV mag u het opnieuw proberen.

Quizvragen Heemquiz ALV 2016

01. In wiens voetsporen werd de meerdaagse heemreis in 2008 naar o.a. Parijs georganiseerd?
02. Aan welk bedrijf uit welke plaats werd de Limfa destijds verkocht?
03. Wie was de architect van het heemhuis?
04. Wie is de webmaster van onze website?
05. Waarvan is Bidoc in het heemhuis de afkorting?
06. Onder welk pseudoniem presenteert iemand de verhalen in Van Wirskaante over smokkelen en de smokkelbak?
07. Wat was de titel van de artikelen die Ria Willekens in Van Wirskaante presenteerde?
08. In welke straat stond het postkantoor van Baarle-Hertog tijdens WO I?
09. In WO I was pater Ladislas uit Zondereigen brancardier in de Westhoek achter de IJzer. Wat was zijn familienaam?
10. Wie ontwierp het standbeeld van De harende boer in Ulicoten?
11. De hoeveelste heemkalender zal in 2016 worden gepresenteerd?
12. In welke stad steeg de luchtballon op die als eerste luchtpostballon in Nederland landde?
13. Noem de titel van het boek dat door Drukkerij de Jong bij gelegenheid van hun 100-jarig bestaan werd uitgegeven en 100 jaar Baarlese geschiedenis beschrijft?
14. Wie was de eerste voorzitter van onze heemkundekring?
15. In welk jaar werd in Nederland prinses Amalia geboren?
16. Wat is de lengte van de Dodendraad fietsroute door de omgeving van Baarle?

17. In welk dorp lag de zgn. enclave Niemandslan?
18. Hoeveel hectare besloeg het archeologisch onderzoek wat vorig jaar op het randwegtracé is gedaan?
19. Op het Groeske in Castrelré ligt een driehoek waar een aantal wegen bij elkaar komen. Wat is de naam van een dergelijke driehoek?
20. Wie kreeg er bij de afgelopen nieuwjaarsreceptie van de heemkundekring een onderscheiding namens Brabants Heem?
21. Tussen de Oude Bredasebaan, de Fransebaan en de weg Baarle-Ulicoten is enkele jaren geleden door de werkgroep Zandwegen en Paden een wandelroute uitgezet; een zgn. ommetje. Wat is de naam van dat ommetje?
22. Wat staat er fout op de naamborden langs de wegen bij het binnenkomen van de bebouwde kom van onze gemeentes?
23. Hoe worden binnen Nederland de stukjes Nederland, welke in de Belgische enclaves zijn gelegen, genoemd?
24. In welk jaartal werden de definitieve enclavegrenzen vastgesteld?
25. In Baarle-Hertog waren ooit ook supermarkten gevestigd. Noem er twee.
26. Hoeveel vlaggen wapperen er vóór het gemeentehuis van Baarle-Nassau?
27. In welk jaar werd het fietspad Bels Lijntje officieel geopend?
28. Hoe heet de gilde van de kruisboogschutters uit Castrelré die in 2013 hun 125-jarig bestaan vierde?
29. Hoeveel artikelen heeft 't Kruidenvrouwtje in Van Wirskaante geschreven?
30. Wanneer sloot Lehmann-confectiefabriek?
31. Hoe heet het verbindingspad tussen Baarleseweg en Hondseind?
32. Wat was de juiste en volledige naam van de vroegere sporthal in de Gen. Maczeklaan?
33. In welk jaar wordt 150-jaar 'Spoorlijn Tilburg-Turnhout' gevierd?
34. Wanneer werd 750-jaar Zondereigen gevierd?
35. Noem twee bijzondere prijzen die heemkundekring Amalia van Solms heeft ontvangen.
36. In welk jaar werd het huidige gebouw Janshove in gebruik genomen?
37. Wie waren de burgemeesters in Baarle-Nassau en Baarle-Hertog op het moment van oprichting van de heemkundekring Amalia van Solms?
38. Welke oud-inwoner van Baarle werd 100 jaar in 2015?
39. Van welk orde waren de Zusters die tot 1998 in Zondereigen kleuteronderwijs gaven?
40. Hoe heette het café van Madammeke Busch in de Klokkenstraat?

Schiftingsvraag: Hoeveel hectare omvat de grootste enclave van de gemeente Baarle-Hertog?

Merkwaardigheden (83)

ANTOON VAN TUIJL

Ontelbare en nog eens ontelbare malen ben ik, op weg naar huis, vanuit de richting Breda Baarle binnengereden. De Hoogbraak naderend, draai ik dan altijd de Sportlaan in, op weg naar mijn stek in de Oranjelaan. En bijna sinds mensenheugenis stond daar vooraan in de Sportlaan een metalen paal met een wit bordje dat verwees naar het begin van een wandelroute.

Diep in mijn geheugen hangt een vage herinnering die met deze paal te maken heeft. Daarom zag ik hem altijd staan! Het was dan ook een merkwaardige gewaarwording dat hij op een dag in het vroege voorjaar zomaar ineens weg was. Spoorloos. Bij navraag blijkt namelijk dat Openbare Werken van de gemeente Baarle-Nassau de paal met het bordje niet verwijderd heeft. Toch is hij weg! Mogelijk is hij meegenomen door 'souvenirjagers'.

Stelend verzamelen

Dat gebeurt vaker. Zo plaatste de gemeente eens naamborden bij een aantal wegen in het buitengebied. De borden met de naam 'Strontbaan' waren binnen de kort-

ste keren weggehaald. Hangen die nu ergens in de toiletten van een horecazaak? Ook de icoontjes in de routepaaltjes van de laarzenpaden van Staatsbosbeheer – laarsjes, Vlaamse leeuwjes en Nederlandse vlaggetjes – blijken regelmatig prooi van stelende verzamelaars. Maar nu terug naar de paal van de wandelroute en terug naar mijn oude herinnering.

Opstarten

In de vroege jaren zeventig van de vorige eeuw is de VVV van de beide Baarles druk doende met opstarten. De heer Diepen – eigenaar van Landgoed De Kievit en bewoner van het landhuis Kievitshof – is de voorzitter. In het voorjaar van 1974 neemt hij afscheid als

voorzitter. De heer Pardoel is een van de sprekers in de afscheidsvergadering. Hij heeft veel lovende woorden voor wat de heer Diepen voor de VVV betekend heeft. Op een bepaald moment zegt Pardoel het volgende: "Wij prijzen ons gelukkig dat de representatie in dezelfde geest voortgezet gaat worden door zijn dochter, hetgeen voor hém ongetwijfeld voldoening en voor óns een zekerheid inhoudt". De dochter komt! Archiefstukken van de VVV laten zien dat Mevrouw Clementine Diepen op 23 april 1974 voor het eerst genoemd wordt in een vergaderverslag. Zij is de eerste volledig betaalde kracht in dienst van de plaatselijke VVV. Mevrouw An Gulickx-Koks is dan al deeltijds actief tegen een onkostenvergoeding.

Controleren

Clementine Diepen neemt haar taak voortvarend ter hand. In het jaarverslag over 1974 dat zij schrijft, is o.a. sprake van wandel- en fietsroutes. Het moet in dat jaar geweest zijn dat ik op een dag een telefoontje van haar krijg. Of ik eens langs wil komen op het VVV-kantoor, toen gevestigd op het adres Nieuwstraat 1 (nu Gulickx Schoenen). Zij vertelt dat ze werkt aan enkele wandel- en fietsroutes in en buiten de bebouwde kom. Daarvoor heeft ze op plattegronden en kaarten mogelijke tochten

uitgestippeld. Nu wil ze deze graag laten controleren door iemand die veel wegen en paden kent. Of ik dat zou willen doen, is de vraag. Ja, natuurlijk doe ik dat, geef haar hier en daar een opmerking en een aanvulling en krijg haar dank voor de bewezen diensten. Graag gedaan.

Paaltjes volgen

Een tijdje later verschijnen er op verschillende plaatsen metalen paalen met witte schilden. Die vormen de beginpunten van een wandel- of een fietstocht. Wie dat wil, kan vanaf nu de routes afleggen door kleine houten paalen met gekleurde koppen te volgen.

In het VVV-archief vind ik ook nog dat de plaatselijke VVV een fiets-oriëntatietocht voor de jeugd organiseert op de Nederlandse Nationale Fietsdag van 8 mei 1974. Er worden 103 deelnemers geteld. De organisatie maakt gebruik van een van de nieuwe routes. Of Clementine zelf veel genoten heeft van haar bewegwijzeringen

Wit schildje aan het begin van Eikelenbosch.

Op Zigraeck krijg je eerst een paaltje met rode kop en daarna eentje met groene kop als je de fietsroute wilt volgen.

is de vraag. Op 1 januari 1975 neemt zij ontslag en wordt op 1 maart opgevolgd door Meijuffrouw Schapendonk.

Verwijzen naar....?

Ik heb werkelijk geen idee hoeveel mensen er ooit gebruik maakten van deze vrijetijdsvoorziening. Het is wel duidelijk dat wandelen in die tijd nog niet zo algemeen was. Tegenwoordig wemelt het van de wandelaars en wandelgroepen. Een paar jaar na de plaatsing van de borden heb ik eens een poging gedaan om de wandeling die startte in de Sportlaan te lopen. Toen waren echter de meeste groene routepaaltjes al niet meer te vinden. Merkwaardig is dat overigens niet. De wandeling liep namelijk richting Boschoven en het hele gebied tussen Hoogbraak en Bels Lijntje was toen volop in ontwikkeling. Er veranderde veel in het landschap en het oude padenpatroon.

De startpaal in de Sportlaan is dus zomaar verdwenen. Er staat

nog wel steeds een bordje als beginpunt van een fietsroute aan het begin van de Eikelenbosch. Ook hier zijn bij mijn weten geen routepaaltjes meer te vinden. Nog een bordje voor de start van een fietsroute staat op de hoek van de Hoogstratensebaan en het Zigraek. Hier vinden we zelfs nog een origineel, maar wel verweerd routepaaltje met rode kop terug. Merkwaardig is wel, dat op het eerstvolgende kruispunt een paaltje met een verweerde groene kop staat. Nog een bord voor een wandelroute is – zij het moeilijk – te vinden op Schaluinen. Loop je van de parkeerplaats bij L' Air Pur de zandweg in die achter het woonpark langs gaat, dan staat de paal rechts. Frans Jacobs van de gemeentelijke groendienst gaf me de tip. Deze startpaal was me namelijk nooit opgevallen. Hij wordt dan ook afgeschermd door een uit de kluiten gewassen vlierstruik en overhangende boomtakken.

Het is beslist merkwaardig te noemen dat er om en nabij veertig jaar lang routepalen staan te

verwijzen naar....? Wie het nog weet mag het zeggen. Ze stonden blijkbaar niemand in de weg. Nu wij dankzij het wandelknooppuntensysteem zoveel wandelingen kunnen samenstellen als we graag willen, hebben we deze palen niet meer nodig. Ze herinneren ons wel aan ijverige mensen die goede bedoelingen hadden en daar werk van maakten.

Foto's: Antoon van Tuijl

Nieuwe leden

MARIA VOETEN-WOUTERS

In de laatste drie maanden kregen we er weer 18 nieuwe leden bij.

Wij heten van harte welkom:

mevr. Loes van Hellemond
fam. Richard v. Kruijsbergen
dhr. Jan van Pelt
dhr. Ad Verhees
mevr. Jean van Trier
dhr. André van Loon
mevr. Bernadet de Vet
mevr. Netty van Lanen
fam. Kerremans-van Gils
fam. Wijnen-Koks
fam. v.d. Boom-Nooyens
mevr. M.T. Bax-Onghena
fam. P. Hereijgers-Kools

Op bezoek in de Achelse Kluis

Zomeravondwandeling in mei

Amalia aan het werk (6)

REDACTIE

De nieuwe werkgroep communicatie heeft als eerste op facebook ingezet. Jos van Roozendaal is nog op zoek naar meer informatie over twee slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Dit voorjaar heeft Amalia voor de zesde keer voor leerlingen van de basisscholen in haar werkgebied een archeologische dag georganiseerd; een kort impressie in deze 'Amalia aan het werk'.

Amalia van Solms

Amalia op facebook

Dit jaar is Amalia met een nieuwe werkgroep gestart, de werkgroep communicatie. Die gaat zich bezig houden met alle vormen van communicatie rond onze heemkundekring.

Als eerste activiteit heeft de werkgroep ervoor gezorgd dat Amalia 'op facebook' zit. Er is een nieuwe facebook-pagina aangemaakt. Amalia heeft al veel 'vrienden'. Ook u kunt zich aanmelden op de facebookpagina van Amalia. Via deze weg blijft u niet alleen op de hoogte van onze activiteiten, maar kunt u ook genieten van (oude en nieuwe) foto's en allerlei weetjes over ons heem. Zelfs een lied over Zondereigen staat er al op. Ga snel naar de facebookpagina van heemkundekring Amalia van Solms, word vriend net als al veel van onze leden en u bent steeds als eerste op de hoogte.

Hier like je Amalia

Lijst van slachtoffers WOII

In het artikel over het archeologisch onderzoek op de rondweg wordt de vraag opgeworpen of Jan Willemsen van het sigarenfabriekje tegenover zaal Olympia in de Molenstraat dezelfde persoon is als Jan-Baptist Willems die als oorlogsslachtoffer (overleden in Lier op staat vermeld op de 'slachtofferlijst' zoals opgenomen 'Bijdragen aan de geschiedenis van Baarle'. Jos van Roozendaal wil de lijst van slachtoffers zo volledig mogelijk krijgen met de juiste omstandigheden van hun overlijden en de precieze datum. Hij is op dit moment op zoek naar meer informatie over

twee slachtoffers: G. van Gestel en Alfons Hoefmans.

G. van Gestel kwam op 1 december 1944 om het leven op de Oude Strumpt, door een ongeval met een mijn. Verdere informatie ontbreekt. Wie meer over deze G. van Gestel weet en/of de omstandigheden waarbij hij om het leven is gekomen, kan het best contact opnemen met Jos van Roozendaal (jvroozendaal@gmail.com) Een tweede persoon waar Jos graag meer over wil weten is Alphons Jacobus Voermans. Ook de gebroeders De Bont uit Ulicoten zoeken meer informatie over hem. Van hem is er een bidprentje, waarop geboortedatum (13 november 1917) en overlijdensdatum (31 oktober 1944). Hij staat ook op de lijst van slachtoffers. Aange-

nomen werd dat hij op 31 oktober zwaar gewond raakte toen hij bij de Gaarshof op een mijn reed. Maar er is onzekerheid waar en wanneer hij nu precies is overleden. Is dat nu in het ziekenhuis in Turnhout geweest? Of in Baarle-Nassau? En was dat nu op 31 oktober of later? Of misschien wel vroeger? Misschien is er aangifte gedaan in het overlijdensregister. Het is onduidelijk of hij de Nederlandse nationaliteit had. Wie Jos en de gebroeders De Bont verder kan helpen in hun zoektocht, kan het best contact opnemen met Jos van Roozendaal.

De Vikingen kwamen langs!

Vrijdag 13 mei organiseerde Amalia voor de zesde keer haar tweejaarlijkse archeologische dag voor leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar van basisschool De Horizon in Zondereigen. In de voormiddag was het genootschap van de Turnhoutse Vikingkoning Erik De Quick uitgenodigd. Zondereigen heeft immers een eigen Vikinglegende.

Nadat de Vikingtent met de typerende drakenkoppen was opgesteld, stak Erik vakkundig het

open vuur aan met zijn vuursteen, slagijzer en tondeldoos. Na deze geslaagde inleiding toonden de leerlingen hun zelf meegebrachte oude voorwerpen. Zij wisten heel goed waarvoor die oude spulletjes hadden gediend. Op deze manier werd een eerste verband gelegd met het verleden. Daarna werden

de krachten gebundeld: iedereen hielp een handje bij het bereiden van de soep.

Maar de deelname van de Vikingen bleef dit keer niet beperkt tot het bereiden van een middagmaal.

Erik vertoonde een film, liet de leerlingen hun naam schrijven in runentekens en er werd touw van houtvezels gedraaid. Zo slaagde hij er moeiteloos in om de aandacht vast te houden. Ondertussen werd een andere groep aan de hand van akkervondsten wegwijz gemaakt in

het verre verleden van Zondereigen. Vuurstenen speer- en pijlpunten, schrabbers, schaven, boren en bijltjes werden doorgegeven, naast potscherven van een paar duizend jaren oud. Ook hier was het geven van aandacht voor niemand een probleem.

Dan volgde een gesmaakt middagmaal bestaande uit Vikingsoep, op het open vuur gebraden kip met Breugelbrood en tal van lekkere, natuurlijke drankjes. Het was heerlijk toeven op het gazonnetje voor de school. Zó'n bijzondere picknick maken de leerlingen wellicht nooit meer mee!

Na de middag stapten we richting Ginhoven. Onderweg namen we een kijkje bij de Noordermark, waar we oog hadden voor de gemeentegrens en de dekszandrug

tussen de twee Zondereigense riviertjes. Akkerprospectie leverde tal van vuurstenen afslagen en klingen op. We stonden even stil aan de rand van de plaggenakkers, waar het dikke plaggendek van de eeuwenlange bemesting mooi zichtbaar was. Maar het hoogtepunt van de dag was ongetwijfeld de schattenjacht met metaaldetectors. Leo Dufraing had zijn handen eraan vol. We zagen leerlingen enthousiast in de grond ploeteren, op zoek naar oude munten en metalen musketkogels.

Tot slot trokken we met zijn allen naar de Vossenbergh, waar we een kring vormden rond de verdwenen motteheuvel waarop de houten burcht van de Vikinghoofdman Gelmel heeft gestaan. Ter plaatse werd de Gelmellegende verteld, waarna auto's ons voor een

drankje en een nabespreking naar het Schuttershof brachten. Zowel voor leerlingen als begeleiding was het een onvergetelijke dag. We kijken nu al uit naar de volgende editie! (hja)

Mooie archeologische dagen in Baarle

Ook voor de scholen in Baarle en Ulicoten organiseerde Amalia de tweejaarlijkse archeologische dagen (op 12 en 14 april). Het weer was perfect en mede daardoor waren de dagen geslaagd. Ongeveer 130 leerlingen namen verspreid over de twee dagen deel aan deze activiteit.

Gestart werd met een powerpointpresentatie over archeologie in de aula van het Cultureel Centrum. Ook werden oude voorwerpen

besproken welke zij hadden meegebracht.

Op de fiets ging het vervolgens naar Alphen waar een bezoek werd gebracht aan de grafheuvel bij het buurtschap Kwaalburg. Op een andere plek maakten de leerlingen houten speren en bijlen, net zoals de mensen vroeger deden. Aan het einde van de dag was het mooi om te zien hoe zij met de speren en bijlen op hun rug huiswaarts trokken.

Bij een derde activiteit werd gewerkt met een moderne leskist. De kinderen werden duizend jaar ouder gemaakt en moesten aan de hand van onder andere etiketten op flessen of andere verpakkingen of voorwerpen uitzoeken waar de mensen van duizend jaar geleden (dus eigenlijk nu) van leefden en wat ze verder deden.

Al met al tevreden gezichten aan het einde van de dagen en voor herhaling vatbaar over twee jaar.

(jwi)

In Memoriam

Helaas hebben wij in de afgelopen periode afscheid moeten nemen van een aantal van onze leden.

Namens bestuur en leden wensen wij de nabestaanden heel veel sterkte toe.

Wij gedenken:

Dhr. Cor van Gils

Dhr. Frans Verschueren

Dhr. Jos Geerts

Mevr. Riet van Laarhoven-De Graaf

Dhr. Toon Oonincx

*Om er zeker van te zijn dat we niemand in deze rubriek vergeten te vermelden, doen wij een vriendelijk verzoek aan nabestaanden om een overlijdensbericht te sturen naar :
Maria Voeten-Wouters, Spoorpad 8, 5111 BW Baarle-Nassau of naar
Heemkundekring Amalia van Solms, Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog.*

Arme Amalia (92)

ANTOON VAN TUIJL

Sinds eind februari hebben we weer bijgehouden wat leden binnenbrachten voor Amalia. We melden u de nieuwe schenkingen ook deze keer weer in woord en een aantal ervan in beeld. Deze lijst loopt tot 20 april 2016.

Amalia ontving:

- enkele ingebonden jaargangen van de ‘Katholieke Illustratie’ uit de jaren dertig van de vorige eeuw. Ze passen in onze verzameling. We hebben er al bijna een volle boekenplank van. Een bron van nostalgie!
- enkele boeken over het vroegere katholieke leven
- enkele documenten en rapporten
- een schriftelijke cursus ‘Oud Schrift’, geschikt voor wie oude handgeschreven documenten wil leren lezen (1)
- een serie rouwbrieven en bidprentjes
- een paar boeken over geneeskundige onderwerpen
- enkele boeken die oude christelijke leefregels behandelen
- een heiligenbeeldje in een minischrijf
- een misboekje en een missaal
- een parochiebundel
- een medische vraagbaak
- een serie dans-insignes en andere snuisterijen
- een verzameling devotieprentjes (2)
- een doos vol boeken, waarvan een deel bruikbaar kan zijn voor onze werkgroep Floron
- een aantal oude knipsels en oude kranten
- een verzameling boeken, brochures, aantekeningen en knipsels uit de nalatenschap van Rector van den Broek, die de eerste geschiedschrijver van Baarle genoemd mag worden
- een serie foto’s uit de bloeitijd van de verkennerij
- een heel oud stukje drukwerk met de ‘Litanie van den H. Bernardus’
- een paar zeer oude bidprentjes. Een ervan dateert zelfs van 1826!
- oude bretels (3)
- een kerstboek. Zulke boeken werden gemaakt om kinderen in de koude en mogelijk natte kerstvakantie een goede bezigheid te bieden
- een 40 mm granaathuls uit 1943 (4)
- twee ingelijste portretten van het Belgische Koningshuis. We herkennen Koning Albert en Koningin Astrid. (5)

Wij noemen ook onze gulle gevers:

Louis Verschueren – familie Th. van den Broek – Huub Gulickx – Kee Bonet via de familie van Strijp – familie De Vet-van den Broek – familie Bloem, via Johan Remeijssen – Jos Martens – Julia Smulders – familie De Swart – familie Van Sas-Goris – Bep Marcus – Agnes Kin – Frans Tuijtelars – anoniem via de brievenbus van het Heemhuis.

Vermeldenswaard is ook, dat schenkingen van textiel altijd netjes nagekeken, gedocumenteerd en verpakt worden door Rian Hurks. Elk werkstuk krijgt een label met nummer en een kaartje met beschrijving. Deze gegevens voert zij in de computer in. De spulletjes worden zorgvuldig bewaard tussen zuurvrij papier in stevige dozen in ons Heemhuis. (6)

Ook vermelden we nog dat we echt niet alle geschonken boeken opnemen in onze bibliotheek. Amalia verzamelt heemkundig werk. Voor de vele andere boeken maken we afspraken met de schenkers. Wij vinden heel vaak een bestemming bij verzamelaars of ze gaan naar een kringloopwinkel. De opbrengst is voor goede doelen. Boeken die u wilt opruimen, blijven welkom.

Hartelijk dank en tot de volgende keer.

Foto's: Antoon van Tuijl

‘.....Als ik van het Eindhovense standpunt bekijk dan zeg ik: projecteer dat vliegveld in Steenberg. Dan hebben wij er geen last van. Maar als je het bekijkt in het kader van de Benelux moet je tot de conclusie komen dat de omgeving van Baarle-Nassau, waar weinig dorpen liggen, de meest ideale plaats is.....’.

Uit de dagboeken van Jo Huijbregts (10)

LEO VOETEN

Jo Huijbregts heeft in zijn lange leven zo bijna alles opgeschreven wat in zijn ogen aan interessants in Baarle gebeurde over de periode 1943 tot 1985.

Ook in dit nummer zal ik aan de hand van zijn dagboeken een selectie maken, een kijkje op het leven in het Baarle van toen. In dit nummer geven de artikelen een blik op het leven weer in de jaren 1970 en 1971.

26 september 1970
Overschakeling op aardgas

Intergas NV heeft ons desgevraagd meegedeeld dat de overschakeling van de gastoestellen op aardgas op 26 september a.s. zal starten. Mochten weersomstandigheden aanleiding geven om eerder gas te leveren aan verbruikers, die met hun hoofdverwarming zijn aangewezen op aardgas, dan zullen deze bij voorrang worden geholpen. In dat geval dient men zich rechtstreeks te wenden tot Intergas

Oosterhout, aldus het gemeentebestuur.

5 november 1970
Brief komt na jaar aan in Baarle

Mevrouw van Ginneken in Baarle-Nassau keek onlangs bijzonder vreemd op toen ze een brief kreeg die haar man (toen nog verloofde) vorig jaar aan haar had geschreven, toen ze in Spanje op vakantie was. De heer van Ginneken die de brief aan zijn verloofde vorig jaar in Strijbeek in de brievenbus stopte kreeg op zijn kop toen zijn toekomstige vrouw van vakantie terug kwam omdat hij niets van zich had laten horen. De vraag waar

zijn brief dan wel was gebleven werd onlangs opgelost toen bij het inmiddels getrouwde paar een brief vol stempels arriveerde. Het bleek de verloren gewaande brief te zijn die na heel wat omzwervingen eindelijk toch door de plichtsgetrouwe postambtenaren aan de gedresseerde werd overhandigd.

Nu aardgas in Baarle een feit wordt...
en de vele werkzaamheden, die de installatie van haard of muurconvector, geyser en kookapparaat met zich meebrengt,
RADEN WIJ U AAN REEDS NU KONTAKT MET ONS OP TE NEMEN
om straks vóór het schoonmaakselzoen alles klaar te hebben !!
Op het gebied van verwarming kunt u bij ons NU REEDS een keuze maken uit de laatste slouwe types HAARDEN en MUUR- of PLINT-CONVECTORS. Loop gerust eens binnen, het verplicht u tot niets!
OF ZIE ONZE ETALAGE
ERKEND GASFITTER
L. van Puyenbroek-van der Flaas
SINGEL 2 BAARLE-NASSAU
KOOP EEN HAARD BIJ DE MAN DIE HEM OOK PLAATSEN KAN !!

Het was de periode dat overal in Nederland overgeschakeld werd van flessengas op aardgas. Dat bracht ook de nodige investeringen mee. Van de overheid en ook van de inwoners. Handelaren sprongen daar inventief op in, zo blijkt ook uit deze advertentie in "Ons Weekblad". *Ons Weekblad*

Café Rustoord in de jaren 60 / 70. coll. Ad Jacobs

Mevrouw van Ginneken is er nu wel van overtuigd dat haar man aan haar heeft geschreven toen ze vorig jaar in Spanje was.

24 december 1970 Rustoord heeft een nieuw jasje aan

Rustoord, het café dat iedere Baarlese inwoner reeds op zeer jeugdige leeftijd leerde kennen. Waarschijnlijk niet om de genoemens van het geestrijk vocht, maar ieder kind brengt toch zeker wel een keer een bezoek aan de speeltuin. Rustoord is onlangs in een nieuw jasje gestoken. De heer van Bortel, afkomstig uit Goirle, is sinds een jaar de nieuwe eigenaar van Rustoord en zorgt er met zijn vrouw, zoon en dochter voor dat de bezoekers er een gezellig onthaal vinden. Hij is echter lang geen onbekende voor de Baarlese inwoners, want hij was vroeger reeds geruime tijd werkzaam bij de heer Marcel Sloekers. Aan vakbekwaamheid ontbreekt het hem zeker niet, doch hij doet dit zeer bescheiden af met de opmerking "ik zit nog maar 25 jaar in 't vak". Bijna een jaar zit de familie van Bortel nu in de zaak en vond het nu tijd worden de binnen aanblik enigszins te veranderen. In drie dagen tijd werden de muren van nieuwe wandbekleding voorzien

en ook de betimmeringen achter de bar werden grondig vernieuwd. Dit resulteerde in een feestelijke heropening van de zaak op 11 dec. j.l. Deze heropening werd op feestelijke wijze gevierd met vele van zijn vaste klanten. Met deze opening is echter nog niet een eindpunt bereikt. Nog vele plannen zullen verwezenlijkt moeten worden voordat de zaak geheel naar wens van de eigenaar zal zijn. Voor deze zomer zal de garage omgebouwd worden tot een kantine voor de campingbezoekers. In deze kantine zal dan ook de jukebox ondergebracht worden, terwijl de muziek in het café ten gehore gebracht zal worden door een prachtige stereo-geluidsinstallatie. Door deze veranderingen is er een gelegenheid geschapen die wat inrichting betreft niet onder hoeft te doen voor de algemeen geldende namen van deze tijd.

20 februari 1971 Leuke optocht in Baarle

Vele mensen hebben in Baarle de carnavalsoptocht bewonderd. Tijdens de optocht bleek dat verschillende buurtschappen de uitdaging van het jeugdwerk Baarle hadden aangenomen en een grote carnavalswagen hadden gemaakt om aan de optocht mee te doen. Hiermee is dit jaar de eerste schrede

gezet op de weg naar een volwassen carnavalsoptocht in Baarle. Tot nog toe werd in Baarle alleen een kinderoptocht gehouden.

Voordat de optocht van start ging overhandigden Burgemeester J. Loots van Baarle-Hertog en Burgemeester A. Hoogenbosch van Baarle-Nassau de dorpsleutels aan de Prins. Beide burgemeesters hoopten dat in de toekomst ook de ouderen aan de carnavalsviering zullen meedoen. Zowel jongeren als bejaarden vierten al lang carnaval.

De deelnemers aan de optocht hadden zich door enorm veel onderwerpen laten inspireren. Enkele daarvan: de bomen langs de provinciale wegen (ze laten ons met de bomen stikken, zei buurtschap De Grens), enkel grenstoestanden (waarom aan de Grens geen aardgas? We betalen toch ook aan de gemeentekas), de recente inbraak in een kledingmagazijn, en dergelijke. De eerste prijzen werden als volgt toegekend: categorie 1 Corné Bastiaansen; categorie 2 kinderen de Zwart; categorie 3 Elly Gulickx; categorie 4 kinderen de Rooij; categorie 5 kinderen Govers; categorie 6 Adrie Bruurs; categorie 7 de verkenners; categorie 8 Grensbuurt. De ereprijzen werden toegekend aan de verkenners en groep Elly Gulickx.

24 maart 1971 Tweede Schiphol bij Baarle-Nassau

Eindhoven. Ir. Philips vindt de omgeving van Baarle-Nassau de meest geschikte plaats voor de aanleg van het tweede Schiphol. Dit zei de president van het Philipsconcern gisterenmiddag tijdens een lunchbijeenkomst met journalisten in Eindhoven. "Als ik van

BAARLE-NASSAU-HERTOG in de dreigende wurggreep der luchthaven-planologen ?

(Door Felix Donders)

Er is de laatste tijd en in het bijzonder weer de laatste dagen nogal wat te doen geweest met betrekking tot bestaande plannen omtrent vestiging van een noodzakelijk geachte tweede grote luchthaven ergens in Nederland. Begrijpelijk is dat juist onze regionale Brabantse pers daaraan grote aandacht heeft geschonken omdat onze provincie vanuit bepaalde

faire en ook dat is weer verstaanbaar, want hier is voor de economie van ons land een hoogst belangrijke zaak aan de orde, waaraan hier of daar iets zal moeten worden opgeofferd. Offers die gebracht zullen moeten worden om er later beter van te worden.

Dit vooropgesteld is het heel goed mogelijk dat er in ons kleine landje toch nog bepaalde gebieden zijn van welke bij voorbaat reeds vaststaat,

Als gevolg van de stellingname van Frits Philips over een nieuw vliegveld in het zuiden van Nederland kwamen er heftige discussies op gang. Hier een deel van een artikel van F. Vorstenbosch uit 'Ons Weekblad'. *Ons Weekblad*

het Eindhovense standpunt bekijk dan zeg ik: projecteer dat vliegveld in Steenberg. Dan hebben wij er geen last van. Maar als je het bekijkt in het kader van de Benelux moet je tot de conclusie komen dat de omgeving van Baarle-Nassau, waar weinig dorpen liggen, de meest ideale plaats is", aldus ir. Philips die onlangs voor Brabantse Kamerleden vurig pleitte voor aanleg van een Benelux-vliegveld en die dat op 2 april tijdens een bijeenkomst van de Belgisch-Nederlandse Vereniging in Brussel opnieuw zal doen.

Ir. Philips: "Als we het gezamenlijk doen spaart dat elk van de beide landen een miljard uit. Ik begrijp dat Amsterdam het tweede Schiphol graag in de Markerwaard heeft, maar ik vind dat je zo'n vliegveld moet projecteren in een gebied waar er nog geen is. Wij hebben de Brabantse Kamers van Koophandel eens laten onderzoeken waar in Brabant dat vliegveld het beste kon komen. Dat leverde Tilburg als vestigingsplaats op. Als dat zo is zeg ik: situeer het vliegveld bij Baarle-Nassau en maak er dan een Benelux-luchthaven van.

Een vliegveld daar zou een uurtje rijden van het hart van België, de Randstad en het Ruhrgebied liggen". Ir. Philips zei het belangrijk te vinden dat nu zeer spoedig bepaald wordt waar het vliegveld aangelegd moet worden. "Mij is het om het even waar het komt, maar als je het niet in Baarle-Nassau aanlegt laat je weer een gelegenheid om iets in Beneluxverband te doen voorbijgaan. Baarle-Nassau moet ook voor de Belgische regering aan dat plan haar steun geven. Dan gaat men namelijk in België het strijdpunt uit de weg waar een nationale luchthaven zou moeten komen, in Vlaanderen of in Wallonië. In Brabant zal het gaan tussen Steenberg en Baarle-Nassau", aldus ir. Philips gisterenmiddag.

April 1971 Ericsson brengt deel montagewerk over naar Baarle-Nassau

Ericsson Telefoonmaatschappij N.V. te Rijen heeft te Baarle-Nassau een lokaliteit gehuurd die momenteel grondig wordt opge-

kapt en aangepast om onderdak te gaan verlenen aan een deel van de montage dat daarheen vanuit de fabriek te Rijen zal worden overgeplaatst. Het is de bedoeling dat, voor in eerste instantie eenvoudige montagewerkzaamheden aan kiesschijven, in het grensgebied enkele tientallen personeelsleden zullen worden aangetrokken, met een maximum van ongeveer vijftig. Er zullen binnenkort enkele wervingsavonden worden gehouden en men stelt zich voor in de loop van de volgende maand op bescheiden schaal te beginnen met de werkzaamheden, onder deskundige leiding van twee uit Rijen overgeplaatste leden van het leidinggevend personeel. De directie van Ericsson Telefoonmaatschappij heeft tot deze stap besloten omdat de expansie van het bedrijf te

Ericsson Telefoonmaatschappij n.v.
RIJEN

het kantoor van het Eerste wereldwonder LM ERICSSON
DIEP VORR HAAR NIEUWE VERZEKING TE BAARLE-NASSAU

**Mannen en vrouwen
als medewerkers
in de produktie**

De milieu te groepeerde knoepjes voor telefontelefonen
groeit. Groeiend met werkzaamheden waarbij een grote
menselijke vooruitgang is, wordt het aangevoeld. Ook is het
bestaat noodzakelijk.

Wij bieden naast alleen, licht, stilte werk om grote vaste be-
loofing. De ervaring heeft geleerd dat de kans van slagen voor
medewerkers samen zijn. 15 en plus 25 jaar het grootste is.

Wanneer u particuliere bent, raden wij u aan naar voorlichting
aan te vragen, want wij uw vragen zullen proberen te
beantwoorden.

DEZE VOORLEZINGSAVOND ZAL WORDEN GEGEVEN OP

maandagavond a.s.
om 7.30 uur
IN HOTEL 'DE LINDEBOOM'

STATIONWEG 11 BAARLE-NASSAU

OOK a.s. DONDERDAGAVOND VANAF 7.30 UUR
IS ER GELEGENHEID ZICH AAN TE MELDEN IN
HOTEL 'DE LINDEBOOM' TE BAARLE-NASSAU

Het was een periode van economische bloei. Ook Ericsson Telefoonmij uit Rijen moest zijn productie uitbreiden. Zij hebben fabricagehal op Lovenen tot fabriekshal omgebouwd. In de advertentiewordt personeel gevraagd.
Ons Weekblad

Rijen eigenlijk tot een uitbreiding van het totale personeelsbestand met negentig personen noopt terwijl er op korte termijn slechts geringe mogelijkheden zijn de bestaande werkruimte in de fabriek te vergroten. De behoefte aan meer personeel doet zich vooral in de montage-afdelingen gevoelen, maar men heeft daar tot nu toe niet in de toereikende mate kunnen voorzien. Men hoopt nu door een hoeveelheid eenvoudig montagewerk naar Baarle-Nassau uit te besteden in de fabriek te Rijen ruimtelijk wat speling te krijgen

en tot nu toe met dat werk belaste personeel te kunnen vrijmaken voor ander montagewerk. Het is de bedoeling de in Baarle-Nassau gemonteerde kiesschijven in Rijen te blijven justeren en testen.

25 mei 1971

Jo voor de zoveelste keer in het ziekenhuis

Jo schrijft in zijn dagboek het volgende: De Baarlese Harmonie tijdens dauwtrappen dachten een ogenblik aan hun kameraad Jo in het Academisch Ziekenhuis te Rotterdam.

Een korte hulde aan Jo Huijbregts. Jo was naast een uitstekend musicus ook een formidabel verenigingsman: bij de Harmonie, de Vrienden van Lourdes, de voetgangersbond naar Scherpenheuvel en nog veel meer. Dat hij zeer geliefd was blijkt onder andere uit deze wenskaart die Jo van de leden van Harmonie en showgroep St. Remi ontving in verband met een van zijn ontelbare ziekenhuisopnames. Dagboek Jo Huijbregts

Juni 1971

Onderzoek op Tuberculose in Baarle-Nassau

In het tijdvak van 24 juni tot en met 29 juni 1971 zal in de gemeente Baarle-Nassau wederom een algemeen bevolkingsonderzoek op Tuberculose worden gehouden ten behoeve van de inwoners van 15 jaar en ouder. Ditmaal gaat aan het onderzoek geen huisbezoek vooraf, doch ontvangt iedereen die 15 jaar of ouder is een oproep tot deelname. Op deze oproep staan plaats, datum en tijdstip van opkomst vermeld. Omdat niet iedereen aan het bezoek hoeft deel te nemen is op de achterzijde van de kaart de mogelijkheid geschapen om aan te geven waarom iemand niet aan het onderzoek zal deelnemen. In dat geval wordt u verzocht de kaart in te vullen en op het gemeentehuis af te geven of te laten bezorgen. De kosten van het onderzoek bedragen een gulden per persoon. Indien iemand door ouderdom of invaliditeit vervoer nodig heeft, wordt verzocht op de oproep te vermelden 'vervoer gewenst' en de kaart zo spoedig mogelijk ter gemeentesecretarie te laten inleveren. Gezien het grote belang van dit onderzoek voor de volksgezondheid mogen we u allen verzoeken uw medewerking aan dit onderzoek te verlenen en zoveel mogelijk aan het onderzoek deel te nemen.

4 juli 1971

Drie auto's tegen boom

In de nacht van zondag op maandag zijn in Baarle drie personen-auto's tegen een boom gebotst. Daardoor werden twee personen ernstig en tenminste drie licht ge-

wond. Bovendien werden bijna alle bij de ongelukken betrokken auto's geheel verwoest.

Het eerste ongeluk deed zich voor op de Turnhoutseweg. Daar schampten twee elkaar tegemoet komende personenauto's elkaar. De auto waarin A. de G. uit Alphen achter het stuur zat kwam daarna tegen een boom langs de weg tot stilstand. De G. werd ernstig gewond en moest worden overgebracht naar een ziekenhuis in Tilburg. De bestuurder van de andere auto, L.v.d.A. uit het Belgische Schilde en zijn echtgenote liepen lichte verwondingen op.

Even later botste een door mej. K.L. uit Breda bestuurde auto, een witte Fiat 600, kenteken KK-40-88, tegen een boom langs de Bredaseweg. Toen de politie vanaf de Turnhoutseweg arriveerde was mej. L., die zwaargewond was, al overgebracht naar het ziekenhuis. Zij heeft bovendien een shock. Haar verklaringen over de toedracht van het ongeval zijn nogal verwarrend. Ook is onduidelijk of nog een pas-

sagier in haar auto zat.

Weer later moest de rijkspolitie terug naar de Turnhoutseweg waar S. uit het Belgische Weelde met zijn auto tegen een boom gereden was. S. werd licht gewond. Tegenover de politie verklaarde hij dat het ongeluk gebeurde toen hij door een tegenligger werd verblind. De Rijkspolitie B-Nassau verzoekt eventuele getuigen van het tweede en derde ongeluk zich bij haar (tel 04251-9210) of de Rijkspolitie in zijn of haar woonplaats te melden.

31 juli 1971

Buurtschap De Vier Winden opent nieuwe weg

Buurtschap De Vier Winden is al druk bezig met de voorbereiding van de festiviteiten in verband met de opening van de Zondereigensebaan. Zoals bekend is deze zandweg onlangs verhard. Een aanleiding voor de buurtvereniging om deze nieuwe weg op een feestelijke manier in gebruik te nemen. Dit zal gebeuren op zaterdag 31 juli a.s. 's middags om 3 uur. Zowel Burgemeester Hoogenbosch als Burgemeester Loots hebben gezegd graag bij deze opening aanwezig te zullen zijn. De buurtvereniging meende dat iedereen mee zou kunnen moeten feesten vanwege deze nieuwe, kortere verbinding met het kerkdorp Zondereigen. Vandaar dat op zaterdag 31 juli en zondag 1 augustus een groots Boerenschuurbal wordt georganiseerd op 't Gorpeind. Volgende week meer nieuws hierover.

Augustus 1971

Gemengde school krijgt gestalte in Baarle-Nassau

Aan het begin van het nieuwe schooljaar worden de leerlingen

van de eerste klassen van de jongens- en meisjesschool in Baarle-Nassau ondergebracht in het Klooster van de Broeders. De drie eerste klassen die geformeerd zullen worden zullen gemengd zijn. Het is in feite de eerste aanzet van het toekomstige samengaan van de jongens- en meisjesschool. Er zal straks één gemengde school ontstaan. Op het terrein van de meisjesschool zal een nieuwe school met acht lokalen worden gebouwd. De meisjesschool zelf heeft zes lokalen, zodat men hier dan over twee gebouwen (waarschijnlijk door middel van een overkapping met elkaar verbonden worden) met veertien lokalen beschikt. Hetgeen dan in feite mogelijk te weinig is. In verband met het bouwen van nieuwe scholen dient men in opdracht van het Ministerie alleen te letten op de huidige behoefte aan ruimte. Omdat nu echter er al zoveel leerlingen zijn voor de eerste klas dat er drie klassen gevormd moeten worden, verwacht men dat men mogelijk in de toekomst weer met ruimtenood krijgt te kampen. "De plannen voor de bouw van de nieuwe school beginnen gestalte te krijgen", zegt de heer G. Grimbergen, voorzitter van het schoolbestuur. "We hadden aanvankelijk gehoopt de nieuwe school dit jaar te kunnen bouwen, maar nu zal dat waarschijnlijk wel volgend jaar worden", aldus de heer Grimbergen. "De moeilijkheid is dat we zolang moeten wachten op de rijksgoedkeuring. De plannen liggen al lang in Den Haag. Als we de goedkeuring binnen hebben kunnen we overgaan tot het laten maken van de juiste bestektekeningen en daarna kunnen we vrij vlot gaan bouwen", zegt de voorzitter van het Baarlese schoolbestuur. "Van de plaatselijke overheid heb-

Als er in buurtschappen gefeest kon worden, dan werd er gefeest. Zo ook bij gelegenheid van de verharding van de Zondereigensebaan. Op de foto burgemeester en mevr. Hogenbosch knippen de linten. Frans Tuijtelars en vele belangstellende kijken toe. foto F. Tuijtelars

F. Vorstenbosch was de oprichter en lange tijd voorzitter van de Baarles Bejaarden Vereniging B.V.B.

ben we alle medewerking”, voegt hij er aan toe.

Augustus 1971 Is kluis nodig in Baarle-Nassau ?

De bankroef van vorige week woensdag heeft de voorzitter F. Vorstenbosch van de Baarlese Bejaardenvereniging aan het denken gezet. In `Nieuws uit onze B.V.B.-soos` schrijft hij: “Nu het ook in Baarle-Nassau onveilig gaat worden, en de rovers de weg daarheen hebben ontdekt, hebben we overwogen of het aanschaffen van een inbraakvrije kluis nodig is. Gezien er niets was om daar in te stoppen hebben we voorlopig van dit plan afgezien”.

Augustus 1971 Kongo-Expo in Baarle

Onder plaatselijke evenementen blijft, evenals vorige jaren, deze zeer interessante tentoonstelling nog voortdurend grote belangstelling trekken met steeds weer wisselende variaties. In het gemeenschapshuis te Baarle-Hertog (red: huidig Kaarsenmuseum) achter de Belgische kerk is zij gratis toegankelijk voor iedereen op alle leeftijden en op alle dagen van 14.00u tot 20.00u, behalve des woensdags. Zondag open van

Een blik op de tentoonstelling over Afrikaanse en Indiaase kunst. De expo is vele jaren een trekker geweest van vele bezoekers aan Baarle. foto J. Van Gorp BNdeStem

10.00u tot 12.00u en van 14.00u tot 20.00u. De expositie brengt een uitzonderlijke verzameling van allerlei kunst en gebruiksvoorwerpen uit Afrikaanse en Aziatische landen, en het grootste deel der tentoon gestelde zijn te koop ten bate van de missies. Een vluchtig en daarom niet compleet overzicht van het geheel geeft ons bijvoorbeeld te zien: uit Afrika zeldzame beelden uit Tanzania, speren met antilooftuid, ivoren beelden en bruggen, oude en nieuwe maskers, ebbenhouten beelden, tamtams, messen en schaakspelen in ivoor. Uit China: oude en nieuwe meubels zoals televisiekasten, bars, tafels, commodes, koffers en schermen. Allen ingelegd met parelmoer, ivoor en zeepsteen. Beelden uit Chinese tempels in marmer en hout, schotglazuuren vazen, jade juwelenkisten. Uit India: fruitschalen en tafels met ivoor belegd, koperwerk, vazen en moderne sieraden. Uit Tibet prachtig smeedwerk. Uit Indonesië zeer zeldzame grote beelden. Alle voorwerpen zijn handwerk. Bewonderenswaardig zijn een groot aantal iconen, sacrale beelden uit de Oosterse kerk, in hoofdzaak in temperaverf uitgevoerde paneelschilderijen met

allerlei religieuze onderwerpen en Bijbelse taferelen. Sommige iconenschilders bereikten, zoals we kunnen zien, een zeer hoge top van vakmanschap en kunst en niet zelden beweren deskundigen dat een vergelijking met de Vlaamse Primitieven in zekere mate kan opgaan. Interessante en deskundige toelichtingen ter plaatse.

29 september 1971 Tankauto boort zich in slaapkamer

De heer en mevrouw Reijnders, wonend tegenover melkfabriek 'De Hoop' in Baarle-Nassau, zijn gisterenochtend aan de dood ontsnapt. Ze waren nog maar enkele minuten uit bed toen een tankauto met aanhangwagen, met een eigen gewicht van 12 ton en een lading van 25 ton, met een enorme klap de slaapkamer kwam binnenrijden en daar het bed en ander meubilair vernietigde. Er was toen niemand meer in de slaapkamer, er werd dus ook niemand gewond. De tankauto, afkomstig van de ZEV in Breda, had juist melk geladen bij de melkfabriek. De chauffeur, de heer van Es uit Terheijden, was nog niet achter het stuur gaan zit-

ten toen de tankwagencombinatie plotseling ging rijden en de helling bij de melkfabriek af dook. Recht op de woning af. Met een oorverdovende dreun boorde de cabine van de tankauto zich in de woning. “De auto ging plotseling bollen. Ik had de wagen op de rem gezet, maar misschien is een van de remmen lek geraakt. Ik weet het niet. De politie is met het onderzoek bezig”, zei de geschrokken chauffeur A. van Es.

Mevrouw Reijnders-Akkermans was net in de keuken toen ze ineens haar huis voelde leven en het glas hoorde versplinteren. Haar man was juist op weg naar zijn werk. Haar eerste gedachte gold haar twee kleine kinderen, die boven de ouderlijke slaapkamer lagen te slapen. Hiermee was gelukkig niets aan de hand. Wel waren ze allebei overstuurd door het geweld waarmee ze uit hun slaap werden gehaald. Ik ben toen in onze slaapkamer gaan kijken en zag wat er gebeurd was, verteld mevr. Reijnders. De voordeur stond half in de gang. Het is overigens niet de eerste keer dat vrachtauto's en tractoren die bij de melkfabriek moeten zijn tegen een huis in de omgeving van de fabriek rijden.

Met een daverende kap ramde de vrachtwagen de gevel en kwam in de slaapkamer tot stilstand. Op de foto o.a. L. Remeijns (witte blouse) en Van Gestel (uiterst rechts). foto J. Van Gurp BNdeStem

“De laatste vijftien jaar is er op dit gebied niets gebeurd; alleen gedurende de laatste maanden hebben we vier van dergelijke ongelukken gehad”, zegt de heer Oomen, directeur van de melkfabriek. Het bedrijf zal zich bezinnen over het nemen van maatregelen. “Mogelijk dat er wat aan de helling gedaan kan worden. In verband met de andere ongelukken van de laatste tijd”, zegt mevrouw Reijnders. De kinderen waren al bang dat zoiets bij ons zou kunnen gebeuren. De

heer Reijnders, die van zijn werk was teruggekomen, voegt er aan toe “Ik woon hier toch niet gerust meer. Nu gebeurt het om half acht 's morgens, maar het moest eens 's nachts gebeuren. Dan vertel je het niet meer na”. De familie Reijnders blijft voorlopig nog in het huis wonen. Op de grote slaapkamer en de gang na zijn alle andere vertrekken nog goed bruikbaar. Over de hoogte van de schade kon gisteren nog weinig worden gezegd.

Antwoorden heemquiz 2016

01 De la Salle, 02 Raak Utrecht, 03 P.J. Taeymans, 04 Jan Broos, 05 Bibliotheek en Documentatiecentrum, 06 De Witte van de Zwarte, 07 Met een glimlach en een knipoog, 08 Kerkstraat, 09 Segers, 10 Pater Jan Boeren, 11 Dertigste, 12 Parijs, 13 Baarle in Druk, 14 Gerard van de Lindeloof, 15 2003, 16 38 km, 17 In Ulicoten, 18 16 ha, 19 Frankische driehoek, 20 Marcel Gulicx, 21 Ommetje Schietberg, 22 Het streepje tussen de losse naamdelen ontbreekt - koppeltaken, 23 Exclaves, 24 1995, 25 Bruurs, De Rijk, Delhaize, 26 Drie, 27 1993, 28 St.Joris gilde, 29 33, 30 1990, 31 Bartelbaan, 32 De Lichtert, 33 2017, 34 2001, 35 Baarlenaar van het jaar, Knippenbergprijis, 36 1985, 37 Hoogenbosch, Leestmans, 38 Fien Doesburg-Smeekens, 39 Zrs. Annonciaden van Huldenberg. 40 Rubenshof.
Schiftingsvraag: 153 ha.

Activiteitenkalender

JULI

Zaterdag 2 juli

Lange wandeling door ons heem, 20 km. Vertrek om 9.00 uur vanaf Eikelenbosch nr. 1.

Zondag 3 juli

Open Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Donderdag 7 juli

Zomeravondwandeling door ons heem, over de Castelreesche Heide. Vertrek om 19.00 uur op de SBB-Parkeerplaats langs de Hoogstratensebaan (Castelreesche Heide). Duur van de wandeling ca. 2 uur.

Zaterdag 16 juli

Fietstocht naar Rijsbergen.

AUGUSTUS

Zondag 7 augustus

Open Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur.

Donderdag 11 augustus

Zomeravondwandeling door ons heem. Vertrek om 19.00 uur op het plein van Loveren. Dit keer volgen we zo nauwgezet mogelijk het traject van de Nederlandse prikkeldraad- en kippengaasversperring rond het dorp, die in WO1 een blok-kade van het zendstation MN7 moest bewerkstelligen. Het is een wandeling van ca. 9 km, omstreeks half tien zijn we weer terug op Loveren.

Zaterdag 20 augustus

Bernardusbedevaart. Om 17.30 uur vertrek te voet vanaf het heemhuis naar Ulicoten.

SEPTEMBER

Donderdag 1 september

Zomeravondwandeling door ons heem. Vertrek om 19.00 uur bij de kerk in Ulicoten. Duur van de wandeling ca. 2 uur.

Zondag 4 september

Open Heemhuis van 10.30 tot 12.30 uur. Met presentatie heemkalender.

Zaterdag 24 september

Wandeling (ca 16 km) met als thema 'turfsvaart'. Vertrek om 9.00 uur vanaf het heemhuis, met auto's naar startpunt.

Meer informatie vindt u op de website van Amalia: www.amaliavansolms.org. Alle activiteiten worden enkele weken van tevoren aangekondigd in de digitale nieuwsbrief (op de website kunt u zich daar gratis voor aanmelden) en in Ons Weekblad. Op de website kunt u ook nog eens nagenieten; van de meeste activiteiten wordt op de homepage een korte terugblik gegeven. Ook op facebook is Amalia actief.

Bernardusbedevaart.

ADVIES

van Kaam & Peeters
ADMINISTRATIE

Baarleseweg 14a | 5113 TA Ulicoten
T +31 (0)13 519 96 61
www.vankaam-peeters.nl

UW RESULTAAT, ONZE PASSIE

Gulickx
schoenen

Nieuwstraat 1
5111 CV Baarle-Nassau
013-5079376
geopend van dinsdag t/m zondag

Trendy en comfortabele schoenen
voor het hele gezin

WWW.GULICKXSCHOENEN.NL

Ramen en deuren alu-pvc-hout
Zonwering-rolluiken-garagedeuren
Aannemingswerken - schrijnwerkerij

Haneveer b.v.b.a.

Wiekenweg 15 Baarle Hertog T: 0032-014-690000

MUSEUM VERGANEGLORIE

Turnhoutseweg 10A • 2387 • Baarle-Hertog • T: 014-699832

Aanleg en onderhoud van tuinen

**Binnen- en buitenhuis
schilderwerk**

**Professioneel verfspuit werk
voor wanden en plafonds**

Klussen in en om het huis

www.robvis.nl

+31 (0)6 11 287 280

Maatwerk

**voor
elke cliënt**

6079_0352

**Mr. J.F.M. Bolscher
Netwerk Notarissen**

Generaal Maczeklaan 40
5111 XC Baarle Nassau
T (013) 507 87 45
E notaris@bolscher.knb.nl

www.notarisbolscher.nl

In het grensgebied van Nederland en België ligt Baarle-Nassau. Hier vindt u Koninklijke Drukkerij Em. de Jong: specialist in drukwerk voor de retail. Het familiebedrijf werd opgericht in 1906 en groeide uit tot één van de belangrijkste en meest omvangrijke drukwerk-specialisten van Europa.

Nu ook **ONLINE** drukwerk

www.emdejongdirect.nl

Van digitaal drukken tot vellen-offset op klein en groot formaat, daarnaast rotatie-offset: heat-set-èn krantenrotatie. Bij Koninklijke Drukkerij Em. de Jong vindt u alles onder één dak. Een succesvolle filosofie, die aansluit op de vraag van alledag. Betrouwbaar, snel en hoge kwaliteit tegen de scherpst mogelijke prijs.

Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong

Baarle-Nassau

www.emdejong.nl